

การจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง: กรณีศึกษากลุ่มหนองยางแดง
บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่ายอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
บัณฑิตศึกษาศาสนาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

การจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง: กรณีศึกษากลุ่มหนองยางแดง
บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
บัณฑิตศึกษาสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
ปีการศึกษา 2562

**COMMUNITY ENTERPRISE MANAGEMENT TOWARDS
SELF-RELIANCE: A CASE STUDY OF NONG YANG DAENG
GROUP, BAN LAK KHET, NONG SARAI SUB-DISTRICT,
PAK CHONG DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE.**

**BY
TONGSUK ONSRI**

**THE THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
IN THE PROGRAM OF
INTERGRATED LOCAL DEVELOPMENT
FACULTY OF GRADUATE STUDY
LEARNING INSTITUTE FOR EVERYONE (LIFE)**

2019

วิทยานิพนธ์เรื่อง (Title) การจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง: กรณีศึกษา
กลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย
อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ผู้วิจัย ทองสุข อ่อนศรี

สาขาวิชา การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.วงศ์สถิตย์วิสุทิ

คณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ..... ประธานกรรมการ
(ดร.สุชาติ ศรียารัตน)

ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ)
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีปริชญ์ ชูประจักษ์)

ลงชื่อ..... กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา)
(ดร.วงศ์สถิตย์วิสุทิ)

ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ)

ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(ดร.ทวิชบุญศิริศรี)

ลงชื่อ..... เลขานุการ
(อาจารย์อัญมณี ชุมณี)

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง	การจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง: กรณีศึกษา กลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
ชื่อผู้เขียน	ทองสุข อ่อนศรี
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
ปีการศึกษา	2562
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ดร.วงศ์สถิตย์วิสุที

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองของกลุ่มหนองยางแดง 2) ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองของกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการวิจัยเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2561–กันยายน พ.ศ. 2562 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 36 ราย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอข้อมูลในลักษณะพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง กลุ่มหนองยางแดงบ้านหลักเขต พบว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ก่อตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 จากการรวมตัวกันของชาวบ้านหลักเขต เพื่อแก้ไขปัญหาการไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ด้วยการรวมกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ซุเปอร์นัมเป็นผลผลิตมาจากกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน โดยการผลิตจากวัตถุดิบอินทรีย์ เช่น มูลวัว มูลค่างควา น้ำหมักปลา เค้กอ้อย กากขมื่น น้ำส้มควันไม้ กากน้ำตาล น้ำหมักชีวภาพ ฟอสเฟต เพอร์ไลท์ ซีโอไลท์โดโลไมท์ ฯลฯ กลายเป็นนวัตกรรมของชุมชน โดยได้สูตรสำเร็จปุ๋ยอินทรีย์ซุเปอร์นัม จากการคิดค้นของปราชญ์อาจารย์สุธีร์วงศ์อุ่นใจ และส่งตรวจที่สถานีวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีลำตะคอง มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ลดสารเคมี เพิ่มผลผลิต รักษาสิ่งแวดล้อม มีการจัดการวิสาหกิจชุมชนแบบบูรณาการ โดยเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนแบบผนึกพลังเกื้อกูลกัน มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ เรียนรู้จากปัญหา ร่วมกันแก้ไข จนประสบความสำเร็จ เป้าหมายสูงสุด คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการพึ่งตนเองได้ เพื่อความอยู่รอดอย่างพอเพียง และยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ดังนี้

ด้านการเรียนรู้ พบว่า การเรียนรู้จากสภาพปัญหา ทุยเคมีราคาแพง ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงเกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหา และจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีกระบวนการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย ส่งผลให้กลุ่มมีรายได้เลี้ยงตนเองอย่างพอเพียง และยั่งยืน นอกจากนี้เป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ด้านการผลิต พบว่า กลุ่มมีการนำเอาวัตถุดิบในชุมชน เช่น มูลค่างควา มูลวัว ฯลฯ มาผสมกับแร่ธาตุต่าง ๆ จนได้สูตรปุ๋ยดีมีคุณภาพ “ปุ๋ยอินทรีย์ซุเปอร์นัม” นอกจากนี้ยังผลิตปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ และ ปุ๋ยน้ำหมักสมุนไพรไล่แมลง

ด้านการตลาด พบว่า กลุ่มสามารถกำหนดราคาเองได้ ไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง โดยจำหน่ายตลาดในชุมชนและภายนอกชุมชน อุปสรรคที่พบ คือ ผลิตปุ๋ยไม่ทันต่อความต้องการของลูกค้า

ด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า กลุ่มมีหลักธรรมอิทธิบาท 4 ในการปกครอง ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และธรรมาภิบาลในการปกครอง โดยเคารพในกฎ กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มและให้เกียรติซึ่งกันละกัน

ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พบว่า คติพจน์ของกลุ่ม คือ ลดสารเคมี เพิ่มผลผลิต รักษาสิ่งแวดล้อม มีความมุ่งมั่นดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ ชุมชนต่าง ๆ ที่มีความสนใจในผลการวิจัย สามารถนำวิธีการในการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองไปปรับใช้ในชุมชนของตนเองได้ แต่ควรคำนึงถึงบริบทของชุมชนที่มีความแตกต่างกัน และควรศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการ วิสาหกิจชุมชน การพึ่งตนเอง เศรษฐกิจพอเพียง,

Abstract

Thesis Title	Community Enterprise Management towards Self-Reliance: A Case Study of Nong Yang Daeng Group, Ban LakKhet,NongSarai Sub-district, Pak Chong District, NakhonRatchasima Province.
Researcher	TongsukOnsri
Degree	Master of Arts
In the Program of	IntergratedLocal Development
Year	2019
Principal Thesis Advisor	Dr.Wongsatit Wisupee

The objectives of this research were to 1) study the success of community enterprise management towards self-reliance, 2) study the success factors of community enterprise management towards self-reliance of Nong Yang Daeng group, Ban Lak, Khet, NongSaraiSub-district, Pak Chong District, NakhonRatchasima Province. It used qualitative research method, conductedfrom July 2018 - September 2019. The research sample consisted of 36 people by collecting data from the interview and group dialogueusing content analysis method,and presenting the data in a descriptive manner. The research results are as follows:

1. For success of managing community enterprises towards self-reliance of Nong Yang Daenggroup,Ban LakKhet, it was found that Nong Yang Daeng community enterprise was established on November 14, 2008, due to the integration of the LakLak villagers to solve the problem of chemical fertilizer by forming a group of super organic fertilizer, which is a product of the learning process in the community by producing from organic raw materials such as cow manure, bat manure, fish sauce, sugarcane cake, turmeric residue, wood vinegar, molasses, bio-fermented water, phosphate, perlite, zeolite, dolomite etc. in an attempt to become a community innovationgetting a formula for super-soft organic fertilizer from the invention of Professor Suthee Wong-oonjai and sent to the Lamtakhong Science and Technology Research Station. With a local wisdom base, it was found to have reduced chemicals, increase productivity, protect the

environment with integrated community enterprise management by connecting networks of both government, private and public sectors in a synergistic way. There is a learning process at the heart by learning from problems solving until it was successful. The ultimate goal is having a self-reliant community enterprise group for sufficiency and sustainable survival according to the principles of the sufficiency economy.

2. Success factors for managing community enterprises towards self-reliance of Nong Yang Daeng group, Ban LakKhet, as follows:

In learning, it was found that learning from problems, expensive chemical fertilizer, and environmental impact led to forming a group to solve the problem and registering as a community enterprise of Nong Yang Daeng group. There are production processes, processing and sales. As a result, the group is self-sufficient and sustainable. In addition, it is a sufficiency economy learning center.

In terms of production, the group has brought raw materials in the community such as bat manure, cow manure, etc. to mix with various minerals to obtain good quality fertilizer formulas of "Super Soft Organic Fertilizer". It can also produce bio-fertilizer and herbal fertilizer as insect repellent.

In terms of marketing, the group can determine their own prices, no need to go through middlemen by distributing to the market in the community and outside the community. The obstacle encountered is not being able to produce fertilizer to meet the needs of the customers adequately.

In terms of morality and ethics, it is found that the group has 4 Dhamma principles in the administration, namely Chantha (Desire), Wiriya (Efforts), Chitta (Reflections), Vimangsa (Review) and good governance by respecting the rules, regulations of the group and honoring each other.

As for environmental conservation, it is found that the group's motto is to reduce chemicals, increase productivity, protect the environment and is committed to preserving the environment and preserving natural resources in order to achieve a sustainable ecological balance.

Suggestions: for communities that are interested in research results, they can apply the methods of managing community enterprises to be self-reliant in their own communities but

should consider the context of the communities that are different and should study and research the model of community enterprise management that is strong and sustainable.

Keywords: management, community enterprise, self-reliance, sufficiency economy.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ประสบความสำเร็จ โดยได้รับความกรุณาจาก อาจารย์ ดร.วงศ์สถิตย์ วิสุทธิ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และปรับแก้ไขข้อบกพร่องของ วิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ อธิการบดีสถาบันการเรียนรู้ เพื่อปวงชน ดร.สุรเชษฐเวชชพิทักษ์ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ดร.ทวิช บุญธิรัสมิ์ คณบดี บัณฑิตศึกษา ดร.สุชาติ ศรียารัตนย ประธานสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ศรีปริญา ฐประจ่าง ผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์อัญมณี ชุมณี กรรมการและเลขานุการ นายเฉลิมพล สมงาม ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้เพื่อปวงชนปากช่องตลอดถึงคณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ ประสาทวิชาการความรู้ และเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความสะดวกในการติดต่อประสานงานอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณนางไปรมา วงศ์อุ๋นใจ ประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ดร.สุธีร์ วงศ์อุ๋นใจ ที่ปรึกษา และคณะกรรมการ ตลอดถึงชาวบ้านหลักเขตรวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลและมีส่วนร่วมในขั้นตอนการทำวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้กัลยาณมิตร นักศึกษา ปริญาโท รุ่นที่ 3 ศรีป.ปากช่อง ทุกคนที่มีส่วนร่วมในความสำเร็จในครั้งนี้

ประโยชน์ที่ได้จากการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ขอมอบบูชาครูอาจารย์ พระคุณบิดา มารดา คุณพ่อเขียน คุณแม่บุญมี อ่อนศรี และผู้มีพระคุณทุกท่านที่คอยส่งเสริมสนับสนุนและให้ กำลังใจด้วยดีเสมอมา ส่งผลให้สำเร็จการศึกษา เป็นนักยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นแบบ บูรณาการด้วยความภาคภูมิใจ

ทองสุข อ่อนศรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	5
ประชากร/กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	6
คำถามสำคัญในการวิจัย.....	6
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
บริบทชุมชนบ้านหลักเขต.....	8
แนวคิดการจัดการวิสาหกิจชุมชน.....	12
แนวคิดเรื่องกลุ่ม.....	19
แนวคิดการพึ่งตนเอง.....	22
แนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน.....	19
แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.....	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	41
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	45
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
รูปแบบการวิจัยวิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย.....	46
ประชากรวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง.....	48
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	48

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
สถานที่ใช้ในการวิจัย.....	51
ระยะเวลาดำเนินการวิจัย.....	51
ปฏิทินการปฏิบัติงาน.....	52
4 ผลการวิจัย	
ความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา.....	54
ปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้การพึ่งตนเอง กลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา.....	73
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	112
อภิปรายผลการวิจัย.....	117
ข้อเสนอแนะ.....	124
บรรณานุกรม.....	126
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. แนวสัมภาษณ์.....	132
ภาคผนวก ข. แนวสนทนากลุ่ม.....	137
ภาคผนวก ค. ภาพประกอบการวิจัย.....	141
ประวัติผู้วิจัย.....	148

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ปฏิทินการปฏิบัติงานวิจัยเรื่อง การจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง กรณีศึกษากลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา	52
4.1 อัตราและวิธีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์.....	64
4.2 การวิเคราะห์ก่อน ระหว่างดำเนินการ และหลังดำเนินการวิสาหกิจชุมชน.....	76
4.3 สถานการณ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง.....	79
4.4 การลงทุนในด้านการผลิต เครื่องจักร อุปกรณ์การผลิต.....	80
4.5 วัตถุประสงค์ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นัม.....	85
4.6 แผนการเงินและการลงทุน.....	87
4.7 งบประมาณการรายรับและรายจ่าย.....	88
4.8 งบประมาณงบกำไรขาดทุน.....	89
4.9 การวิเคราะห์ต้นทุนทั้งภายในและภายนอกท้องถิ่น ในการดำเนินการ.....	90
4.10 รูปแบบการจัดการผลิตและค่าใช้จ่ายในการผลิต.....	90
4.11 ค่าใช้จ่ายการบริหารจัดการ.....	95
4.12 แผนการลงทุน/งบกำไรขาดทุน.....	96
4.13 งบกระแสเงินสด.....	96
4.14 กลยุทธ์ทางการตลาดสินค้าลักษณะเด่นและด้อยของปุ๋ยอินทรีย์.....	98
4.15 การกำหนดราคาปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นัม.....	99
4.16 การเปรียบเทียบคุณภาพปุ๋ยอินทรีย์กับปุ๋ยเคมี.....	102
4.17 การเปรียบเทียบลูกค้า.....	105

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	48
4.1 แผนที่ตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง.....	56
4.2 ป้ายวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง.....	56
4.3 แผนที่ประกอบกรกลุ่มหนองยางแดง.....	57
4.4 โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มหนองยางแดง.....	58
4.5 วัตถุประสงค์และขั้นตอนการผลิต.....	62
4.6 โรงเรือนผลิตปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม.....	64
4.7 การบรรจุภัณฑ์ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัมประเภท 1 กิโลกรัม.....	67
4.8 การบรรจุภัณฑ์ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัมประเภท 50 กิโลกรัม.....	67
4.9 กรรมการกลุ่มหนองยางแดงช่วยกันผลิตปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม.....	68
4.10 พื้นที่เรียนรู้ชุมชนของนักศึกษา สปจ.ปากช่องฯ.....	69
4.11 กระบวนการและขั้นตอนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม.....	78
4.12 ตราสัญลักษณ์ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง.....	92
4.13 ช่องทางจัดจำหน่ายปุ๋ย.....	107
1. ป้ายทางเข้าหมู่บ้านหลักเขต.....	141
2. วัวในชุมชนบ้านหลักเขต.....	141
3. ป้ายวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงฯ.....	142
4. ที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง.....	142
5. แสดงผลิตภัณฑ์ปุ๋ยอินทรีย์แก่คณะนักศึกษา ที่มาศึกษาดูงาน.....	143
6. การสร้างเครือข่าย โดยการแบ่งปุ๋ยอินทรีย์ให้แก่คณะนักศึกษาฯ.....	143
7. กลุ่มหนองยางแดง ต้อนรับคณะที่มาศึกษาดูงาน.....	144
8. ปราชญ์สุธี วงศ์อุ้นใจ แบ่งปันความรู้การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม.....	144
9. กลยุทธ์ทางการตลาดปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด 50 กิโลกรัม.....	145
10. กลยุทธ์ทางการตลาด ฮอร์โมนปุ๋ยน้ำ.....	145
11. กลยุทธ์ทางการตลาดปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด 1 กิโลกรัม.....	146
12. การลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล.....	146
13. การสนทนากลุ่ม.....	147

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาชุมชนบนมติการพึ่งตนเองมีหลักการปฏิบัติ กล่าวคือ การพัฒนาต้องทำเป็นแบบกลุ่มชาวบ้านจะต้องอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเป็นหมู่บ้าน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ ต้องมีจิตสำนึกและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสมัครใจที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน โดยจิตสำนึกจะต้องสร้างขึ้นมามากขึ้น คือต้องให้มันสร้างขึ้นใหม่ให้แจ่มชัดและต่อเนื่อง ต้องมีการอยู่ร่วมกันแบบสหพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งคือต้องพัฒนาให้เป็นเขต ควรจะมีศูนย์กลาง โรงเรียนและศูนย์วัฒนธรรม และสามารถต่อรองกับสถาบันภายนอก เช่น พ่อค้าและรัฐได้อย่างมีพลัง เพื่อก่อให้เกิดเครือข่ายของหมู่บ้าน ควรส่งเสริมให้ชาวบ้านประสานวัฒนธรรมของตนเองหรือกิจกรรม การพัฒนาของตนเองกับกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมด้วย นอกจากนี้ชุมชนหมู่บ้าน ควรจะมีความสัมพันธ์ ที่เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อม มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องและเอื้อเฟื้อกับธรรมชาติ (โกวิทย์ พวงงาม, 2553, หน้า 146-147)

วิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นจากการนำเอาแนวทางเศรษฐกิจชุมชนหรือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ คำว่า “วิสาหกิจชุมชน” นั้นสามารถใช้คำว่า “ธุรกิจชุมชน” แทนได้ อันเนื่องมาจากว่าชุมชนไม่ใช่รัฐ ดังนั้นสถานประกอบการที่ชุมชนเป็นเจ้าของก็ต้องจัดว่าเป็นของภาคเอกชนเช่นเดียวกัน แต่ในความเป็นจริงแล้วถ้าหากใช้คำว่าธุรกิจนั้นก็หมายถึงการแสวงหากำไรเป็นที่ตั้ง แต่สถานประกอบการที่ชุมชนเป็นเจ้าของนั้นก็กลับมีแนวคิดที่เน้นการพึ่งพาอาศัยกันมากกว่าการแสวงหากำไร ดังนั้นจึงควรใช้คำว่า “วิสาหกิจชุมชน” เช่นเดียวกับ “รัฐวิสาหกิจ” ที่หลายคนรู้จัก โดยวิสาหกิจชุมชนนั้นจัดเป็นกลุ่มกิจกรรมของชุมชนที่ชุมชนคิดได้จากการเรียนรู้ ไม่ใช่กิจกรรมเดี่ยว ๆ ที่ทำเพื่อมุ่งสู่ตลาดใหญ่ และไม่ใช่กิจกรรมที่ซับซ้อนอะไร ล้วนแล้วแต่เป็นการทำกินทำใช้ทดแทนการซื้อจากตลาดได้ และเป็นการจัดการระบบการผลิตและบริโภคที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น การจัดการเรื่องข้าว หมู เห็ด เป็ด ไก่ ผัก ผลไม้ น้ำยาสระผม สบู่ น้ำยาล้างจาน หรืออื่น ๆ ที่ชุมชนทำได้เองโดยไม่ยุ่งยากนัก การทำกินทำใช้ทดแทนการซื้อเป็นการลดรายจ่าย และยังช่วยให้ระบบเศรษฐกิจใหญ่เข้มแข็งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการจัดระบบเศรษฐกิจใหม่ให้เป็นฐานที่เป็นจริงในชุมชน เพราะถ้าชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพา

ตนเองได้ กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ได้ทรงเปรียบเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนเสาเข็มของตึกที่ทำให้ตึกมั่นคงแข็งแรง เศรษฐกิจของประเทศก็จะเข้มแข็งและอยู่ได้ ที่ผ่านมาระบบเศรษฐกิจในประเทศเปรียบเหมือนการสร้างตึกที่มีฐานแคบ ถ้าฐานไม่แข็งแรง ตึกก็พังลงมา ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนจึงมีความสำคัญในการสร้างฐานมั่นคงให้กับประเทศได้ โดยกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้าให้เข้มแข็งและกระจายโอกาสการประกอบอาชีพให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และลดภาระค่าใช้จ่ายให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น และชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน (อุคมพร อมรธรรม, 2559, หน้า 47)

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 จึงได้ถูกประกาศใช้อย่างเป็นทางการ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2548 เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว วิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการขนาดเล็ก เพื่อการจัดการทุนของชุมชน การก่อเกิดและดำเนินการโดยชุมชน มีกระบวนการคิด การจัดการผลผลิตและการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีองค์ประกอบในการจัดการ คือ ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการเอง ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชนโดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากรทุน แรงงานเป็นหลัก มีฐานภูมิปัญญา มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบผสมผสานมีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจมีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย คือเพื่อการพึ่งพาตัวเอง

การจัดการวิสาหกิจชุมชนมีหลักการปฏิบัติที่นำไปสู่ความเข้มแข็ง มั่นคง ยั่งยืนและชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนี้ “ประการแรกชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ประการที่สองผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน ประการที่สามมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน ประการที่สี่มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานทุนที่สำคัญ ประการที่ห้ามีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยง ผนึกกำลังกันทุกฝ่าย ประการที่หกมีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และประการสุดท้ายมีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย” (เสรี พงศ์พิศ, 2552, หน้า 117-118)

ในส่วนปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชน ผู้การพึ่งตนเองมีหลักการ ดังนี้ ประการแรกศึกษาความเป็นไปได้โดยต้องตอบคำถามสำคัญ คือ 1) ทำไปเพื่ออะไร 2) มีข้อมูลเท่าใด การทำแผนแม่บทชุมชนอย่างไร 3) มีความรู้ความสามารถระดับใด 4) อุปกรณ์ เครื่องไม้ เครื่องมือการผลิต การแปรรูป การดำเนินการเป็นอย่างไร 5) ตัวเลขการลงทุนเท่าไร 6) เอาทุนมาจากไหน และ 7) มีระบบการบริหารจัดการอย่างไร ประการที่สองการเรียนรู้ เนื่องจากหัวใจของการทำวิสาหกิจชุมชน คือ การเรียนรู้ มี 3 ด้าน ดังนี้ 1) การปรับวิธีคิด วิธีปฏิบัติ วิธีให้คุณค่า 2) การเรียนรู้ทักษะ ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การบริหารจัดการ การตลาด เป็นการเรียนรู้ที่สำคัญทั้งสิ้น 3) การเรียนการบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการวัตถุดิบ การเงินการบัญชี การปันผล

การบริหารบุคลากร ฯลฯ ดังนั้น การเรียนรู้แยกได้หลายแบบดังนี้ (1) เรียนรู้จากผู้รู้จริง (2) เรียนรู้จากไปศึกษาดูงาน (3) เรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ (4) เรียนรู้จากการฝึกอบรม หลักสูตรระยะสั้นระยะยาว (5) เรียนรู้จากการปฏิบัติ จากการลองผิดลองถูกประการที่สาม ว่าด้วยเรื่องตลาดของวิสาหกิจชุมชน มีอยู่ 3 ประเภท คือ 1) ตลาดพอเพียง 2) ตลาดผูกพัน และ 3) ตลาดแข่งขัน ประการสุดท้าย ว่าด้วยเรื่องจริยธรรมดังนี้ 1) คุณธรรมของการทำงานเป็นกลุ่ม เรียกว่า ฆราวาสธรรม 4 ประการ คือ (1) สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ (2) ทมะ คือ ความฝึกฝนปรับปรุงตน (3) ขันติ คือ อุดหนุนอดกลั้น (4) จาคะ หมายถึง ความเสียสละ 2) การเป็นผู้นำที่ดี เช่น มีคุณธรรมจริยธรรมส่วนผู้ตาม ควรมีความซื่อสัตย์ เช่น เคารพกฎ ระเบียบของกลุ่มมีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีจิตสาธารณะ เป็นต้น 3) คุณธรรมนำสู่ความสำเร็จ เรียกว่า อิทธิบาท 4 ประการ คือ (1) ฉันทะ หมายถึง มีใจรักในสิ่งที่ตนเองทำ (2) วิริยะ หมายถึง ความขยันหมั่นเพียร (3) จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น (4) วิมังสา หมายถึง ความพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น และ 4) ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) (เสรี พงศ์พิศ, 2552, หน้า 22-44)

บ้านหลักเขตหมู่ที่ 18 ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ได้เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2497 ชาวบ้านร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านจนปัจจุบัน ได้เป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ในปี พ.ศ. 2555 โดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนฐานรากอาชีพให้เข้มแข็งจากกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งโครงการเศรษฐกิจพอเพียงบ้านหลักเขต มีการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำชีวภาพ สารไล่แมลง การปลูกพืชผสมผสานตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ ในส่วนการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงนั้น เป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้าน มีหลายหลากหลายอาชีพ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ที่ปลูกข้าวปลูกมันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย และการเลี้ยงวัวนม วัวเนื้อ มีการผสมผสานกันไปและเนื่องจากเลี้ยงวัวมากมูลวัวก็มีมากตามไปด้วย เกษตรกรในบ้านหลักเขต ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์จึงทำให้เกิดกลิ่นและเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ชาวบ้านจึงรวมตัวกันเป็นกลุ่มขึ้นมา โดยมีแนวคิดว่าจะนำมูลวัวมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ โดยใช้วิธีการหมักเป็นปุ๋ยอินทรีย์ชนิดผงก่อนแต่สมาชิกว่าไม่เหมาะสมกับการใช้งานเนื่องจากมีการฟุ้งกระจาย แต่ปุ๋ยที่ช่วยกันผลิตมีคุณภาพดีสังเกตได้จากพืชผักที่เกษตรกรปลูกไว้มีการเจริญเติบโต และสมบูรณ์ดีขึ้น สมาชิกจึงลงความเห็นว่าจะควรทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์ชนิดเม็ด เพื่อแก้ปัญหาฟุ้งกระจายจึงได้ปรึกษาทางผู้ใหญ่สุพจน์พัฒน์น้อย ผู้ใหญ่บ้านหลักเขตให้ช่วยขออนุญาตในการใช้สถานที่ในการทำปุ๋ยอินทรีย์จากกรมชนารักษ์และขอปลูกสร้างโรงเรือน จากองค์การบริหารตำบลหนองสาหร่าย โดยขอขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงจากสำนักงานเกษตรอำเภอปากช่อง เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 เริ่มการผลิตโดยใช้กำลังคน แต่การผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคจึงได้นำเครื่องจักรเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิต ประกอบด้วยเครื่องบดเครื่องผสมปุ๋ย เครื่องปั้นเม็ด

เครื่องอบ และเครื่องคัดขนาดเมล็ด โดยเครื่องจักรดังกล่าวได้คัดสรรมาจากจังหวัดลพบุรีเนื่องจาก เป็นเครื่องจักรที่ตรงตามความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดงได้ นางไปรมา วงศ์อุ้นใจ เป็นประธานกลุ่ม มีกรรมการ 5 คน และสมาชิกอีกหลายคน ในปัจจุบันทางกลุ่มยังได้ คิดค้นพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ขึ้นมา ได้แก่ปุ๋ยอินทรีย์ชนิดน้ำ และสมุนไพรไล่แมลง เพื่อช่วยเกษตรกรที่ ประสบปัญหา และยังเพิ่มรายได้ให้แก่ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอีกด้วย (ไปรมา วงศ์อุ้นใจ และสุธีร์ วงศ์อุ้นใจ, 2561, สัมภาษณ์)

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์ไว้ใช้ในครัวเรือนเป็นหลัก เนื่องจากปุ๋ยเคมีราคาแพง และเป็นการทำลายระบบนิเวศน์ และเพื่อลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน จากการสัมภาษณ์อาจารย์สุธีร์ วงศ์อุ้นใจ ที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ท่านเล่าให้ฟังว่า การจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง เกิดขึ้นมาจากกระบวนการเรียนรู้จากการทำแผนแม่บทชุมชน ได้ทราบสภาพปัญหาปุ๋ยราคาแพง ต้นทุนการทำ การเกษตรเพิ่มสูงขึ้น ชาวบ้านมีหนี้สินมากขึ้น จึงมีแนวคิดรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์ไว้ใช้ในชุมชน จากนั้นได้จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนขึ้นมา โดยชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการเอง ผลผลิตมาจากชุมชน ผลิตเองใช้เอง โดยเน้นวัตถุดิบที่มีในชุมชนเป็นหลัก มีการจัดการทุนชุมชนอย่างเหมาะสม ได้แก่ ทุน ความรู้ ตลาด อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากลในการดำเนินงาน มีการทำงานเชื่อมโยงกันแบบบูรณาการทุกภาคส่วน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เน้นการเรียนรู้ แบบลองผิดลองถูก จนได้สูตรปุ๋ยซูเปอร์นี้มทุกคนพร้อมที่จะเรียนรู้ตลอดเวลา โดยการศึกษาดูงานและเรียนรู้เพิ่มเติมจากช่องทางต่าง ๆ กลุ่มไม่เน้นผลกำไรเป็นที่ตั้ง และที่สำคัญมีเป้าหมาย คือ การพึ่งตนเองให้ได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน (สุธีร์ วงศ์อุ้นใจ, 2561, สัมภาษณ์)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง กรณีศึกษากลุ่มหนองยางแดงบ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเป็นการถอดบทเรียนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง และปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจสู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง กลุ่มหนองยางแดงบ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่

ขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต หมู่ที่ 18 ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

2. ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ การศึกษาจากเอกสาร หนังสือ วารสาร บทความวิชาการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่องวิจัย ดังนี้

- 2.1 บริบทชุมชนบ้านหลักเขต
- 2.2 แนวคิดการจัดการวิสาหกิจชุมชน
- 2.3 แนวคิดชุมชนพึ่งตนเอง
- 2.4 แนวคิดแนวคิดเรื่องกลุ่ม
- 2.5 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.6 แนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน

3. ขอบเขตระยะเวลา

เริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2561–กันยายน พ.ศ. 2562

ประชากรวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง

ผู้วิจัย มีเกณฑ์ในการเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ชาวบ้านและเครือข่ายที่มาใช้บริการ จำนวน 100 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเลือกแบบเจาะจงจากตัวแทนประชากร และสมัครใจยินดีเข้าร่วมกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 36 ราย ดังนี้

- 2.1 คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง จำนวน 5 ราย
- 2.2 สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง จำนวน 12 ราย
- 2.3 เกษตรตำบลหนองสาหร่าย จำนวน 1 ราย
- 2.4 พัฒนาชุมชนอำเภอปากช่อง จำนวน 1 ราย
- 2.5 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่าย บ้านหลักเขต จำนวน 2 ราย
- 2.6 ชาวบ้านและเครือข่ายที่มาใช้บริการ จำนวน 15 ราย

คำถามสำคัญของการวิจัย

1. ความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง กลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นอย่างไร
2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง กลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นอย่างไร

ค่านิยมศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัย ได้กำหนดค่านิยมศัพท์เฉพาะ สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ไว้ดังนี้

1. **ชุมชนพึ่งตนเอง** หมายถึง การจัดการชีวิตให้สัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับคน สังคมและธรรมชาติ ความสามารถของชุมชนที่สามารถดำเนินชีวิตด้วยความเป็นอิสระ มั่นคงและสมบูรณ์ โดยพึ่งตนเองให้มากที่สุด มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีปัจจัยสี่ดำรงชีพอย่างพอเพียง และการมีสวัสดิการสำหรับชีวิต

2. การจัดการวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การทำให้กลุ่มบุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบการขนาดเล็กของชุมชน มีการวางแผน การนำหรือการสั่งการ การจัดสรรบุคลากร การควบคุมดูแล และการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ การทำงานร่วมกันมีวัตถุประสงค์เดียวกัน โดยมีองค์ประกอบ ก่อตั้งและดำเนินการ โดยชุมชนคือ ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานทุนที่สำคัญ ดำเนินการแบบบูรณาการมีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และมีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

3. กลุ่ม หมายถึง การรวมตัวกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป เป็นการติดต่อสัมพันธ์กันตามสถานภาพและบทบาท มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีความเชื่อในด้านคุณค่าร่วมกันหรือคล้ายคลึงกัน มีการประกอบอาชีพคล้ายคลึงกัน และมีเป้าหมายการทำงานอย่างเดียวกัน

4. เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ที่พระองค์ทรงพระราชทานแก่พสกนิกร ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีเหตุมีผลกระทบบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง

5. เกษตรกรรมยั่งยืน หมายถึง ระบบเกษตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานและเชื่อมโยงระหว่างดิน การเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์ การเลิกหรือลดการใช้ทรัพยากรจากภายนอก ระบบที่อาจเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค ตลอดจนเน้นการใช้เทคนิคที่เป็นหรือปรับให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการธรรมชาติของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งมีหลักการพื้นฐานเป็นการทำการเกษตรแบบองค์รวม มองทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้กลุ่มหนองยางแดง หรือกลุ่มและชุมชนอื่น ๆ ได้ทราบถึงความสำเร็จ ในการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองที่ประสบความสำเร็จตามหลักการ 7 ประการ
2. ทำให้กลุ่มหนองยางแดงหรือกลุ่มและชุมชนอื่น ๆ ทราบถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จ การจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองมีองค์ประกอบ 5 ด้าน
3. เป็นข้อมูลสารสนเทศแก่กลุ่ม/องค์กร/หน่วยงานต่าง ๆ ที่สามารถนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองได้

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การจัดการวิสาหกิจชุมชน ผู้การพึ่งตนเอง: กรณีศึกษา กลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่องโดยขอแนะนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. บริบทชุมชนบ้านหลักเขต
2. แนวคิดการจัดการวิสาหกิจชุมชน
3. แนวคิดเรื่องกลุ่ม
4. แนวคิดชุมชนพึ่งตนเอง
5. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
6. แนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดการวิจัย

บริบทชุมชนบ้านหลักเขต

1. ประวัติความเป็นมา

ประมาณปี พ.ศ. 2490 ได้มีการเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านขึ้น ชาวบ้านกลุ่มแรก ได้แก่ นายยัง ทวีพันธ์ นายแดง ทวีพันธ์ นายหนู สำลีหอม นายมี ศรีระเดช และนางมี พิมพ์แสน ซึ่งอพยพมาจาก จังหวัดศรีสะเกษ และขอนแก่น แรกเริ่มชาวบ้านกลุ่มนี้มาทำไร่ที่ตำบลจันทึก แต่เมื่อมีการสร้างเขื่อนลำตะคอง ทำให้ที่ดินทำกินพร้อมที่อยู่อาศัยถูกน้ำท่วม จึงอพยพมาอาศัยและทำมาหากินในหมู่บ้านแห่งนี้ ได้ตั้งชื่อว่าบ้านซับหวายเนื่องจากบริเวณหมู่บ้านแห่งนี้มีบ่อน้ำซับ 3 บ่อ อยู่เหนือหมู่บ้าน ได้แก่ บ่อซักคา บ่อซับหวาย และบ่อซับหว่า ในบ่อซับหวายนั้นมีป่าหวายเกิดขึ้นล้อมรอบอย่างหนาแน่น และมีน้ำอุดมสมบูรณ์ ใช้ดื่มกินของชาวบ้าน จึงทำให้ชาวบ้านตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่าบ้านซับหวาย ในปี พ.ศ. 2536 ชาวบ้านซับหวาย-หลักเขต ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มคลองเสื่อ กลุ่มหนองยางแดง กลุ่มซับหวาย และกลุ่มหลักเขต ได้ขอแยกหมู่บ้านออกจากหมู่ที่ 5 บ้านซับหวาย

เพื่อตั้งหมู่บ้านใหม่ โดยตั้งชื่อหมู่บ้านที่แยกออกมาชื่อว่า บ้านหลักเขตหมู่ที่ 18 ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีนายสุพจน์ พัดน้อย เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ที่มาของชื่อหมู่บ้านเนื่องจากการชาวบ้านที่มาอยู่ในระยะแรก ๆ ไม่รู้ว่าที่ดินที่ตนเองมาทำกินนั้นเป็นที่ดินของใคร เพราะอยู่ระหว่างเขตนิคมสร้างตนเองกับเขตทหาร พอมีคนถามว่าไปทำไร่ที่ไหน มักจะได้ยินคำตอบจากคนทั่ว ๆ ไปว่า “ไปทำเขตทหาร” จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “บ้านหลักเขต” มาจนถึงปัจจุบัน (ฝ่ายพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2562, หน้า 1)

2. อาณาเขตติดต่อ

บ้านหลักเขต หมู่ที่ 18 ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อบ้านคลองยาง หมู่ที่ 3 ตำบลหนองสาหร่าย

ทิศใต้ ติดต่อบ้านซับหวาย หมู่ที่ 5 ตำบลหนองสาหร่าย

ทิศตะวันออก ติดต่อบ้านซับน้อย หมู่ที่ 3 ตำบลวังไทร

ทิศตะวันตก ติดต่อบ้านหนองไผ่ล้อม หมู่ที่ 14 ตำบลวังไทร

3. สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

3.1 พื้นที่อยู่อาศัย 230 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร 2,400 ไร่

3.2 พื้นที่ทำนา 200 ไร่ ทำนาปีละ 1 ครั้ง พื้นที่ทำไร่ 1,850 ไร่ พื้นที่ทำสวน 350 ไร่

3.3 ป่าชุมชน 1 แห่ง จำนวน 40 ไร่

3.4 แหล่งน้ำสาธารณะ 1 แห่ง

3.5 ประปา 6 แห่ง ผู้ใช้ 180 ครั้วเรือน

3.6 โรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 แห่ง

3.7 วัด 1 แห่ง ได้แก่ วัดซับหวาย

3.8 จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า 180 ครั้วเรือน ร้อยละ 100%

3.9 โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 1 แห่ง

3.10 หอกระจายข่าว จำนวน 1 แห่ง และวิทยุชุมชน จำนวน 1 แห่ง

3.11 ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน 1 แห่งและที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง

3.12 ศาลาประชาคมบ้านหลักเขต จำนวน 1 แห่ง

4. ข้อมูลด้านประชากร

จำนวนครัวเรือน 180 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 619 คน แยกเป็น ชาย 312 คน และหญิง 307 คน

5. ข้อมูลด้านการปกครอง

นายจักรกริช พัดน้อย ได้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2556 จนถึงปัจจุบันมีนายมานพ ศรียะเดช และนายอนันต์ จงกลาง เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านรายชื่อสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่าย บ้านหลักเขตหมู่ที่ 18 จำนวน 2 คน ได้แก่ นางสาววิภาวี พัดน้อย และนายถนอม ดอกรังกุล นอกจากนี้มีรายนามชื่อคุ้ม และหัวหน้าคุ้มดังนี้

- 5.1 คุ้มร่วมมิตรไมตรี นายสำรวย ศรียะเดช
- 5.2 คุ้มฟ้าหลวง นางนวลจันทร์ นพพลกรัง
- 5.3 คุ้มรวมน้ำใจ นายขาว ปันเขียนดี
- 5.4 คุ้มสุขใจ นางชญาธิศา ภูนราวิทย์
- 5.5 คุ้มแผ่นดินสยาม นายสุภี ศรีอัยสูงเนิน
- 5.6 คุ้มหนองยางแดง นายรุ่งวิกรัย มั่งคั่ง
- 5.7 คุ้มต้นโพธิ์ นายสมณะ ผูกวาจา
- 5.8 คุ้มคลองเสื่อ นางลิ้น นันกระโทก
- 5.9 คุ้มหน้าวัด นายประจักษ์ สมหมาย
- 5.10 คุ้มพัดน้อยพัฒนา นายสุพจน์ พัดน้อย
- 5.11 คุ้มแสนสุข นายประยุทธ ตุนาค

6. ข้อมูลด้านปราชญ์ชาวบ้าน

- 6.1 นางฝ้าย สาออน ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านการนวดแผนไทย
- 6.2 นายบุญมี สีดาว ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านการจักสาน
- 6.3 นางวรรณวิภา ชูะชาวสวน ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านการถนอมอาหาร
- 6.4 นายสุพจน์ พัดน้อย และนางสาววิภาวี พัดน้อย ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านการบริหาร

จัดการกลุ่มและองค์กร

- 6.5 นายสุธีร์ วงศ์อุ้นใจ ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์

7. ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ

- 7.1 อาชีพหลัก ได้แก่ เกษตรกร จำนวน 120 ครัวเรือน
- 7.2 อาชีพเสริม ได้แก่ รับจ้าง จำนวน 60 ครัวเรือน
- 7.3 รายได้เฉลี่ยของประชากร (เกณฑ์ จปฐ. ปี พ.ศ. 2561) จำนวน 111,858 บาท/คน/ปี
- 7.4 ครัวเรือนยากจน (รายได้ต่ำกว่า 30,000 บาท/คน/ปี) ปี พ.ศ. 2561 จำนวน-ครัวเรือน
- 7.5 บ้านหลักเขต มีคุ้มทั้งหมด 11 คุ้ม แต่ละคุ้มมีกิจกรรมด้านการประกอบอาชีพ

ดังนี้

- 7.5.1 คຸ້ມรຸ່ມมิตรไมตรี - ทำการเกษตรผสมผสาน เลี้ยงวัวนม เลี้ยงไก่บ้าน
- 7.5.2 คຸ້ມฟ้าหลวง - ปลูกผักปลอดสารเคมี ปลูกอ้อย กลัวยหอมทอง
- 7.5.3 คຸ້มรวมใจ - ทำขนมพื้นบ้าน ตัดผม เลี้ยงไก่พื้นบ้าน
- 7.5.4 คຸ້มแผ่นดินสยาม - ทำการเกษตรผสมผสาน ปลูกฝรั่ง เลี้ยงวัวนม
- 7.5.5 คຸ້มหนองยางแดง - ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน เลี้ยงวัวนม
- 7.5.6 คຸ້มต้นโพธิ์ - เลี้ยงสัตว์ (วัวพื้นบ้าน) โรงสีข้าว เกษตรผสมผสาน
- 7.5.7 คຸ້มคลองเสื่อ - ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่พื้นบ้าน
- 7.5.8 คຸ້มหน้าวัด - ทำการค้าขายกล้วยเดี่ยว ทำไร่นา
- 7.5.9 คຸ້มสุขใจ - ผลิตอิฐบล็อก ขนมหินพื้นบ้าน แปลงเพาะกล้าพันธุ์พืช
- 7.5.10 คຸ້มพัฒนน้อยพัฒนา - ทำไร่อ้อย เกษตรทฤษฎีใหม่ ปลูกถั่วลิสง
- 7.5.11 คຸ້มแสนสุข - โรงน้ำดื่ม เลี้ยงไก่พื้นบ้าน เลี้ยงไก่ไข่ และเป็ด

8. ข้อมูลงานประเพณี และแหล่งท่องเที่ยว

- 8.1 ประเพณีสงกรานต์ เดือนเมษายน
- 8.2 ถวายเทียนพรรษา เทศกาลเข้าพรรษา
- 8.3 ทำบุญวันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา
- 8.4 ทำบุญวันออกพรรษา และตักบาตรเทโวโรหณะ
- 8.5 ทำบุญทอดกฐินสามัคคี
- 8.6 เทศกาลลอยกระทงวันเพ็ญเดือนสิบสอง

9. ข้อมูลด้านการรวมกลุ่ม

บ้านหลักเขต ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตและเป็นสวัสดิการแก่ชุมชน ดังนี้

- 9.1 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการเกษตร
- 9.2 กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน
- 9.3 กลุ่มส่งเสริมอาชีพ มีการแปรรูปกล้วยฉาบ และมีสินค้าโอท็อป ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น ถั่วลิสงกรอบแก้ว และการแปรรูปกล้วย
- 9.4 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดง การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ โดยอาจารย์สุธีร์

วงศ์อุ้นใจ เป็นที่ปรึกษา และนางไปรมา วงศ์อุ้นใจ เป็นประธานกลุ่ม

10. ข้อมูลด้านกองทุนของหมู่บ้าน

- 10.1 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนเงินล้าน)
- 10.2 กองทุนแม่ของแผ่นดิน

แนวคิดการจัดการวิสาหกิจชุมชน

1. ความหมายของการจัดการวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการโดยชุมชนที่มีสมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของ ปัจจัยการผลิตทั้งด้านการผลิต การค้า และการเงิน และต้องการใช้ปัจจัยการผลิตนี้ให้เกิดดอกผล ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างรายได้และอาชีพ ด้านสังคม คือ การยึดโยง ร้อยรัดความเป็นครอบครัวและชุมชนให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ แบ่งทุกข์แบ่งสุขซึ่งกันและกัน โดยผ่านการประกอบกระบวนการของชุมชน

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 นั้น วิสาหกิจชุมชน หมายความว่า “กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นรูปนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของ ครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ประกาศกำหนด”

เสรี พงศ์พิศ (2552, หน้า 1) ได้กล่าวถึง วิสาหกิจชุมชนเป็นคำใหม่ที่ใช้กันแพร่หลาย ไม่กี่ปีมานี้เอง เป็นพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2548 หลังจากที่มีการเสนอเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 โดยผู้นำชุมชนผ่านกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ ความจริงผู้คุ้นเคยกับคำว่ารัฐวิสาหกิจและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs Small and Medium Enterprises) คำแรกคือการประกอบการโดยรัฐ คำที่สองเป็นการ ประกอบการโดยเอกชน ส่วนวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการโดยชุมชน วิสาหกิจชุมชนเกิด จากความพยายามที่จะแก้ปัญหาข้อจำกัดของ “สหกรณ์” และ “บริษัท” หาทางให้ชุมชนรวมตัวกัน เพื่อจัดการการกินการอยู่ของตนเองโดยเฉพาะการผลิตการแปรรูป การตลาด และอื่น ๆ ทำให้ คล่องตัว ไม่ใช่เทอะทะเหมือนสหกรณ์ แต่ก็ไม่ได้มุ่งแสวงหากำไรสูงสุดและเข้าสู่ระบบการแข่งขัน เต็มรูปแบบอย่างบริษัท วิสาหกิจชุมชนเปรียบได้กับรถตู้ที่ออกมาวิ่งบริการประชาชน เพราะการนั่ง รถเมล์ หรือรถบัสประจำทางไปต่างจังหวัด มันไม่สะดวก ไปไม่ถึงที่หมายที่เป็นชอกเป็นชอยเป็น หมูบ้าน ต้องต่อรถแท็กซี่ รถมอเตอร์ไซค์ รถสองแถวให้ยุ่งยากวุ่นวายเสียค่าใช้จ่ายอีกต่างหาก รถตู้ ออกจากหมู่บ้านไปส่งถึงที่หมายในกรุงเทพฯ เลยโดยไม่ต้องต่อแท็กซี่ให้เสียอีกหลายร้อยบาท

อุทัยปริญญาสุทธินันท์ (2560, หน้า 146) กล่าวว่าไว้ว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การ เป็นกลุ่มกิจกรรมที่ชาวบ้านใช้ในการผลิตของกินหรือของใช้ โดยวิธีการผลิตที่ไม่ได้ซับซ้อนใช้ วัตถุดิบที่หาได้ง่ายในชุมชน และมุ่งตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก ดังนั้น

วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นเครื่องมือการจัดการทุนของชุมชน มักจำแนกเป็นวิสาหกิจชุมชนขั้นพื้นฐาน และวิสาหกิจชุมชนขั้นก้าวหน้า ทั้งยังต้องเกี่ยวข้องกับมาตรฐานระบบการจัดการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่มุ่งประเมินระบบการจัดการและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่มุ่งประเมินผลิตภัณฑ์สิ่งเหล่านี้ช่วยยกระดับทั้งคุณภาพการผลิตและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้พร้อมกับการแข่งขัน ในขณะที่พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ยังช่วยหนุนเสริมการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

ธัญชนก ชัยสุข และคณะ (2559, หน้า 81) ได้กล่าวถึง วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมชุมชนโดยชุมชน เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างโอกาสและรายได้ของชุมชนฐานราก ให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. คุณสมบัติของการจัดการวิสาหกิจชุมชน

ความพร้อมของชุมชนเพื่อการทำวิสาหกิจชุมชนนั้นอย่างน้อยต้องมีคุณสมบัติของชุมชนที่มีจุดแข็ง 3 อย่าง ดังนี้ (สำนักงานเกษตรอำเภอเสนา, 2560, หน้า 1)

2.1 ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นชุมชนที่ยังมีป่า มีดิน น้ำ ธรรมชาติที่มากด้วยสิ่งที่มีคุณค่าต่อชีวิตเป็นอาหาร เป็นยาเป็นของใช้ต่าง ๆ ถ้าค้นให้พบคุณค่า สิ่งเหล่านั้นก็จะมีมูลค่า เช่น หญ้าเหี่ยวหมู หญ้าคาหญ้าแพรก ซึ่งคนยุคใหม่วันนี้เรียกกันว่า “วัชพืช” และพยายามทำลายด้วยสารเคมีก็ล้วนมีคุณค่าเป็นยาอายุวัฒนะ เป็นยาขับปัสสาวะ ลดความดัน สามารถใช้แทนยาสมัยใหม่ได้

2.2 ภูมิปัญญาของท้องถิ่น แม้ว่าในปัจจุบันเรื่องภูมิปัญญาของท้องถิ่นจะหายไปพร้อมกับคนรุ่นเก่า แต่ก็ยังมีเหลืออยู่ไม่น้อยหากรู้จักค้นหาที่มาประยุกต์และผสมผสานกับความรู้ใหม่ ๆ ในปัจจุบันก็อาจจะได้สิ่งที่มีคุณค่าและมูลค่า

2.3 เครือข่ายของความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชน คนในชุมชนนั้นต้องมีความร่วมมือร่วมใจกันจัดการองค์กรชุมชนและเครือข่าย สามารถพึ่งพาอาศัยกัน ร่วมกันจัดการทรัพยากร ผลผลิตต่าง ๆ แบ่งกันผลิตและร่วมกันบริโภค เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้

เสรี พงศ์พิศ (2552, หน้า 144) กล่าวว่าไว้ว่า วิสาหกิจชุมชน ฐานเศรษฐกิจของสังคมซึ่งที่มีฐานเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงย่อมมีความเข้มแข็ง ประเทศที่พัฒนาแล้วมีลักษณะเศรษฐกิจเหมือนสามเหลี่ยมที่มีฐานอยู่บนวิสาหกิจชุมชน (SMCE) และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ซึ่งมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 80-90 ของเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยฐานเศรษฐกิจเช่นนี้ทำให้ฐานการบริโภคในประเทศไทยเป็นฐานที่ใหญ่และมั่นคง ประเทศที่พัฒนาแล้วจึงผลิตเพื่อการบริโภคภายในประเทศมากกว่าการส่งออก วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจน และเห็นความแตกต่าง ๆ กับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือแม้กระทั่งธุรกิจชุมชน ในเรื่องปรัชญา กระบวนการ วิธีการ ธุรกิจมีเป้าหมายที่รวย ทำกำไร เอาตลาดเป็นตัวตั้ง ทำทุกวิถีทางเพื่อให้ชนะคู่แข่ง รวมทั้งการเลียนแบบ ทำแบบแยกส่วน ทำเป็นเรื่อง ๆ อย่าง ๆ ใช้เงินทุนและทรัพยากรเป็นหลัก และมุ่งสู่ตลาดใหญ่วิสาหกิจชุมชนมีเป้าหมายที่รอด ทำอย่างพอเพียง และเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง ทำอย่างไรให้มีความสุข ไม่ใช่ให้ได้กำไรสูงสุด เน้นที่ความร่วมมือสร้างสรรค์ เน้นที่ทุนของชุมชนที่มีหลากหลายไม่ใช่เงินหรือทรัพยากรธรรมชาติอย่างเดียว และเน้นที่ตลาดชุมชน และตลาดท้องถิ่น

3. ประเภทของการจัดการวิสาหกิจชุมชน

ในการแบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชน สามารถมองได้หลายมิติ กล่าวคือ แบ่งตามลักษณะการประกอบการเป็นหลัก และแบ่งตามการจัดระดับและขั้นตอนการพัฒนาการประกอบการของวิสาหกิจชุมชนการแบ่งตามลักษณะการประกอบการเป็นหลัก สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้ (สำนักงานเกษตรอำเภอลานสกา, 2560, หน้า 1)

3.1 วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน เป็นการผลิตเพื่อการใช้ในท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งมีอยู่ 5 อย่าง คือ ข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้ ฝ้าย ซึ่งอยู่ในขีดความสามารถของชาวบ้านทั่วไปจะทำได้ เป็นของท้องถิ่นต้องใช้ประจำวันมีมูลค่ามากกว่าครึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งปีของแต่ละครัวเรือน แต่ชาวบ้านทั่วไป ไม่ว่าจะอยู่ใกล้เมืองหรือไกลเมืองต่างก็ซื้อกินซื้อใช้

3.2 วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า เป็นวิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำออกสู่ตลาดใหญ่ได้ เพราะมีลักษณะเฉพาะตัว มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น บางอย่างอาจมีสูตรเด็ดเคล็ดลับหรือคุณภาพดีในระดับมาตรฐาน สามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้ หนึ่งในตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ก็คือหนึ่งในวิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า

เสรี พงศ์พิศ (2552, หน้า 147) ได้กล่าวถึงประเภทของวิสาหกิจไว้ว่า เพื่อเข้าใจให้ชัดเจน คือ ของที่จำเป็นในชีวิตพื้นฐานที่ต้องใช้ประจำวัน หลัก ๆ 5 อย่าง คือ ข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้ (หมายถึง แชมพู สบู่ น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า) ฝ้าย ซึ่งอยู่ในขีดความสามารถของชาวบ้านทั่วไปจะทำได้ จัดการได้ มีมูลค่ามากกว่าครึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งปีของแต่ละครัวเรือน แต่ชาวบ้านทั่วไป ไม่ว่าจะอยู่ใกล้เมืองหรือไกลเมืองต่างก็ซื้อกิน ซื้อใช้เกือบทั้งหมด เรียกประเภท “วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน” การผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้ สามารถนำออกสู่ตลาดใหญ่ได้ ต้องมีลักษณะเฉพาะตัว มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น บางอย่าง อาจมีสูตร เคล็ดลับ หรือมีคุณภาพดีในระดับมาตรฐานหรือดีกว่า สามารถแข่งขันได้ เรียกประเภท “วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า”

4. การจัดระดับและขั้นตอนการพัฒนา

การประกอบการของวิสาหกิจชุมชน สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้ (สำนักงานเกษตรอำเภอลานสกา, 2560, หน้า 1)

4.1 ระดับครอบครัว คือ วิสาหกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง เป็นการประกอบกิจกรรมเพื่อกินใช้ในครอบครัว เพื่อทดแทนการพึ่งพาจากภายนอก เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรไว้ใช้กินในครอบครัว

4.2 ระดับชุมชนและเครือข่าย คือ วิสาหกิจชุมชนแบบพอเพียง เป็นการประกอบกิจการโดยกลุ่ม เพื่อตอบสนองการอุปโภคบริโภคในชุมชนและเครือข่าย ซึ่งสามารถที่จะพัฒนาให้เป็นวิสาหกิจชุมชนแบบก้าวหน้าได้ เพื่อที่จะแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้ทั้งนี้การประกอบการวิสาหกิจชุมชนไม่ได้เน้นเพื่อกำไรสูงสุดแต่จะเน้นที่การลดค่าใช้จ่ายการสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกและคนในชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

5. องค์ประกอบของการจัดการวิสาหกิจชุมชน

เสวี พงศ์พิศ (2555, หน้า 117-118) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของวิสาหกิจชุมชน มีอยู่ 7 ประการ ดังนี้

5.1 ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง คนนอก มีส่วนร่วมหรือถือหุ้นได้ เพื่อการมีส่วนร่วม ร่วมมือและให้ความช่วยเหลือแต่ไม่ใช่หุ้นใหญ่ทำให้มีอำนาจในการตัดสินใจ

5.2 ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน ซึ่งอาจจะนำวัตถุดิบบางส่วนมาจากภายนอกได้ แต่เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด

5.3 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเอง ซึ่งมีความรู้ภูมิปัญญา หากมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม เกิดความเชื่อมั่นในตัวเองก็จะริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้โดยไม่เอาแต่เลียนแบบหรือแสวงหาสูตรสำเร็จ

5.4 มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นฐานทุนที่สำคัญ เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยปรับประยุกต์ใช้ให้ทันสมัย ผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาสากลหรือจากที่อื่น

5.5 ดำเนินการแบบบูรณาการ ไม่ใช่ทำแบบโครงการเดี่ยว คล้ายกับการปลูกพืชเดี่ยว แต่ควรทำแบบวนเกษตร คือ มีหลาย ๆ กิจกรรม ประสาน สนับสนุน และเกื้อกูลกัน

5.6 มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจวิสาหกิจชุมชนเกิดได้ สำเร็จได้ด้วยความรู้และปัญญา ไม่ใช่มีเพียงเพราะมีเงินมีงบแล้วจะเกิดขึ้นได้ การใช้เงินนำหน้าปัญญาตามหลัง อาจเกิดได้แต่เพียงโครงการ แต่ไม่อาจเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การเรียนรู้จะทำให้เข้าใจกระบวนการวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด

5.7 มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมายอันดับแรกและสำคัญที่สุดของวิสาหกิจชุมชน ถ้าหากพลาดเป้าหมายนี้ คือ พลาดเป้าวิสาหกิจชุมชน แล้วจะกลายเป็นธุรกิจที่มีเป้าหมายที่เน้นกำไร กลายเป็นอะไรที่กระตุ้นทำให้ได้กำไรก่อนที่จะคิดทำให้อรอด ไม่พัฒนาไปเป็นขั้นตอนให้เกิดความมั่นคงก่อนที่จะก้าวไปพัฒนาธุรกิจ

6. ขั้นตอนการจัดการวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2552, หน้า 22-44) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการทำหรือการจัดการวิสาหกิจชุมชน ไว้ดังนี้

6.1 ศึกษาความเป็นไปได้

การศึกษความเป็นไปได้มีขั้นตอนสำคัญที่สุด ต้องเตรียมการโดยการศึกษาความเป็นไปได้ เรียนรู้เทคนิควิธีทำก่อนการลงทุนลงแรงทำไม่เช่นนั้นทำแล้วขายไม่ออก ขาดทุน เจ๊งจะโทษใครดี ดังนั้น การศึกษาความเป็นไปได้ต้องตอบคำถามสำคัญ คือ 1) ทำไปเพื่ออะไร เพื่อกินใช้เองหรือขายด้วย จะขายในตลาดไหน ในหมู่บ้านตำบลหรือท้องถิ่น 2) มีข้อมูลเท่าใดตัวเลขการบริโภคการใช้ของคนในท้องถิ่นมีหรือยัง ตัวเลขเหล่านี้เขาทำกันในการทำแผนแม่บทชุมชน 3) มีความรู้ความสามารถระดับใดให้สำรวจความสามารถของกลุ่ม ถ้าอยากรวมกลุ่มทำเครื่องแกงก็ ต้องมั่นใจว่าฝีมือการทำเครื่องแกงของสมาชิกยอดเยี่ยมอยู่แล้ว ควรเลือกทำอะไรที่ตนเองชำนาญ 4) อุปกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือ การผลิต การแปรรูปการดำเนินการเป็นอย่างไรควรศึกษาความเป็นไปได้ว่า อุปกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือมีอะไรบ้างที่มีอยู่แล้ว อะไรต้องซื้อ ราคาเท่าไร ซื้อได้หรือไม่ ซื้อที่ไหนราคาถูกและคุณภาพดี มีอุปกรณ์อะไรที่ทำเองได้บ้างประยุกต์เองโดยคนในชุมชนถูกหลานสมาชิกทำเองทำได้ 5) ตัวเลขการลงทุนเท่าไร กลุ่มต้องคำนวณต้นทุนการผลิต การลงทุนอุปกรณ์ เครื่องมือ วัตถุดิบ อาคาร สถานที่ น้ำ ไฟ 6) เอาทุนมาจากไหน ทุนดำเนินการเป็นเรื่องใหญ่ ต้องคิดให้ว่ามีทุนหรือไม่ และจะเอาทุนมาจากไหน ถ้าหากมีทุนภายนอกมาช่วยก็ดี 7) มีระบบการบริหารจัดการอย่างไร มีคณะกรรมการ ประธาน รองประธาน เภรัญญิก เลขานุการ และอื่น ๆ หรือไม่ แบ่งหน้าที่กันอย่างไร ผู้รับผิดชอบหรือหัวหน้าด้านวัตถุดิบ ด้านการผลิต ด้านการเงินด้านการตลาด ด้านการขาย และอื่น ๆ ไว้ให้พร้อม

6.2 การเรียนรู้

หัวใจของการทำวิสาหกิจชุมชน คือ การเรียนรู้ ด้วยเหตุนี้การศึกษาความเป็นไปได้จึงหมายถึง การเรียนรู้ ดังนั้นการเรียนรู้เพื่อการทำวิสาหกิจชุมชนมี 2 ด้าน ดังนี้ 1) การปรับวิถีคิด การทำความเข้าใจเรื่องการประกอบการเพื่อให้อยู่รอดและพอเพียง ให้รู้จักประมาณตนรู้จักสภาพของตนเองว่าทำได้แค่ไหน ทำเพื่ออะไร 2) การเรียนทักษะเป็นการเรียนเทคนิควิธีการในการดำเนินการในทุกขั้นตอน และทุกๆ ประเด็นที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การบริหาร

จัดการ การ ตลาด เป็นการเรียนรู้ที่สำคัญทั้งสิ้น 3) การเรียนการบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการวัตถุดิบ การเงินการบัญชี การปันผล การบริหารบุคลากร การวางแผนในการขยายการผลิต การลดต้นทุนการผลิต การตลาด การประชาสัมพันธ์ และการจัดการเรื่องการขาย ดังนั้น การเรียนรู้แยกได้หลายแบบดังนี้ (1) เรียนรู้จากผู้รู้จริง (2) เรียนรู้จากไปศึกษาดูงาน (3) เรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ (4) เรียนรู้จากการฝึกอบรม หลักสูตรระยะสั้น ระยะยาว (5) เรียนรู้จากการปฏิบัติ จากการลองผิดลองถูก

6.3 ว่าด้วยเรื่องตลาด

เรื่องตลาดเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องคิดตั้งแต่ต้น เมื่อเริ่มวางแผนต้องตั้งคำถามแรกเลย ว่า ทำไปทำไม ให้ใครกิน ให้ใครใช้ ให้ใครซื้อ ตอบโจทย์นี้ผิอาจเกิดปัญหาขายไม่ออก ขาดทุน เจ๊ง วิสาหกิจชุมชนหลายกลุ่มทำแล้วมีปัญหาเพราะไม่ได้คิดถึงเรื่องนี้เลย คิดว่า มีความรู้ มีทักษะ มีวัตถุดิบก็เลยพากันผลิตออกมามากมาย แต่ไม่รู้จะไปขายที่ไหนอย่างไร ตลาดของวิสาหกิจชุมชน มีอยู่ 3 ประเภท คือ 1) ตลาดพอเพียง หมายถึง ตลาดชุมชน ทำกิน ทำใช้เอง เหลือกก็ขายในท้องถิ่นไม่ต้องวุ่นวาย 2) ตลาดผูกพัน เป็นคำที่เรียกตลาดตกลงกันว่า จะซื้อเป็นจำนวนมากเท่าไร ซื้อนานแค่ไหน ถ้าวิสาหกิจชุมชนสามารถหาตลาดผูกพันได้ก็จะทำให้งานเบาลง ไม่ต้องพะวงกับหาตลาด หรือเครือข่ายจะหาตลาดได้ที่ไหน 3) ตลาดแข่งขัน เป็นตลาดใหญ่ที่เปิดกว้าง ต้องมีความมั่นใจสูงมากจึงจะเข้าไปสู่ตลาดนี้ได้ มั่นใจว่าผลิตภัณฑ์ของตนเอง ดีกว่าของคนอื่น ราคาดีกว่า คุณภาพดีกว่า คู่แข่งเป็นสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ มีคุณสมบัติพิเศษที่ไม่มีใครเหมือน ไม่มีใครแข่ง ถ้าเป็นโอท็อปก็ประเภท 5 ดาว

6.4 ว่าด้วยเรื่องจริยธรรม

การทำวิสาหกิจชุมชนให้ดีมีประสิทธิภาพ มั่นคงและยั่งยืน จำเป็นต้องมีจริยธรรม ซึ่งหมายถึงคุณธรรมอันเป็นหลักปฏิบัติ ดังนี้ 1) คุณธรรมของการทำงานเป็นกลุ่ม เรียกว่า ฆราวาสธรรม 4 ประการ คือ (1) ศักจะ ความซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทำงานโปร่งใส ตรวจสอบได้ (2) ทมะ คือ ความฝึกฝนปรับปรุงตน เช่น รู้จักข่มใจควบคุมอารมณ์ บังคับตนเอง ให้เข้ากับการทำงานและสิ่งแวดล้อมให้ได้ (3) ขันติ คือ ความอดทน อดกลั้น ทำงานต้องใจมั่นคงไม่หวั่นไหวต่อปัญหาและอุปสรรค (4) จาคะ หมายถึง ความเสียสละเพื่อแผ่ แบ่งปัน มีน้ำใจ 2) การเป็นผู้นำที่ดีวิสาหกิจชุมชนเป็นการทำงานเป็นกลุ่ม สมาชิกทุกคนมีความสำคัญ และผู้นำที่ดีด้วย เช่น มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง สร้างแรงบันดาลใจให้แก่สมาชิก ใช้ข้อมูลความรู้ และปัญญาในการทำงานเพื่อชุมชน มีวิสัยทัศน์ มียุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน ฯลฯ ส่วนผู้ตามควรมีคุณสมบัติ เช่น เคารพกฎระเบียบของกลุ่ม มีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีจิตสาธารณะ เสียสละเพื่อส่วนรวมเพื่อกลุ่มและชุมชน เป็นต้น 3) คุณธรรมนำสู่

ความสำเร็จ เรียกว่า อิทธิบาท 4 ประการ คือ (1) ฉันทะ หมายถึงมีใจรักในสิ่งที่ตนเองทำ (2) วิริยะ หมายถึงความขยันหมั่นเพียร (3) จิตตะ หมายถึงความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น (4) วิมังสา หมายถึงความพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น และ 4) ความรับผิดชอบทางสังคม (CSR) จะทำวิสาหกิจชุมชนแต่ไปทำลายดิน น้ำ ป่า สิ่งแวดล้อมเกิดความเสียหาย ชุมชนอ่อนแอลงแตกแยกกันมากขึ้น ผู้บริโภคไม่ได้รับความเป็นธรรม สมาชิกกลุ่มไม่ได้รับความเป็นธรรมในส่วนแบ่งผลตอบแทนการทำงาน ซึ่งเป็นเรื่องที่กลุ่มจะต้องพิจารณาให้มีความสำคัญ

7. วิสาหกิจชุมชนกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยนำเอาเศรษฐศาสตร์ชุมชนหรือเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างต่อเนื่องเป็นระบบ เช่น ในตำบลหนึ่ง วิสาหกิจชุมชน 20-30 อย่าง ทำการผลิตเพื่อบริโภคในท้องถิ่น ลดการซื้อจากภายนอกได้ประมาณหนึ่งในสี่ที่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานและวงจรชีวิตของชุมชนจะทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชน ที่พึ่งพาตนเองได้ชุมชนมีรายรับมากกว่ารายจ่ายผลิตอาหารและปัจจัยพื้นฐานได้เองถ้าไม่มีวิสาหกิจชุมชน ไม่มีเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนก็ได้แต่รอรับความช่วยเหลือจากรัฐหรือจากภายนอก ต้องขึ้นอยู่กับคนอื่นพึ่งตนเองไม่ได้ กลายเป็นระบบอุปถัมภ์ที่ชุมชนต้องพึ่งพาคนอื่นตลอดไป ยกตัวอย่างไม่เรียง อำเภอนาง จังหวัดนครศรีธรรมราชปลูกยางเป็นหลักและทำสวนผลไม้บ้างมีรายได้การปลูกยางและสวนผลไม้ละประมาณ 100 ล้านบาท มีรายจ่ายประมาณ 200 ล้านบาท ทำให้อยู่ในวังวนของหนี้สินที่เพิ่มขึ้นทุกปีแต่วันนี้ชาวบ้านเหล่านี้ได้เรียนรู้ ได้เข้าใจสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองดีขึ้น ได้รู้ว่าทำไมต้องเป็นหนี้มากขนาดนั้น จึงตัดสินใจทำแผนวิสาหกิจชุมชนจากที่ทำเริ่มต้น 2-3 อย่างมาเป็น 60 อย่างในปัจจุบันมีการจัดระบบชุมชนใหม่โดยใช้ทุนของชุมชนให้มากที่สุดทำให้เกิดระบบอาหาร ระบบของใช้ ระบบทุน ระบบการผลิต ระบบการจัดการการผลิตและระบบตลาดขึ้นมาโดยระบบต่าง ๆ เหล่านี้มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โรงงานยาง การเลี้ยงไก่ กบ ปลา การปลูกผัก สมุนไพรยาสมุนไพร ปุ๋ย น้ำหมักชีวภาพ ทั้งนี้ยังไม่ได้รวมกับการท่องเที่ยวชุมชนและกิจกรรมด้านสุขภาพต่าง ๆ ซึ่งตำบลไม่เรียงกำลังพัฒนาเริ่มต้นมาพร้อม ๆ กันเหล่านี้ถือว่าอยู่ในระบบและวิถีชุมชนที่พวกเขากำหนดเองและให้ชุมชนได้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

จากความหมาย ความสำคัญของการจัดการวิสาหกิจชุมชนดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าการจัดการวิสาหกิจชุมชน หมายถึงการทำให้กลุ่มบุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบการขนาดเล็กของชุมชน มีการวางแผน การนำหรือการสั่งการ การจัดสรรบุคลากร การควบคุมดูแล และการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ การทำงานร่วมกันมีวัตถุประสงค์เดียวกัน โดยมีองค์ประกอบ ก่อตั้งและดำเนินการโดยชุมชนคือ ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง ผลผลิต

มาจากกระบวนการในชุมชนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานทุนที่สำคัญ ดำเนินการแบบบูรณาการมีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และมีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

แนวคิดเรื่องกลุ่ม

1. ความหมายของกลุ่ม

กิตติชัย รัตนะ (ม.ป.ป.), หน้า 1) ได้กล่าวไว้ว่ากลุ่มหมายถึงบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ภายใต้แบบแผนการปฏิบัติต่อกันและเป็นที่ยอมรับกันในบรรดาหมู่สมาชิกของกลุ่มเอง และอาจหมายถึงกลุ่มอื่น ๆ ที่กลุ่มนั้นมีปฏิสัมพันธ์ด้วย

กลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกัน โดยมีการติดต่อสัมพันธ์กัน หรือปฏิสัมพันธ์กันและมีจุดมุ่งหมายที่จะกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และความสัมพัทธ์นี้จะช่วยให้สมาชิกกลุ่มอยู่ร่วมกันในระดับพอดี (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2560, หน้า 1)

2. ลักษณะของกลุ่ม

การที่บุคคลมารวมกันเป็นกลุ่มจะต้องมีลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลายลักษณะต่อไปนี้จะเกิดขึ้น คือ (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2560, หน้า 1)

- 2.1 จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กันเสมอ แต่ละคนจะถือว่าคนกันเองเป็นสมาชิกกลุ่ม
- 2.2 แต่ละคนในกลุ่มจะยอมรับกันเป็นสมาชิกกลุ่ม มีปทัสถานร่วมกัน
- 2.3 แต่ละคนมีบทบาทที่ชัดเจนมีความคิดว่ากลุ่มจะต้องให้ผลประโยชน์ต่อสมาชิก
- 2.4 การเลียนแบบลักษณะบางอย่างที่คิดว่าเหมาะสมจากสมาชิกในกลุ่ม
- 2.5 สมาชิกจะแสวงหาเป้าหมายร่วมกัน มีการรับรู้ความเป็นเอกภาพของกลุ่มร่วมกัน
- 2.6 สมาชิกกลุ่มจะปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของกลุ่ม

3. ลักษณะของกลุ่มที่พึ่งตนเองได้

ลักษณะของกลุ่มที่พึ่งตนเองได้ ดังนี้ (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2560, หน้า 2)

- 3.1 กลุ่มมีผู้นำที่ดี
- 3.2 สมาชิกมีความเต็มใจทำงานเพื่อให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย

3.3 มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ทำได้จริง มีความสอดคล้องกับความสามารถของผู้นำและสมาชิก รวมทั้งต้องมีความร่วมมือกันภายในกลุ่มเป็นอย่างดี

3.4 สมาชิกมีความสนใจในกิจกรรมกลุ่มอย่างแท้จริง

3.5 กลุ่มมีการตัดสินใจที่เป็นอิสระด้วยตนเอง

3.6 ผู้นำและสมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผน และควบคุมการทำงานซึ่งกันและกัน

ในทางปฏิบัติ “กลุ่ม” จะเป็นการรวมตัวกันมากกว่า 10 คน โดยกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ มีองค์ประกอบหลักในการพิจารณาซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินงาน หรือมีการส่งเสริม/สนับสนุน โดยใช้หลัก 5 ค ประกอบด้วย กลุ่มสมาชิก คณะกรรมการ กติกากิจกรรม และกองทุน

4. องค์ประกอบของกลุ่ม

กิตติชัย รัตนะ (ม.ป.ป.), หน้า 3-4) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของกลุ่มไว้ ดังนี้

4.1 ผู้นำกลุ่ม มักจะเริ่มต้นที่มีคณะบุคคลกลุ่มเล็กๆมาพร้อมตัวกันด้วยเหตุปัจจัยเดียวกัน ผู้นำกลุ่มอาจเกิดขึ้นมาจากความต้องการรวมกลุ่มตั้งแต่เริ่มแรก หรืออาจเกิดขึ้นเมื่อมีการจัดตั้งกลุ่มแล้วก็ได้ ซึ่งเมื่อจัดตั้งกลุ่มได้แล้วบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่มนี้อาจได้รับเลือกให้เป็นผู้นำกลุ่ม ฉะนั้นกลุ่มทุกกลุ่มจึงมักมีการกำหนดให้มีผู้นำกลุ่มขึ้น เพื่อให้มีอำนาจในการบริหารจัดการกลุ่ม

4.2 สมาชิกกลุ่มคือ บุคคลที่อยู่ภายใต้วัตถุประสงค์ และกฎเกณฑ์ของกลุ่ม แต่ละกลุ่มอาจมีสมาชิกตั้งแต่สิบคนจนถึงหลายร้อยคนก็ได้ ขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่ม ส่วนใหญ่สมาชิกกลุ่มจะมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคมที่คล้ายคลึงกัน เช่น เป็นเกษตรกรในหมู่บ้าน หรือเป็นกลุ่มสตรี หรือเป็นกลุ่มอาชีพเสริมสมาชิกกลุ่มจะมีบทบาทสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

4.3 กฎระเบียบของกลุ่มการบริหารจัดการกลุ่ม ต้องอาศัยทั้งความเข้าใจร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม รวมทั้งอาจต้องกำหนดให้กลุ่มมีกฎเกณฑ์ กติกา หรือข้อบังคับที่จะใช้เป็นบรรทัดฐานในการทำงานของกลุ่มเอง จะเห็นว่ากลุ่มต่าง ๆ มีการกำหนดกฎเกณฑ์ของตนเองขึ้นทั้งสิ้น

4.4 คณะบริหารจัดการกลุ่มเป็นบุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ที่ได้รับการคัดเลือกหรือพิจารณาแล้วว่ามีคุณสมบัติที่จะเป็นตัวแทนของกลุ่มเพื่อทำหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ ที่กลุ่มกำหนดขึ้นมา โดยทั่วไปโครงสร้างการบริหารกลุ่มจะประกอบด้วยตำแหน่งหน้าที่ที่สำคัญ เช่น ประธาน รองประธาน เลขานุการปฏิคม ประชาสัมพันธ์ ทรัพย์คุณิ เป็นต้น คณะบริหารกลุ่มมีบทบาทอย่างมากต่อการกำหนดทำที่และกิจกรรมของกลุ่มที่จะขับเคลื่อนออกไป นอกจากนี้คณะผู้บริหารควรผลัดเปลี่ยนกันตามวาระ เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกคนอื่น ๆ สามารถเข้ามาบริหารกลุ่มได้

4.5 ทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการ คือ การบริหารจัดการของกลุ่ม เช่น งบประมาณ เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่กลุ่มได้ระดมให้มีขึ้นมาเพื่อใช้ในการดำเนินงาน กลุ่มที่มีศักยภาพสูงจะมีทรัพยากรในการบริหารงานมากตามไปด้วย โดยเฉพาะงบประมาณของกลุ่ม นอกเหนือจากการระดมมาจากมวลสมาชิกสามารถแสวงหามาจากแหล่งทุนหรือแหล่งความช่วยเหลือภายนอกได้

5. ขั้นตอนและการจัดตั้งกลุ่ม

ขั้นตอนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็ง ประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน ดังนี้ (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2560, หน้า 5-6)

5.1 สำรวจสถานการณ์และความต้องการของชุมชนเป็นการหาข้อมูล เพื่อให้ได้รู้สถานการณ์ที่แท้จริงและความต้องการที่แท้จริงของชุมชนดังนี้

5.1.1 ร่วมกับภาคีการพัฒนาสำรวจชุมชน

5.1.2 นำข้อมูลชุมชนมาวิเคราะห์

5.1.3 จัดเวทีเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

5.1.4 จัดทำประชาพิจารณ์ชุมชน

5.2 วิเคราะห์ปัญหาชุมชนและผลประโยชน์ของชุมชน เพื่อให้รู้ความต้องการปัญหาของชุมชน รู้กิจกรรมที่จะดำเนินการ

5.3 แสวงหาผู้นำ/จัดตั้งกลุ่ม

5.3.1 แสวงหาผู้นำที่มีความสามารถและเข้าใจการดำเนินกิจกรรม

5.3.2 จัดตั้งกลุ่มที่เกิดจากการเรียนรู้และความต้องการของสมาชิก

5.4 สนับสนุนและพัฒนากลุ่ม

5.4.1 ผู้นำพัฒนาตนเอง เป็นการสร้างผู้นำด้วยการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ

5.4.2 สมาชิกเพิ่มพูนความรู้การเป็นเจ้าของมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วม

5.4.3 กิจกรรมมีระบบข้อมูล แผนดำเนินงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

5.4.4 บุรณาการกลุ่มมีการขยายผล ต่อยอด สร้างเครือข่ายและจัดตั้งเป็นนิติบุคคล เมื่อผลการดำเนินงานของกลุ่มมีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้

5.4.5 ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและธรรมาภิบาลในการบริหารงาน และการพัฒนากลุ่ม

5.5 ติดตามและประเมินผล

5.5.1 โดยกลุ่มประชุมสมาชิก คณะกรรมการตรวจสอบถอดบทเรียน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ และมีการประชาสัมพันธ์

5.5.2 โดยเจ้าหน้าที่ ประเมินผลทางการ/ไม่เป็นทางการอย่างต่อเนื่องและนำข้อมูลมาพัฒนากลุ่ม

5.5.3 ภาาการพัฒนา โดยตรวจบัญชีโดยกรมตรวจบัญชีสหกรณ์มีการวิจัยและพัฒนา โดยกรมการพัฒนาชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6. สิ่งบ่งชี้ความเข้มแข็งของกลุ่ม

สิ่งบ่งชี้ความเข้มแข็งของกลุ่ม พิจารณาได้ดังนี้ (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2560, หน้า 7)

6.1 สมาชิกมีจิตสำนึกการรับผิดชอบ และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

6.2 มีแผนการดำเนินงาน

6.3 มีเครือข่ายในการทำงาน

6.4 คณะกรรมการมีภาวะผู้นำสูง มีธรรมาภิบาล ในการบริหารจัดการกลุ่ม

6.5 กลุ่มมีกิจกรรมต่อยอดขยายกิจกรรมอยู่ตลอดเวลาเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่ม

6.6 มีผลผลิตของกลุ่มที่เป็นรูปธรรม

6.7 มีหลักฐานคือ เอกสารสมบูรณ์

จากความหมาย ความสำคัญของกลุ่มดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า กลุ่มหมายถึง การรวมตัวกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป เป็นการติดต่อสัมพันธ์กันตามสถานภาพและบทบาท มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีความเชื่อในด้านคุณค่าร่วมกันหรือคล้ายคลึงกันมีการประกอบอาชีพคล้ายคลึงกัน และมีเป้าหมายการทำงานอย่างเดียวกัน

แนวคิดชุมชนพึ่งตนเอง

1. ความหมายชุมชนพึ่งตนเอง

ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 เป็นรากฐานของการเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเองทั้งระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับสังคมโดยรวม ดังที่ทรงมีกระแสรับสั่ง เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกินพอใช้ของ

ประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พัฒนาบนความมั่นคงพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว ค่อยสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงในลำดับต่อไป”

เสรี พงศ์พิศ (2553, หน้า32-33) ได้กล่าวไว้ว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การจัดการชีวิตให้สัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับคน สังคมและธรรมชาติ ความสามารถของชุมชนที่สามารถดำเนินชีวิตด้วยความเป็นอิสระ มั่นคงและสมบูรณ์ โดยพึ่งตนเองให้มากที่สุด มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีปัจจัยสี่ดำรงชีพอย่างพอเพียง และการมีสวัสดิการสำหรับชีวิต“การพึ่งตนเอง หมายถึง การจัดการชีวิตให้สัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับคนกับสังคมกับธรรมชาติรอบ ๆ ตัวเราการพึ่งตนเอง หมายถึง การมีสวัสดิการและความมั่นคงในชีวิตในปัจจุบันถึงอนาคตสวัสดิการที่พร้อมตอบสนองเราทันทีโดยที่เราไม่ต้องไปเรียกให้ใครมาจัดสวัสดิการให้หรือให้ใครมาช่วยเหลือ” (ผู้ใหญ่วินบูลย์ เข็มเฉลิม)

อุทัยคุณเกษม (2531, หน้า 99-100) นิยามความหมายของ “ภาวะการพึ่งตนเอง” ว่า มีลักษณะสัมพัทธ์ (absolute) ซึ่งมีความหมายว่าภาวะการพึ่งตนเองนั้นก็ยังสามารถพึ่งพาผู้อื่นหรือพึ่งพาเครื่องมือเครื่องมือนวัตกรรมเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้ด้วย แต่ทว่าการพึ่งพาดังกล่าวนั้นเป็นการพึ่งพาอาศัยกันมากกว่าการพึ่งพาจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองได้ในเรื่องแนวคิดแบบแผนการดำรงชีวิตแบบแผนการบริโภคตลอดจนวัฒนธรรมและสภาพของจิตใจ

ไพโรจน์ภัทรนรากุล (2545, หน้า 11) กล่าวว่า การพึ่งตนเองของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนมีการรวมกลุ่มในลักษณะที่มีสหสัมพันธ์และมีลักษณะพลวัตมีอำนาจในการตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายของชุมชน ใช้ศักยภาพของชุมชนอย่างเต็มที่ มีความช่วยเหลือเกื้อกูล สามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติและทักษะความรู้ ให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตได้อย่างอิสระมั่นคงสามารถแก้ไขปัญหาและนำการพัฒนาชุมชน เพื่อบรรลุอุดมการณ์การพึ่งตนเองได้โดยมีเงื่อนไขและปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญคือจิตสำนึกแห่งการพึ่งตนเองมีกลไกประสานด้านสังคมวัฒนธรรมรวม ถึงมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงพึ่งพาอาศัยกันเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างสมบูรณ์

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550, หน้า 99) ได้กล่าวว่า การพึ่งตนเองระดับชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีการกระทำร่วมกันอยู่เสมอ ๆ ตามกฎระเบียบของสังคม เพื่อบรรลุเป้าหมายของแต่ละคนหรือเพื่อเป้าหมายร่วมกัน

2. มติการพัฒนาชุมชนกับแนวคิดพึ่งตนเอง

โกวิท พวงงาม (2553, หน้า 182-187) ได้กล่าวถึงมติการพัฒนาชุมชนกับแนวคิดพึ่งตนเอง เป็นการอธิบายถึงการพึ่งตนเองที่มีความเกี่ยวพันสอดคล้องกัน ระหว่างแนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเองกับแนวคิดพึ่งตนเองในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ดังนี้

2.1 แนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง

เป็นแนวคิดในเชิงอำนาจตัดสินใจ หมายถึง การที่องค์กรชุมชนซึ่งสามารถตัดสินใจด้วยตัวเอง มีความเป็นตัวของตัวเองในทางความคิด ทักษะในการมองปัญหาต่าง ๆ เป็นขบวนการทางภูมิปัญญาของชุมชน ในความคิดซึ่งจะมองความสำคัญอย่างถ่องแท้ถึงสาเหตุของวิกฤติการณ์แห่งปัญหาการพัฒนา อันสืบเนื่องมาจากปัญหากลยุทธ์การพัฒนาที่สร้างสภาวะพึ่งพาภายนอก การวิเคราะห์ปัญหา เป็นการตัดสินใจในการดำเนินการโดยสถาบันองค์กรชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนทั้งในการแก้ไขปัญหาและในด้านการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน นำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนได้ในด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในที่สุด

2.2 แนวคิดการพึ่งตนเองในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดการพึ่งตนเองในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ว่า การพึ่งพาตนเอง คือ การที่คนสามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของคนอื่นมากเกินไปได้ในทุกด้าน โดยมีความสมดุล ความพอดีในชีวิตต้องสอดคล้องและสมดุลกันระหว่างเทคโนโลยี เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ การพึ่งตนเองเป็นการเสริมสร้างแรงงานให้ดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง เป็นการจัดการกับชีวิตให้เหมาะสมกับสิ่งต่าง ๆ เช่น คน สังคม ธรรมชาติ โดยไม่มุ่งเน้นการแข่งขัน แต่มุ่งความเป็นอิสระ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การพึ่งตนเองเป็นการมองปัญหาต่าง ๆ และค่อยตัดสินใจแก้ไขด้วยตนเอง การพึ่งตนเองจะสมบูรณ์ได้ก็ต้องพึ่งพาอาศัยกลุ่มอื่น ๆ ด้วย

2.3 แนวคิดการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืนเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในมุมมองบริหารธุรกิจ โดยใช้ทฤษฎีและแนวคิดร่วมสมัยทางการจัดการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันแนวใหม่ที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้กับรูปแบบโครงสร้างสังคมไทย เช่น กลยุทธ์ในเรื่องความเป็นผู้นำทางด้านการลดต้นทุน กลยุทธ์สร้างความแตกต่างให้กับสินค้าและผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์ในการกำหนดจุดสนใจไปในตลาดสินค้ากับลูกค้า นอกจากนี้ แนวคิดการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืนได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนามตามแนวทางชุมชนพึ่งตนเองไว้ 4 แนวทาง ได้แก่ 1) ทรัพย์สินทางปัญญาหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ความสามารถของชุมชน 3) สถาปัตยกรรมชุมชน และ 4) ความผูกพันแน่นแฟ้นของชุมชนการพัฒนาชุมชนบนมิติการพึ่งตนเอง

3. ความสำคัญเงื่อนไขแห่งความสำเร็จของชุมชนพึ่งตนเอง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2529, หน้า 65-66) กล่าวถึงเงื่อนไขของการพึ่งตนเองให้ประสบความสำเร็จ 6 ประการ คือ

3.1 การพัฒนาแบบกลุ่มที่ต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีสมาชิกในการทำกิจกรรมมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ของชุมชนร่วมกัน

3.2 มีความสัมพันธ์กับการเป็นตัวของตัวเอง

3.3 เป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์ของหมู่บ้านและการกำหนดชะตากรรมของตนเองได้

3.4 มีการผลิตได้จิตสำนึกและมีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป

3.5 มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มย่อยเพื่อให้สามารถต่อรองกับองค์กรภายนอก

3.6 มีการประสานทางวัฒนธรรมกับกลุ่มอื่น ๆ

ดังนั้นการจัดการวิสาหกิจชุมชน ผู้การพึ่งตนเอง คือ การจัดการพึ่งตนเองของประชาชนที่มีความสามารถ ตามศักยภาพหรือพลังความสามารถที่มีอยู่ในชุมชนทั้งศักยภาพของคน ทรัพยากรและสิ่งต่าง ๆ ประชาชนมีความสามารถการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง ชุมชนถือเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแต่เกิดขึ้นจากกิจกรรมเป็นหลัก การพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นกลไกอันสำคัญที่จะกำหนดทิศทางเพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาและเสริมสร้างความแข็งแกร่ง โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมอันหมายถึงการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากความริเริ่มของคนโดยทุกฝ่ายในสังคม ต่างให้ความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดทั้งภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาชนเพื่อมุ่งหวังให้เศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนดีขึ้น

อุดมพร อมรธรรม (2559, หน้า 85-86) ได้กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 เรื่องการจะพึ่งตนเองได้ต้องอาศัยการฝึกหัดทางจิตวิญญาณการพัฒนาตามหลักว่าด้วยการสร้างที่พึ่งตนเอง (นาถกรณธรรม) ซึ่งมี 10 ประการ คือ

1. ประพฤติดีมีวินัย คือ ดำเนินชีวิตโดยสุจริต ทั้งกาย ทางวาจา มีวินัย และประกอบสัมมาชีพ (ศีล)

2. ได้ศึกษา สดับมาก คือ ศึกษาเล่าเรียน สดับตรัสฟังมาก อันใดเป็นสายวิชาของตน หรือตนศึกษาศิลปวิทยาใด ก็ศึกษาให้ชำรองมีความเข้าใจกว้างขวางลึกซึ้ง รู้จักชัดเจนและใช้ได้จริง (พาหุสัจจะ)

3. เลือกสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับและถือเยี่ยงอย่างสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ซึ่งจะทำให้ชีวิตเจริญอกงาม (กัลยาณมิตรตตา)

4. เป็นที่พุดกันง่ายคือ ไม่คืออื่นกระด้าง รู้จักรับฟังเหตุผลและข้อเท็จจริง พร้อมทั้งจะแก้ไข ปรับปรุงตนเอง (โสวจัสตตา)

5. ขวนขวายกิจของหมู่ คือ เอาใจใส่ช่วยเหลือธุระและกิจการชนร่วมหมู่คณะญาติ เพื่อนพ้องและของชุมชน รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรอง หาวิธีดำเนินการที่เหมาะสม ทำได้ จัดได้ ให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี (กิงกรณ์เยสุ ทักขตา)

6. เป็นผู้ใคร่ธรรมชาติ คือ รักธรรม ชอบศึกษา ค้นคว้า สอบถาม หาความรู้ หาความจริง รู้จักพูด รู้จักรับฟัง สร้างความรู้สึกสนิทสนมสบายใจ ชวนให้ผู้อื่นอยากเข้ามาปรึกษา และร่วมสนทนา (ธัมมกมตา)

7. มีความเพียรขยัน คือ ขยันหมั่นเพียร พยายามหลีกเลี่ยงความขี้ ประจบความดี บากบั่น ก้าวหน้า ไม่ย่อท้อ ไม่ละเลย ทอดทิ้งธุระหน้าที่ (วิริยารัมภะ)

8. มีสันโดษโดยรู้พอดี คือ ยินดี พึงพอใจแต่ในลาภผลและผลสำเร็จต่าง ๆ ที่ตนสร้างหรือแสวงหามาได้ด้วยเรี่ยวแรงความเพียรพยายามของตนเองโดยทางชอบธรรม และไม่มัวเมาเห็นแก่ความสุขทางวัตถุ (สันตุฎฐี)

9. มีสติมั่นคง คือ รู้จักกำหนดจดจำระลึกการที่ทำ คำที่พูด กิจที่ทำแล้ว และที่จะต้องทำต่อไปได้ จะทำอะไรก็รอบครอบรู้จักยับยั้งชั่งใจ ไม่ผลีผลาม ไม่เลินเล่อ ไม่เลื่อนลอย ไม่ประมาทไม่ยอมถล่มลงในทางผิดพลาด ไม่ปล่อยปละละเลยทิ้งโอกาสสำหรับความดีงาม (สติ)

10. มีปัญญาเหนืออารมณ์ คือ มีปัญญาคือมีปัญญาหยั่งรู้เหตุผล รู้ดีรู้ชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้จักพิจารณาวินิจฉัยด้วยใจเป็นอิสระทำการต่าง ๆ ด้วยความคิดและวิจารณ์ญาณ (ปัญญา)

4.องค์ประกอบของชุมชนพึ่งตนเอง

อินทรีรา ครองศิริ (2558, หน้า 84) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกล่าวไว้ว่าการที่ประชาชนในชุมชนต่างๆของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้การจัดการและแก้ไขปัญหาพร้อมกันของคนในชุมชนแล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาขึ้นทางเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยอาจเรียกชุมชนนี้ว่ากลุ่มชมรมสหกรณ์ องค์กรชาวบ้านเครือข่ายหรืออื่น ๆ ที่มีความหมายแสดงถึงความร่วมมือช่วยเหลือกันมีผลประโยชน์ร่วมกันและด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่น ๆ ในสังคมด้วยและคณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤต คณะอนุกรรมการ ภายในคณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติได้ให้ความเห็นชอบกรอบองค์ประกอบลักษณะของชุมชนเข้มแข็งไว้ดังนี้

4.1 สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

4.2 สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน

4.3 มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง จนเป็นวิถีของชุมชนซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วมมีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

4.4 สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ดำเนินงานติดตามผลการแก้ไขปัญหาและพัฒนาผ่านกระบวนการของชุมชน

4.5 สมาชิกของชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

4.6 มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุกคนและหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

4.7 การพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นการพึ่งพา เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

4.8 มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาอาจเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนอื่นท้องถิ่น ภาคราชการองค์กรเอกชนนักธุรกิจ และนักวิชาการอื่น ๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

5. วิธีการ/รูปแบบของชุมชนพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเองได้ 5 ด้านซึ่งสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย จึงได้มีกำหนดตัวแบบที่ควรพิจารณาถึงการพึ่งตนเองของชุมชนซึ่ง เรียกว่า TERMS Model ดังนี้ (สัญญาสัญญาวิวัฒน์, 2534, หน้า 42-43)

5.1 พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พื้นดิน หิน แร่ธาตุ น้ำ สัตว์ และป่าไม้ ที่ถูกใช้ไปและการทดแทนนั้นคือการมีทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นในชีวิตไว้ใช้แต่ไม่ใช้มากเกินไปจนเกินดุล หรือทำให้เสียดุล และควรรักษาธรรมชาติให้คงความหลากหลายไว้ให้มากที่สุด

5.2 พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่ายของชุมชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ความพออยู่พอกินของชาวชุมชนมีรายได้พอกับรายจ่ายไม่มีหนี้สินที่ไม่อาจชดเชยคืนได้ สามารถมีหนี้สินจากการลงทุนเพื่อเกษตรกรรมหรือธุรกิจได้

5.3 พึ่งตนเองทางเทคโนโลยี หมายถึง ความสมดุลระหว่างความต้องการทางเทคโนโลยีพื้นฐานกับการสนองความต้องการเทคโนโลยีพื้นฐาน หรือความสมดุลระหว่างเทคโนโลยีสมัยใหม่กับเทคโนโลยีสมัยเก่า คำว่าเทคโนโลยีเป็นได้ทั้งเทคโนโลยีที่เป็นวัตถุ เช่น

เครื่องมือ เครื่องจักร ใด เกวียน พันธุ์พืช ไร่ สารเคมี และเทคโนโลยีที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ความรู้ ความชำนาญ ภาวะผู้นำ การจัดการ การวางแผน ความช่วยเหลือเกื้อกูล และความรู้จักพอ เป็นต้น

5.4 ฟังตนเองได้ทางสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง ความสมดุลหรือความมั่นคงแข็งแรงของกลุ่มคน ครอบครัว ชุมชน องค์กรสังคมใด ๆ ในสังคมซึ่งความเข้มแข็งของหน่วยสังคมที่จะทำให้หน่วยสังคมแต่ละหน่วยมีพลังกล้าแข็ง สามารถผจญกับงานใหญ่งานยากหรืออุปสรรคต่าง ๆ ได้ คำว่าสังคมย่อมจะต้องหมายถึงวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง กฎระเบียบทางสังคมที่คนในสังคมต้องยึดปฏิบัติตามดังนั้นการฟังตนเองทั้ง 5 ด้าน จึงเป็นประเด็นสำคัญที่กลุ่มวิชาชีพชุมชนต่าง ๆ ที่ต้องการประสบความสำเร็จในการดำเนินงานจำเป็นต้องพิจารณาและให้ความสำคัญ

5.5 ฟังตนเองได้ทางจิตใจหมายถึงความสมดุลหรือความมั่นคงของจิตใจซึ่งมีลักษณะกล้าแข็งมีพลังสามารถสู้กับความยากลำบากหรือปัญหาใดๆเป็นคุณสมบัติของแต่ละบุคคล

จากรายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการการวิจัยเพื่อการฟังตนเอง: การฟังตนเองทางเศรษฐกิจในชนบทของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติให้ความหมายการฟังตนเองไว้ว่าการฟังตนเองน่าจะมีความหมายเป็นเชิงสัมพัทธ์ คือฟังตนเองในขณะที่ฟังพาผู้อื่น เป็นการฟังพาไปสู่การไม่ฟังพา คือเป็นการฟังพาอาศัยกันอย่างรู้เท่าทัน และกรอบการมองเรื่องการฟังพานี้ไม่มุ่งแข่งขันหรือมุ่งครอบงำเหนือกว่า แต่เป็นการมุ่งสู่ความเป็นไทต่อกันการช่วยเหลือกันเป็นสิ่งจำเป็นคือฟังพาในสิ่งที่เราไม่มีเกื้อกูลสิ่งที่มีให้ผู้อื่น การฟังพาทำไปเพื่อให้แต่ละชุมชนฟังตนเองได้

6. ตัวชี้วัดของชุมชนฟังตัวเอง

เสนห์ จามริก (2541, หน้า 188) กล่าวถึงคำว่า “ฟังตนเอง” หมายถึง ภูมิปัญญาที่จะรู้จักพื้นฐานและศักยภาพของตนเองเพียงพอที่จะเรียนรู้อย่างมีสติที่จะเลือกสรรวิชาความรู้ รวมทั้งเทคโนโลยีจากภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม และทั้งในขณะเดียวกันก็มีวิชาความรู้ของตนเองที่จะเสนอต่อโลกภายนอกด้วย ไม่ใช่เพื่อประกวดประชันหรือช่วงชิงประโยชน์ได้เสียกันหาก เพื่อเป็นสื่อประสานปรองดองความรู้ประสบการณ์และประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประชาชนบ้านใกล้เรือนเคียง และได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดในด้านการฟังตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืนของชนบทต้องประกอบด้วย 2 มิติใหญ่ ๆ คือ

6.1 มิติที่มองที่ละกรอบความคิดเป็นตัวชี้วัด คือ ใช้อย่างไรภายในชุมชนกับการจัดการทรัพยากรภายในท้องถิ่น จึงให้ความสำคัญกับการเกษตรทางเลือกธรรมชาติยุทธศาสตร์ระยะยาว

6.2 มิติของการฟังพาอาศัยกันและกันกับชุมชนภายนอก สิ่งที่สำคัญ คือ ตลาดในชุมชนการสร้างเครือข่ายในเชิงการฟังพาอาศัยซึ่งกันและกันในทางเศรษฐกิจ แนวคิดการฟังตนเอง

ถือเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้แนวคิดการพึ่งตนเองได้รับการกำหนดเป็นวาทกรรมของการพัฒนาชุมชนและยังมีความสัมพันธ์กับแนวคิดการช่วยเหลือตนเอง การช่วยเหลือซึ่งกันและกันและการพัฒนาชนบทด้วย

7. ปัจจัยของชุมชนพึ่งตัวเอง

สุพรรณิ ไชยอำพร ((2529), อ้างถึงในอินทรีรา ครองศิริ, 2558, หน้า 82) กล่าวถึงการพึ่งตนเองในระดับบุคคลว่ามีความสำคัญมาก ทั้งนี้เพราะความพยายามพึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีความพยายามพึ่งตนเอง การประเมินความพยายามพึ่งตนเองในระดับบุคคลประกอบด้วย 3 ปัจจัย คือ

7.1 ความมีจิตใจในการพึ่งตนเอง

7.2 มีความสามารถทางการเมือง

7.3 ความสามารถทางเศรษฐกิจ

จากความหมายทฤษฎีแนวคิด ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง การจัดการความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับคน สังคมและธรรมชาติ ความสามารถของชุมชนที่สามารถดำเนินชีวิตด้วยความเป็นอิสระมั่นคงและสมบูรณ์ โดยพึ่งตนเองให้มากที่สุด มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีปัจจัยสี่ดำรงชีพอย่างพอเพียง และการมีสวัสดิการสำหรับชีวิต

แนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน

1. ความหมายของเกษตรกรรมยั่งยืน

เสรี พงศ์พิศ (2553, หน้า 50-53) ได้ให้ความหมายเกษตรยั่งยืนต้องเป็นธรรมชาติ เช่น เกษตรอินทรีย์ หมายถึง การทำการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีในการผลิตสารเคมี ซึ่งหมายถึงผลิตภัณฑ์ที่ไม่เป็นสารเคมีหรือที่ผ่านกระบวนการทางเคมีคำว่า “อินทรีย์” (organic) รวมถึงกระบวนการทำการเกษตรทั้งหมด หมายถึง เกษตรกรรมทั้งระบบที่เป็น “อินทรีย์” คือ เป็นหน่วยหนึ่งหรือเป็นองค์รวมหนึ่งซึ่งส่วนประกอบต่าง ๆ ล้วนสัมพันธ์เกี่ยวพันกันประหนึ่งว่าเป็นสิ่งมีชีวิตจึงไม่สามารถใช้สารเคมีอย่าง เช่น ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลงรวมทั้งปุ๋ย เคมีภัณฑ์ต่าง ๆ ไม่ใช่ยาปฏิชีวนะสำหรับสัตว์เลี้ยง และไม่ให้สัตว์กินอาหารที่ปนสารเคมีหรือผ่านกระบวนการทางเคมี

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติได้ให้ความหมายของเกษตรกรรมยั่งยืนว่า เป็นระบบเกษตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานและเชื่อมโยงระหว่างดินเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ การเลิกหรือการลดใช้ทรัพยากรจากภายนอกที่อาจเป็นอันตรายต่อ

สิ่งแวดล้อม และ/หรือสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค ตลอดจนเน้นการใช้เทคนิคที่เป็นหรือปรับให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการธรรมชาติของท้องถิ่นนั้น ๆ (กองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ม.ป.ป. หน้า 24)

พันธิจิตต์ สีเหนียง (2556, หน้า 18) กล่าวว่าไว้ว่า เกษตรยั่งยืน คือ ระบบเกษตรกรรมที่มีความสัมพันธ์และเกื้อกูลกับสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแต่ละภูมิภาค สามารถให้ผลผลิตที่ปลอดภัยและหลากหลาย เพื่อลดความเสี่ยงภัยทางเศรษฐกิจและการพึ่งพาปัจจัยภายนอก โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร อันจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งพาตนเองของเกษตรกร

ชนวน รัตนวราหะ และสุพจน์ ชัยวิมล (2550, หน้า 7) ได้สรุปความหมายของเกษตรกรรมยั่งยืน ดังนี้ ประการแรก การเกษตรที่มองการเกษตรอย่างเป็นองค์รวมของสรรพสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันละกัน ตั้งแต่ระบบนิเวศที่เล็กที่สุดภายในเซลล์ของสิ่งมีชีวิตจนถึงระบบนิเวศของซอกเล็กซอกน้อย (micro niche) ไร่นา บุคคล ครอบครัว กลุ่มชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ประเทศ ทวีป โลก และระบบจักรวาล ประการที่สอง การเกษตรที่เป็นระบบการเกษตรที่ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก เช่น สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี แต่จะใช้ทรัพยากรที่หาได้จากท้องถิ่น ซึ่งไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค ประการที่สาม การเกษตรที่เป็นระบบการเกษตรที่สร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง เพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และประเทศ

2. หลักการพื้นฐานของเกษตรกรรมยั่งยืน

อาจารย์ชมชวน บุญระหงษ์ ผู้อำนวยการสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน ได้กล่าวถึงหลักการของเกษตรกรรมยั่งยืนว่า เป็นการพึ่งพาตนเองแบบเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าตลอดจนการสนับสนุนฐานองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น กล่าวโดยสรุปได้ 10 ประการ ดังนี้ (ชนวน รัตนวราหะ และสุพจน์ ชัยวิมล, 2550, หน้า 52-53)

- 2.1 ผลิตเพื่อกินในครัวเรือน เหลือขายในตลาดท้องถิ่นต่อจากนั้นจึงเป็นตลาดที่ห่างกันออกไป
- 2.2 ผลิตหลากหลายและเกื้อกูลกันให้สมดุลในระบบนิเวศ
- 2.3 เน้นการหมุนเวียนทรัพยากรธรรมชาติ ให้ได้ประโยชน์สูงสุด เพื่อรักษาความสมดุลของดิน
- 2.4 ลด ละ เลิกสารเคมีในกระบวนการผลิต แปรรูป และตลาดทุกขั้นตอน
- 2.6 รวบรวม ปรับปรุง พัฒนาพันธุ์จากท้องถิ่น
- 2.6 ฟื้นฟูองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.7 ใช้และพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม

2.8 เชื่อมโยงผู้ผลิตกับผู้บริโภคและตลาดที่เป็นธรรม เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้บริโภค

2.9 พัฒนามาตรฐานร่วมกันระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับร่วมกัน ในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ

2.10 เน้นกระบวนการกลุ่ม เครือข่าย การมีส่วนร่วม และบทบาทหญิงชาย เด็ก เยาวชน คนชรา และนักบวช

นอกจากนี้หลักการพื้นฐานของเกษตรกรรมยั่งยืนมี 3 ประการ ดังนี้ (กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, (ม.ป.ป.), หน้า 26-27) 1) ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาการจัดการดินและการหมุนเวียนการปลูกพืชที่ช่วยเพิ่มผลผลิต ลดการพึ่งพาเครื่องจักรกล และสารเคมีเพื่อการเกษตร ทั้งปุ๋ยและสารป้องกันกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช 2) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมด้วยการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและหาสิ่งทดแทนตลอดจนนำทรัพยากรธรรมชาติกลับมาเวียนใช้ใหม่ เช่น ที่ดิน น้ำและสิ่งมีชีวิตในป่า หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม โครงสร้างของดินและความหลากหลายทางชีวภาพ 3) ความยั่งยืนด้านสังคมด้วยการใช้แรงงานที่มีอยู่ให้มากขึ้นอย่างน้อยสำหรับเทคนิคการเกษตรบางประเภท เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความเป็นปึกแผ่นในสังคม

3. รูปแบบของเกษตรกรรมยั่งยืน

รูปแบบของเกษตรกรรมยั่งยืนหลัก ๆ ที่ชัดเจนและเป็นที่เข้าใจกันทั่วไป ดังนี้ (กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, (ม.ป.ป.), หน้า 27-28)

3.1 เกษตรผสมผสาน (integrated farming) เป็นเกษตรที่เน้นกิจกรรมการผลิตมากกว่าสองกิจกรรมขึ้นไปในเวลาเดียวกัน และกิจกรรมเหล่านี้เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้มากขึ้น จากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินที่มีจำกัดในไร่นา ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จุดเด่นคือ เป็นการจัดการความเสี่ยง และการประหยัดทางขอบข่าย

3.2 เกษตรอินทรีย์ (organic farming) เน้นหนักการผลิตที่ไม่ใช้สารอนินทรีย์เคมีหรือเคมีสังเคราะห์ แต่สามารถใช้อินทรีย์เคมีได้ เช่น สารสกัดจากสะเดา ตะไคร้หอม ข่าหรือสารสกัดชีวภาพ เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์แก่ทรัพยากรดินจุดเด่น คือ เป็นการสร้างความปลอดภัยด้านอาหารให้แก่ผู้บริโภค

3.3 เกษตรธรรมชาติ (natural farming) เน้นหนักการทำเกษตรที่ไม่รบกวนธรรมชาติ หรือรบกวนให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยการไม่ไถพรวน ไม่ใช้สารเคมีและไม่กำจัด

วิชาชีพ แต่สามารถมีการคลุมดิน และใช้ปุ๋ยพืชสด ได้จุดเด่น คือ เป็นการฟื้นฟูความสมดุลของระบบนิเวศ และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก

3.4 เกษตรทฤษฎีใหม่ (new theory agriculture) เป็นการเกษตรตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ทรงเน้นให้เกษตรกรมีความพอเพียงเลี้ยงตัวเองได้ ให้มีความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน แบ่งเป็น 3 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 การแบ่งพื้นที่ออกเป็นสวน ๆ เพื่อผลิตเลี้ยงตัวเองเป็นเบื้องต้น

ชั้นที่ 2 รวมพลังในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์

ชั้นที่ 3 การติดต่อซื้อขายเชิงธุรกิจ เช่น บริษัท โรงสี ร้านสหกรณ์ เป็นต้น เน้นหนัก การจัดการทรัพยากรน้ำในไร่นาให้เพียงพอเพื่อผลิตพืชอาหาร โดยเฉพาะข้าวเอาไว้บริโภคในครัวเรือน รวมทั้งมีการผลิตอื่น ๆ เพื่อบริโภคและจำหน่าย ส่วนที่เหลือแก่ตลาดเพื่อสร้างรายได้อย่างพอเพียงจุดเด่นคือ เป็นการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร ซึ่งเป็นขั้นพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือน

3.5 วนเกษตรหรือไร่นาป่าผสม (agroforestry) โดยเน้นหนักการมีต้นไม้ใหญ่ และพืชเศรษฐกิจหลายระดับที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ เพื่อการใช้ประโยชน์ ป่าไม้ของพืชหรือสัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่เกื้อกูลกันทั้งยังเป็นการเพิ่มพื้นที่ของทรัพยากรป่าไม้ที่มีจำกัดได้อีกทางหนึ่ง จุดเด่นคือ เป็นการคงอยู่ร่วมกันของป่าและการเกษตร ทั้งยังเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพอีกด้วย

4. เกษตรกรรมยั่งยืนตามลำดับขั้น

เกษตรกรรมยั่งยืนตามลำดับขั้นมี 3 ประการ ดังนี้ (กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, (ม.ป.ป.), หน้า 44)

4.1 ระดับแปลงเกษตรกรรมยั่งยืนอิงหลักการของนิเวศเกษตร เช่น การไหลเวียนของธาตุอาหาร ความสัมพันธ์ระหว่างปลุกพืชสัตว์พืชและการใช้ประโยชน์ในความหลากหลายชีวภาพ

4.2 ระดับครัวเรือนเกษตรกรรมยั่งยืนคำนึงถึงการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด บทบาทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความหลากหลายของระบบการผลิตที่นำไปสู่ความมั่นคงของอาหารรายได้และกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ครัวเรือนมีส่วนร่วมเสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับชุมชน

4.3 ระดับชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชน สิทธิการจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นธรรม พร้อมทั้งการสร้างสิ่งจูงใจให้เกิดการร่วมทุนระหว่างชุมชนกับภาคเอกชน

5. ตัวชี้วัดเกษตรกรรมยั่งยืน

พันธกิจ สี่ เหนียง (2556, หน้า 11-22) ได้สรุปตัวชี้วัดเกษตรกรรมยั่งยืนของมูลนิธิเกษตรยั่งยืน โดยมีหลักการสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

5.1 ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ในระบบการผลิตทางการเกษตรโดยทั่วไปราคาของผลผลิตและรายได้จะเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรตัดสินใจว่าจะผลิตอะไร ระบบการผลิตแบบนี้เรียกว่า “เศรษฐกิจการตลาด” ซึ่งจะไม่ค่อยคำนึงถึงสถานะอื่น ๆ นอกจากผลตอบแทนในรูปของผลผลิต และรายได้ อย่างไรก็ตามระบบการผลิตแบบเกษตรยั่งยืนจะมุ่งผลผลิตเพื่อความอยู่รอดของเกษตรกรเอง ลักษณะการผลิตแบบนี้เกษตรกรจะผลิตหรือเปลี่ยนแปลงการผลิตขึ้นอยู่กับสภาพทางกาย สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์ในการผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตเพียงพอภายในครอบครัวส่วนที่เหลือเป็นส่วนสวัสดิการ

5.2 ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตพืช โดยเฉพาะดินและน้ำ หลังจากได้มีการทำเกษตรเป็นเวลานาน ทรัพยากรเหล่านี้ได้เสื่อมโทรมเป็นอันมาก หรืออาจนับย้อนหลังไปถึงสมัยปฏิวัติเขียว รวม 4 ทศวรรษที่ผ่านมา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้นโดยคำนึงถึงผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจเป็นหลัก มีการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในธรรมชาติ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก สมุนไพร เทคโนโลยีดังกล่าวสามารถเพิ่มผลผลิตได้อย่างรวดเร็วและชัดเจน แต่ผลกระทบจากการใช้ปัจจัยดังกล่าว เมื่อเวลาผ่านไปหลาย ๆ ปี ทำให้สภาพดิน น้ำ และระบบนิเวศเสื่อมโทรมไปเรื่อย ๆ เปรียบเทียบกับระบบการเกษตรยั่งยืน ซึ่งเน้นการผลิตแบบผสมผสานให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ โดยกิจกรรมต่าง ๆ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เช่น พืช สัตว์ประมง และป่าไม้ ในระบบเกษตรผสมผสานโดยเน้นการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นาและสวนเป็นสำคัญ

5.3 ความยั่งยืนทางสังคม เกษตรกรซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังยากจนจะเห็นได้ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับแรก พ.ศ. 2504 จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ยังยากจนอยู่ ฉะนั้น ระบบการผลิตการเกษตรในระบบปฏิวัติเขียวที่ผ่านมา 4 ทศวรรษนั้นยังไม่สามารถฟื้นฟูสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้นกว่าสมัยอดีตได้ ระบบการผลิตแบบเกษตรยั่งยืนจะเป็นทางเลือกใหม่ให้กับเกษตรกร ที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตเพื่อก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืนพร้อมทั้งอนุรักษ์สภาพแวดล้อมจะเป็นการสร้างครอบครัวชุมชนและสังคมให้มีความเข้มแข็งต่อไป

6. ผลประโยชน์ ใน 3 มิติของการทำเกษตรกรรมยั่งยืน

สรุปผลประโยชน์ ใน 3 มิติของการทำเกษตรกรรมยั่งยืนดังนี้ (กองวิจัยและพัฒนา งานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, (ม.ป.ป.), หน้า 47-48)

6.1 ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจดังนี้

- 6.1.1 สามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์
- 6.1.2 เกิดความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนและชุมชน
- 6.1.3 มีผลผลิตที่หลากหลายในไร่นา ทำให้เกิดเสถียรภาพทางรายได้เกิดรายได้ครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอ
- 6.1.4 มีการจัดการความเสี่ยง โดยลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกไร่นา และการพึ่งพาเงินทุนภายนอก
- 6.1.5 เกิดการประหยัดขอบข่าย โดยมีการเกี่ยวคู่กันอย่างต่อเนื่อง ระหว่างกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรที่มีในพื้นที่
- 6.1.6 สร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตจากการแปรรูปสินค้าเกษตรและสามารถขยายกิจกรรมทางการตลาด
- 6.1.7 เป็นภูมิคุ้มกันให้เกษตรกรจากกระแสความผันผวนของตลาดภายนอก

6.2 ผลประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อม

- 6.2.1 ลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 6.2.2 สร้างและเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ ชนิดพันธุ์พืชสัตว์และจุลินทรีย์
- 6.2.3 อนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 6.2.4 ฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินและความสมดุลต่อระบบนิเวศในพื้นที่ เนื่องจากมีการลด ละ เลิกการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมีต่าง ๆ
- 6.2.5 เกิดระบบการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

6.3 ผลประโยชน์ด้านสังคมและวัฒนธรรม

- 6.3.1 เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองในระดับครัวเรือนและเกิดการพึ่งพากันเองในระดับชุมชน
- 6.3.2 เสริมสร้างความเข้มแข็งทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน
- 6.3.3 สร้างความปลอดภัยทางอาหารสุขอนามัยของผู้ผลิตและผู้บริโภค
- 6.3.4 ลดปัญหาครอบครัวและชุมชนไม่ล่มสลาย เนื่องจากสมาชิกมีจิตสำนึกใส่ใจ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเกษตร
- 6.3.5 สืบสานวิถีวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 6.3.6 เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสงบสุขบนพื้นฐานความเข้มแข็งของชุมชน

6.3.7 เกิดสังคมแห่งความเอื้อเฟื้อเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน มีคุณธรรมนำชีวิตมีความสามัคคี และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

จากความหมาย สำคัญของเกษตรกรรมยั่งยืนดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า เกษตรกรรมยั่งยืน หมายถึงระบบเกษตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานและเชื่อมโยงระหว่าง ดินการเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์ การเลิกหรือลดการใช้ทรัพยากรจากภายนอกระบบที่อาจเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค ตลอดจนเน้นการใช้เทคนิคที่เป็น หรือปรับให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการธรรมชาติของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งมีหลักการพื้นฐานเป็นการทำการเกษตรแบบองค์รวมมองทั้งมิติเศรษฐกิจสังคมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง มีนักการศึกษากล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ทรงอธิบายความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้ (สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2560, หน้า 4) “พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อไม่หรูหราได้ แต่ว่าพอคนเราถ้าในความต้องการก็มีความโลภน้อยเมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด “อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ” มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียงหมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุขพอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่นต้องให้พอประมาณตามอัตภาพพูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง” (พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 เนื่องในโอกาสพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปตามทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต ให้มีความรอบรู้ ที่เหมาะสม ความเพียร มีสติปัญญาและ

ความรอบคอบ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักยุทธศาสตร์ด้านนโยบายสาธารณะ, 2557, หน้า 8)

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้ขยายความหมายของคำว่า “พอเพียง” คือ พอเพียง ใน 7 ประการ ดังต่อไปนี้ (วรรณภา ไกวัลอภรณ์, (ม.ป.ป.), หน้า 7-8)

- 1) พอเพียงสำหรับทุกคน
- 2) จิตใจพอเพียง
- 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง
- 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง
- 5) ปัญญาพอเพียง
- 6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง
- 7) มีความมั่นคงพอเพียง

เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างพอเพียง ย่อมเกิดความสมดุลและนั่น จะนำไปสู่ความปกติและยั่งยืน ซึ่งเราอาจเรียกเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรมและนี่คือ เศรษฐกิจทางสายกลางหรือเศรษฐกิจแบบมัธยมาปฏิปทาเพราะเป็นการเชื่อมโยงกันทุกเรื่องเข้าด้วยกัน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม จิตใจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม

เสรี พงศ์พิศ (2556, หน้า 31) กล่าวว่าไว้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ด้วยคำถาม 2 ข้อสำคัญ คือ “ทำอะไรจึงจะพึ่งตนเอง ทำอย่างไรจึงจะมีความสุข” “พึ่งตนเอง” ไม่ได้แปลว่าไม่ต้องพึ่งใครเลย แต่ความหมายทำอะไรจึงจะช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ไม่คอยแต่ให้คนอื่นมาช่วยไม่ได้เรียนรู้ไม่ได้พัฒนาตนเอง “พึ่งตนเอง” แปลว่า คิดได้ ตัดสินใจได้ เลือกลงมือได้ คนพึ่งตนเองได้จะจัดการชีวิตเป็นจนมีความมั่นคงวันนี้และวันหน้ามีสวัสดิการเตรียมไว้ไม่ว่าการออมเงินในกลุ่มออมทรัพย์ หรือกองทุนต่าง ๆ ออมต้นไม้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต สร้างความมั่นคงด้านอาหารและการดำรงชีวิตในโลกวันนี้ที่ต้องใช้เงิน

2. องค์ประกอบเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้ 1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ 3) ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของ

สถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตโดยมี เงื่อนไข ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ ดังนี้ 1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ 2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2562, หน้า 1)

3. กระบวนทัศน์แบบเศรษฐกิจพอเพียง

สิ่งที่จำเป็นต้องร่วมมือกันอย่างเร่งด่วน คือ ปรับกระบวนทัศน์ (paradigm) ปรับวิธีคิด วิธีปฏิบัติ วิธีให้คุณค่า ปรับฐานการมอง โลกความเป็นจริงตามกระบวนทัศน์พัฒนาแบบเดิม มาเป็นกระบวนทัศน์แบบเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ (เสรี พงศ์พิศ, 2549, หน้า 1)

3.1 พอประมาณ หมายถึง พัฒนาระบบเศรษฐกิจคุณธรรม (moral economy) ดังนี้

3.1.1 ร่วมมือมากกว่าแข่งขัน แบ่งปันมากกว่ารายคนเดียว

3.1.2 รอดก่อนรวย เอาตัวให้รอดก่อนคิดจะรวย และรอดแบบยั่งยืน ทำเป็นขั้นเป็นตอน จากเล็กไปหาใหญ่ ไม่ลงทุนทำอะไรเพื่อหวังจะรวยอย่างเดียว แบบไม่รู้จักประมาณตน

3.1.3 เลิกใช้เงินนำหน้าปัญญาตามหลัง แต่ใช้ปัญญา และคุณธรรมนำหน้า ไม่ตั้งหน้าตั้งตาหาแต่จดีพีและทำทุกอย่างเพื่อให้ตลาดหลักทรัพย์โต เงินหมุนเวียนมาก ๆ จะได้มีเงินมาก ๆ มาพัฒนาประเทศ

3.1.4 สมดุล รอบด้าน ไม่ใช่เอาแต่เศรษฐกิจ กระตุ้นให้บริโภคอย่างเต็มที่ เพื่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ แต่รวมถึงสังคม วัฒนธรรม การศึกษา สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ครอบครัว อบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง

3.2 มีเหตุมีผล เลิกคิดเอาเอง แต่มาจากการศึกษาวิจัยอย่างถ่องแท้ ทั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ไม่นั่งเทียน ไม่เลียนแบบ ตัดสินใจด้วยฐานข้อมูล ความรู้ และปัญญา เกิดจากแผนยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับท้องถิ่น ให้เป็นฐานสำคัญของการพัฒนาระดับชาติ

3.3 มีภูมิคุ้มกันที่ดี เลิกการพัฒนาแบบทำโครงการมาสร้างระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น ให้มีโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เชื่อมโยงสานต่อเป็นคลัสเตอร์ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ การวางแผน และการดำเนินการของชุมชนท้องถิ่น เพื่อตอบสนองปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของพวกเขา

4. การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาการเกษตรในชุมชน

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาการเกษตรในชุมชน เพื่อนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองและการแก้ไขปัญหาความยากจน จะต้องดำเนินการเป็น

ขั้นตอนใน 3 ระดับดังนี้ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชากรมการปกครองและกรมส่งเสริมการเกษตร, 2558, หน้า 7)

4.1 ระดับจิตสำนึกสมาชิกในชุมชนมีความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตระหนักถึงความสุขและความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดี มีความพอเพียง คือ ดำเนินชีวิตอย่างสมถะ ประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้อย่างถูกต้อง ไม่โลภและไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยยึดหลักการใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง และพึ่งพาซึ่งกันและกัน โดยลดความต้องการส่วนตัว แต่มุ่งทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

4.2 ระดับปฏิบัติเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ

4.2.1 การอยู่อย่างพึ่งตนเองคือ เริ่มจากครอบครัวมีการบริหารจัดการอย่างพอดีประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย ช่วยตนเองได้ รู้จักใช้ความสามารถของตนเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4.2.2 การอยู่อย่างพอเพียง ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลางอยู่อย่างมีความสุข โดยไม่รู้สึกละอายหรือต้องเบียดเบียนผู้อื่น ไม่มีหนี้สินที่เกินฐานะ เป็นการทำเกษตรแบบปลูกพืชทุกอย่างให้พอมีพอกินพออยู่ เพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น หากเหลือจึงขายและขยายพันธุ์ รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล โดยการช่วยเหลือลงแรงกันแทนการใช้เครื่องจักรทุนแรงขนาดใหญ่

4.2.3 การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร มีความคิดที่จะแบ่งปันผู้อื่น ลดความเห็นแก่ตัว และสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในจิตใจเป็นพื้นฐานทำให้เกิดการรวมกลุ่ม และสร้างเครือข่ายทางสังคมการอยู่ดีขึ้นด้วยการเรียนรู้ พัฒนาตนเอง โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น การสืบทอดและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาให้เป็นสังคมที่ยั่งยืน โดยใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นต้นทาง

4.3 ระดับปฏิเวธ คือ ผลที่ดีจากการปฏิบัติ ชุมชนมีการพัฒนาชีวิตและจิตใจของตนเองให้ดีขึ้น มีการรวมกลุ่มทำประโยชน์ เสียสละเพื่อส่วนร่วม โดยเริ่มจากการพัฒนาจิตใจ มีคุณธรรมเพื่อให้เกิดความพอเพียงในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม

5. การดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงเข้าใจถึงสภาพสังคมไทย ดังนั้น เมื่อได้พระราชทานแนวพระราชดำริ หรือพระบรมราโชวาทในด้านต่าง ๆ จะทรงคำนึงถึงวิถีชีวิต สภาพสังคมของประชาชนด้วย เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งในทางปฏิบัติได้ แนวพระราชดำริในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ดังนี้ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2562, หน้า 1)

- 5.1 ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิต
- 5.2 ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต
- 5.3 ไม่แก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง
- 5.4 ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ด้วยการขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ
- 5.5 ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

6. เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกร

เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกรแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ กลุ่มเป้าหมายตามขั้นตอนของทฤษฎีใหม่ ดังนี้ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชกรมการปกครองและกรมส่งเสริมการเกษตร, 2558, หน้า 8)

6.1 เศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนเกษตรกรใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก จัดสรรที่ดินของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อยเพื่อให้สามารถเลี้ยงตนเองได้ (self sufficiency) ตามขั้นตอนทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 พอเพียงเพื่อเลี้ยงชีพ เป็นการจัดการพื้นที่การผลิตและทรัพยากรธรรมชาติบนฐานความพอเพียงในไร่นาโดยวางแผนการผลิต (แผนฟาร์ม) แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) สระน้ำ 2) ข้าว 3) ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก สมุนไพร ฯลฯ 4) ที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ถนนหนทาง และโรงเรือนต่าง ๆ อัตราส่วน 30:30:30:10 โดยมุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝน และประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภค และมีข้อสมมติว่า มีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าว จากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำจะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่ง และใช้ที่ดินส่วนอื่น ๆ สนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว อย่างไรก็ตาม ก็จำเป็นที่เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ราชการมูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสมความพอเพียงในระดับชุมชน และระดับองค์กร

6.2 เศรษฐกิจพอเพียงระดับกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรเมื่อครัวเรือนมีความมั่นคงก็จะก้าวสู่ขั้นตอนทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 ผลิตขายสู่ตลาดชุมชน เริ่มขยายการผลิตขายสู่ตลาดชุมชน มุ่งเน้นการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ เพื่อดำเนินการผลิตหาตลาดร่วมกัน เพื่อส่งสินค้าออกขายให้ได้ราคาดี และเป็นการลดค่าใช้จ่าย หรือการที่ธุรกิจต่าง ๆ รวมตัวกันใน

ลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัว หรือองค์กรต่าง ๆ มีความพอเพียงเบื้องต้น แล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกัน สร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่ม และส่วนรวมบนพื้นฐานไม่เบียดเบียนกันการแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามกำลังและความสามารถของตน นอกจากการร่วมกันดำเนินการผลิตและหาตลาดแล้ว ยังต้องร่วมกันจัดสวัสดิการทางด้านสาธารณสุข เงินกู้ การศึกษา สังคม ศาสนา และปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพให้พอเพียงด้วยซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนโดยรวม หรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้น ๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง

6.3 เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชนและเครือข่ายธุรกิจชุมชนเมื่อครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มและเครือข่ายสมาชิกมีความมั่นคงในการผลิต อาหารและสุขภาพที่ดี ค้าขายในตลาดชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงแล้วการผลิตทางการเกษตรจะขยายผลสู่ขั้นตอนทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ 3 สร้างเครือข่ายระบบธุรกิจชุมชนที่ยั่งยืน เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคารสถาบันวิจัยต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาทุนหรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือการรวมกลุ่มกันซื้อปัจจัยเป็นจำนวนมากจากตลาดเอกชน ฯลฯ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า

7. เศรษฐกิจพอเพียงเกิดได้ถ้าใจปรารถนา

เสรี พงศ์พิศ (2556, หน้า 33-34) ได้กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเกิดยาก แต่เกิดได้ถ้าใจปรารถนาและต้องมี 3 อย่าง ดังนี้

7.1 ปัญญา เป็นความรู้ที่มีพร้อมด้วยคุณธรรมที่ช่วยให้คนปลดปล่อยตนเอง จากการถูกรอบงำต่าง ๆ ทำให้เป็นอิสระ

7.2 ความกล้าหาญ ถ้าจะเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างจริงจัง ต้องมีความกล้าหาญมาก เพราะเป็นการสวนกระแสหลักของโลก วันนี้ต้องกล้าที่จะเป็นตัวของตัวเอง ต้องกล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ และเลือกเองว่าจะทำอะไร กล้าคิดนอกกรอบ

7.3 ความเพียรทน การอยู่อย่างพอเพียง ต้องการความอดทนสูงมาก เพราะการทำอะไรแต่พอดีพองาม พอประมาณ เหมาะสมกับสถานะของตนเองเป็นการทำแบบไม่โลภ อาจเห็นผลช้า เศรษฐกิจพอเพียงทำให้เราลดความเร็วลง มีเวลาคิด เวลาไตร่ตรองและค่อย ๆ ทำทีละเล็กทีละน้อย ไม่เครียด และปล่อยวาง

จากความหมาย ความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง ปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ที่พระองค์ทรงพระราชทานแก่พสกนิกร ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมี

ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีเหตุมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง การจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ดังนี้

เกสร บัวสุวรรณ (2561, หน้า 57) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ปลาต้ม ตำบลนาหมอศรี อำเภอนาหว้า จังหวัดสงขลา พบว่า กระบวนการพัฒนากลุ่ม พบว่า มีการจัดรูปแบบการบริหารงานกลุ่มในรูปแบบของคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และคณะกรรมการ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์ และการบรรจุภัณฑ์ มีการคิดค้นรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่อยู่เสมอ และสามารถปรับปรุงให้เหมาะสมกับตลาด

สุรัตน์ แซ่มเงิน (2560, หน้า 120-123) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนไวน์สตรีชุมแสง ตำบลท่าไม้รวก อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า 1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ด้านคน ใช้แรงงานคนในชุมชนเป็นหลัก มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน สมาชิกทุกคนตั้งใจทำงาน ด้านการเงิน มีการใช้ทุนจากภายนอกเป็นหลัก มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายที่ชัดเจน ตรวจสอบได้ กลุ่มมีงบประมาณเพียงพอ และแบ่งปันผลกำไรที่เหมาะสม ด้านวัตถุดิบ มีการวางแผนเตรียมวัตถุดิบไว้เพียงพอต่อการผลิตแต่ละครั้งใช้วัตถุดิบที่เหมาะสมและมีคุณภาพ วัตถุดิบที่ใช้จากชุมชนเป็นหลัก ด้านการจัดการมีการจัดการตามวัตถุประสงค์เริ่มต้น มีโครงสร้างที่ชัดเจน มีการประชุมอย่างต่อเนื่อง ด้านเครื่องมือ มีเครื่องมือเพียงพอต่อการใช้งาน มีการบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนด้านการตลาด พบว่า ราคาเหมาะสม และมีเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน 2) ปัจจัยด้านผู้นำ พบว่า ผู้นำมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ และมีความรู้ในการบริหารจัดการ 3) ปัจจัยด้านศักยภาพชุมชน พบว่า ทำให้คนในชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามารถเป็นตัวแทนในการเป็นผู้นำทางธุรกิจให้แก่ชุมชน และชุมชนมีความสามัคคีกันมากขึ้น 4) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า ผลิตภัณฑ์ช่วยสร้างชื่อเสียงให้แก่ชุมชน ผลิตภัณฑ์ได้รับการยอมรับภายในและนอกชุมชน และผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีจำหน่ายตลอดทั้งปี

สมทรง บรรจงจิตินานต์ (2560, หน้า 198) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน พบว่า ได้สร้างความเป็นอิสระและสร้างโอกาสการตัดสินใจด้านงานพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนเพราะไม่ต้องรอคอยการสนับสนุนพึ่งพา องค์กร หน่วยงาน คณะบุคคลจากสังคมมากนักกลับเป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพหรือขีดความสามารถหาวิธีการพัฒนาตนเองและการกำหนดแผน หมายถึงว่า ชุมชนได้ร่วมกันพัฒนาที่สามารถพึ่งตนเองสร้างพลังงานการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม มีความตื่นตัวด้านงานพัฒนาและดำรงอยู่ร่วมกันทางสังคมในระดับหมู่บ้านมีคุณค่า มีเกียรติศักดิ์ศรี มีความภาคภูมิใจ การจัดการ การเลี้ยงสัตว์การปลูกการทำ การเกษตรเป็นแหล่งผลิตอาหาร ตามความสามารถที่ได้การเรียนรู้มีประสบการณ์ที่ครอบครัวนำมาแก้ปัญหา ภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสิ่งที่ไม่ต้องมีการซื้อขายแต่เป็นการได้มาจากการที่รุ่นปู่ย่าที่ต้องการถ่ายทอดให้กับรุ่นลูกรุ่นหลานนำไปใช้ประโยชน์ตั้งนั้นรุ่นต่อ ๆ มาควรจะรักษาถ่ายทอดและนำไปพัฒนา

สุริดา แจ่มประจักษ์ (2559, หน้า 136-140) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษากลุ่มซอสพริกป่าพู่ ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่า กลุ่มมีการจัดการวิสาหกิจชุมชนโดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเงินทุนกลุ่มมีแหล่งเงินทุนภายในจากการระดมหุ้นของสมาชิกและภายนอกจากการอุดหนุนของหน่วยงานภายนอก 2) ด้านการตลาด กลุ่มมีช่องทางการจำหน่ายสินค้าทั้งตลาดภายในและภายนอกชุมชน แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ 3) ด้านการผลิต กลุ่มประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมจนได้รับการรับรองมาตรฐาน 4) ด้านบริหารจัดการ กลุ่มมีการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ควบคุมผลผลิต ระบบบัญชีแบ่งงานตามความถนัด และแบ่งปันผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและสังคม 5) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานในบางขั้นตอน ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการวิสาหกิจ กลุ่มซอสพริกป่าพู่ ได้แก่ ปัจจัยภายใน คือ ศักยภาพของกลุ่มแกนนำ และความสามารถในการจัดการความรู้ ปัจจัยภายนอก คือ การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก และนโยบายของภาครัฐ

วนิดา บุญโถม (2558, หน้า 59-60) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินธุรกิจปุ๋ยอินทรีย์ของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ปัจจัยที่เป็นแนวทางพัฒนาสู่ความสำเร็จทั้งปัจจัยภายในด้านภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง และปัจจัยภายนอกในการเป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงดีเด่นที่ส่งผลให้กลุ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานอื่น ทำให้พัฒนาองค์ความรู้ตลอดเวลา จนเกิดแนวปฏิบัติที่เป็นต้นแบบด้านการจัดการ พบว่า มีการวางแผน การจัดองค์กร การควบคุมและผู้นำที่ดี ด้านการผลิต พบว่า มีการวางแผนการผลิตสร้างนวัตกรรมการผลิตปรับปรุงเพื่อลดต้นทุน และด้านการตลาด พบว่า มีการรักษาฐานลูกค้าเดิมและหาลูกค้าใหม่

นุรนัจ มาล์แเวโด (2557, หน้า 107-108) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จ วิสาหกิจชุมชน จังหวัดนราธิวาส พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย ด้านศักยภาพของชุมชน ดังนี้ สินค้าของกลุ่มผู้ผลิต และสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และ นำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการผลิต ด้านการตลาด พบว่า สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำงานวิสาหกิจชุมชน และสินค้าของกลุ่มมียอดขายเพิ่มขึ้น ด้านการมีตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ พบว่า เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ส่วนด้านธุรกิจ อย่างยั่งยืน พบว่า ทักษะของสมาชิกที่ดี มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำงานเพื่อความสำเร็จ และ ภาวะผู้นำที่ดี

ชูชาติ พยอม, ศุภชัย แก้วจันทร์ และทำนอง ชิดชอบ (2556, หน้า 8) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาปุ๋ยอินทรีย์สำหรับชุมชน พบว่า เป้าหมายของการ พัฒนาวิสาหกิจชุมชนคือการส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเอง โดยชุมชนร่วมกัน ดำเนินงานในรูปกลุ่มเพื่อจัดการทุนของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพการสร้างสรรค์ เพื่อพึ่งพาตนเอง ในด้านการผลิตการแปรรูปการตลาด ตลอดจนการออมและการจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อประโยชน์ ของชุมชนในกลุ่ม โดยอาศัยหลักเกณฑ์ประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็น ผู้ดำเนินการเอง 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน 3) ชุมชนมีการริเริ่มสร้างสรรค์ 4) มี ลักษณะการดำเนินงานเป็นบูรณาการ 5) ชุมชนมีเป้าหมายในการพึ่งตนเอง 6) มีการเรียนรู้เป็นหัวใจ ของกระบวนการ

สัจจา บรรจงศิริ และบุญญฤทธิ์ มุ่งจงกลาง (2551, หน้า 116-118) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การบริหารงานกลุ่มและกองทุนส่วน ใหญ่ดำเนินการโดยคณะกรรมการกลุ่มที่มาจากคัดเลือกตั้งประกอบด้วยประธานและกรรมการ 5-15 คน มีกฎระเบียบข้อบังคับ แหล่งของเงินกองทุนเริ่มต้นมาจากการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจาก ภาครัฐ การดำเนินกิจกรรมการผลิตของกลุ่ม และการระดมทุนจากสมาชิก การจัดการเรียนรู้มีหลาย รูปแบบ ได้แก่ อบรมจากศูนย์เรียนรู้ การเรียนรู้ภายในกลุ่ม การทดลองด้วยตนเอง และการศึกษา ฐานการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา 2 ด้าน คือ 1) ปัจจัยทั่วไป ประกอบด้วยปัจจัยภายใน ได้แก่ สมาชิก ประธาน/กรรมการ ระบบการบริหารงานศูนย์เรียนรู้ การ เรียนรู้ของสมาชิก ผู้สืบทอดและผู้อาวุโส ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ภัยธรรมชาติ ปัจจัยการผลิต พ่อค้า คนกลาง หน่วยงานสนับสนุนและการแข่งขัน 2) ปัจจัยเฉพาะด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ประกอบด้วย ระบบชลประทาน ปัจจัยการผลิต การแปรรูปผลผลิตข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่าข้าว การลด ต้นทุนการผลิต การจัดการกลางแลกเปลี่ยนพันธุ์ข้าว และการจัดตั้งสวัสดิการชราภาพปัจจัยเฉพาะ ด้านการบริการการท่องเที่ยวประกอบด้วย สภาพแวดล้อมและภูมิอากาศที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว

การปรับปรุงและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวความสะดวกของสถานที่ อาหารและที่พัก สินค้าที่ระลึกของฝาก และการประชาสัมพันธ์ปัจจัยเฉพาะด้านการแปรรูปประกอบด้วย วัสดุอุปกรณ์ในการแปรรูปอาหาร สุขลักษณะ ผลิตภัณฑ์คุณภาพดี และภาชนะบรรจุ แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย 1) แบบวิถีจัดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเป็นแบบการพัฒนาที่ไม่มีที่สิ้นสุด เริ่มจากการสำรวจพื้นที่ การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด การประเมินวิสาหกิจชุมชนก่อนเริ่มดำเนินการพัฒนา การจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดทำแผนปฏิบัติการ การติดตามผลการดำเนินงาน และการประเมินผลภายหลังการพัฒนา 2) แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมีความต่างกันตามระดับการพัฒนาและกิจกรรมหลักในการผลิต

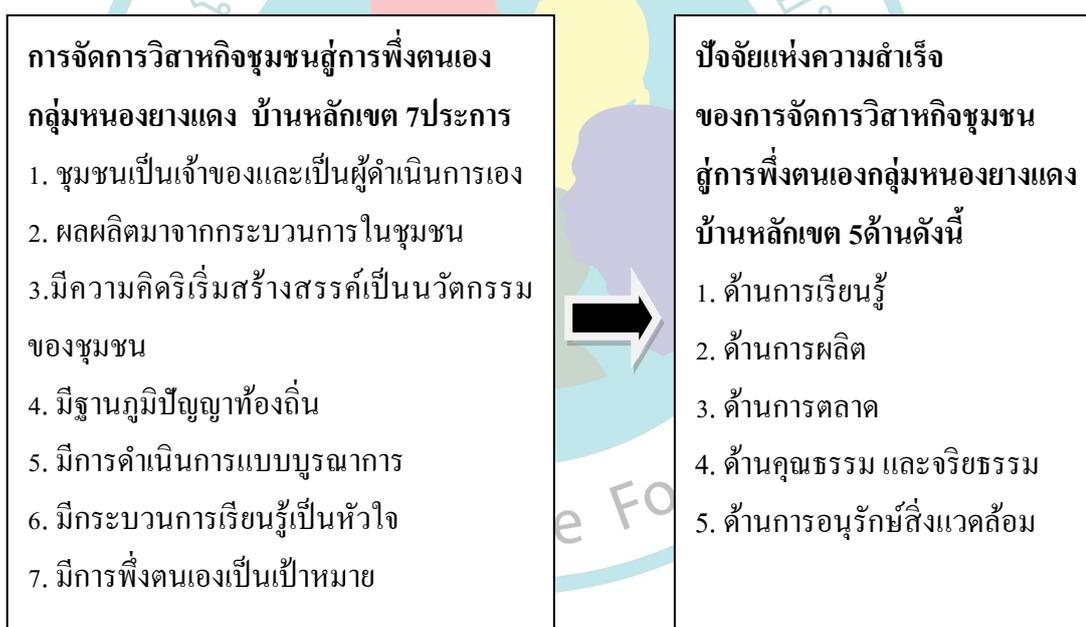
นรินทร์ สังข์รักษา และธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ (2555, หน้า 210-221) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ถอดบทเรียนกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมอยู่เย็นเป็นสุขในจังหวัดราชบุรี พบว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาสู่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การวางแผนการพัฒนาด้วยแผนชุมชน การกำหนดเป้าหมายของแผนการรวมกลุ่ม/การจัดตั้งกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนการเรียนรู้ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ และการประหยัดการพึ่งตนเองได้ และก่อให้เกิดความยั่งยืนรองลงมาก็คือการตระหนักในคุณค่าของการช่วยเหลือตนเองในการอยู่อย่างเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าและการใช้ความรู้ควบคู่คุณธรรมประกอบด้วย 3 หัว 2 เงื่อนไข ได้แก่ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผลในด้านวิถีชีวิตความมีเหตุผลในการไม่สิ้นเปลืองความมีเหตุผลในการดำเนินชีวิตความมีเหตุผลแบบค่อยเป็นค่อยไป 3) การมีภูมิคุ้มกันเงื่อน ไขความรู้ได้รับจากแหล่งของการเรียนรู้ 2 แหล่ง คือ (1) การเรียนรู้จากภายในจากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและ (2) การเรียนรู้จากภายนอกที่หลากหลายตามประเภทการเรียนรู้ได้แก่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องคือการเรียนรู้ในวิถีธรรมชาติ 3 ระดับ การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพการเรียนรู้อย่างวิเคราะห์ การเรียนรู้จากการวิจัย การเรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และเงื่อน ไขคุณธรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การออม การลดหนี้ และการลดรายจ่าย มีศูนย์การเรียนรู้เป็นแหล่งให้ความรู้ในชุมชนการปฏิบัติที่ดีที่ถือเป็นผลสำเร็จในการประกอบการวิสาหกิจชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้านอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนมีวิธีการคิดคือกระบวนการทัศน์การคิดใหม่การตั้งเป้าหมายมีการเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณการปฏิบัติตามแนวทางวิถีแห่งความพอเพียง “4 ม.” ได้แก่ 1) ไม่เสียดายมาก 2) ไม่คั่งร้นมาก 3) ไม่มีหนี้สิน และ 4) มีความสุข

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง การจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง: กรณีศึกษากลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนอง

สำหรับ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การพึ่งตนเองของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสามารถนำไปเชื่อมโยงสนับสนุนและอ้างอิงในการอภิปรายผลการวิจัยในบทที่ 5 ได้ เพื่อให้งานวิจัยมีความเชื่อถือและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง : กรณีศึกษากลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง โดยได้กรอบแนวคิดการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง: กรณีศึกษากลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาเพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง และปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดงบ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย วิธีการและเทคนิคในการวิจัย
2. ประชากร วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถานที่ในการวิจัย
6. ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย
7. ปฏิทินการปฏิบัติงาน
8. การนำเสนอข้อมูล

รูปแบบการวิจัยวิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งศึกษาเพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง และปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งศึกษาจากเอกสาร และจากภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ส่วนเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. การเตรียมการดำเนินการวิจัย

1.1 การคัดเลือกชุมชน

การคัดเลือกพื้นที่ในการดำเนินการวิจัย เป็นการคัดเลือกพื้นที่แบบเจาะจง โดยคัดเลือกหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการเลือก คือ

1.1.1 เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี พ.ศ. 2555 จากกรมการพัฒนาชุมชน

1.1.2 เป็นหมู่บ้านที่มีวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ และเป็นตัวอย่างที่ดี

1.1.3 ผู้วิจัย มีความสนใจเป็นพิเศษ จึงทำวิจัยเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

1.2 การลงพื้นที่และประสานงานกับผู้นำและชาวบ้าน

ผู้วิจัย ได้ลงพื้นที่ชุมชน เพื่อเป็นการทำความรู้จักกับผู้นำชุมชน ประธานวิสาหกิจชุมชน และกรรมการ ตลอดถึงชาวบ้าน เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.3 การคัดเลือกทีมผู้ร่วมวิจัย

ผู้วิจัย ได้คัดเลือกทีมผู้ร่วมวิจัย จำนวน 36 ราย ที่สมัครใจเข้าร่วมกระบวนการวิจัย

1.4 การสำรวจสภาพทั่วไปของบริบทชุมชน

ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชน ประธานวิสาหกิจชุมชน ในการสำรวจศึกษาชุมชนทั้งทางด้านกายภาพ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ด้านเศรษฐกิจ สังคม ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมและการทำการเกษตร

1.5 จัดประชุม ประธาน กรรมการ และสมาชิก เพื่อวางแผนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกระบวนการทำวิจัย

1.6 เก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.7 วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล

1.8 เขียนรายงานวิจัย

ประชากรวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง

ผู้วิจัย มีเกณฑ์ในการเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ชาวบ้านและเครือข่ายที่มาใช้บริการ จำนวน 100 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเลือกแบบเจาะจง จากตัวแทนประชากร และสมัครใจยินดีเข้าร่วมกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 36 ราย ดังนี้

- 2.1 คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง จำนวน 5 ราย
- 2.2 สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง จำนวน 12 ราย
- 2.3 เกษตรตำบลหนองสาหร่าย จำนวน 1 ราย
- 2.4 พัฒนาชุมชนอำเภอปากช่อง จำนวน 1 ราย
- 2.5 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่ายบ้านหลักเขตจำนวน 2 ราย
- 2.6 ชาวบ้านและเครือข่ายที่มาใช้บริการ จำนวน 15 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

- 1.1 แนวสัมภาษณ์
- 1.2 แนวสนทนากลุ่ม

2. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือดังนี้

2.1 การสร้างและหาคุณภาพแนวสัมภาษณ์ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการสร้างและหาคุณภาพแนวสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยกำหนดประเด็นในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ มีลำดับที่เรื่องที่สัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์ ระยะเวลาการสัมภาษณ์ สถานที่สัมภาษณ์ กิจกรรมที่สัมภาษณ์ แนวทางการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในส่วนลำดับขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา ดังนี้

2.1.1 การศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1.2 การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างแนวสัมภาษณ์
- 2.1.3 การศึกษาแนวสัมภาษณ์จากงานวิจัยบุคคลอื่น
- 2.1.4 การวิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์
- 2.1.5 ดำเนินการสร้างแนวสัมภาษณ์
- 2.1.6 นำแนวสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นนำเสนอและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา
- 2.1.7 การปรับปรุงแนวสัมภาษณ์ให้ถูกต้องและสมบูรณ์
- 2.1.8 นำแนวสัมภาษณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2.2 การสร้างและหาคุณภาพแนวการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการสร้างและหาคุณภาพแนวการสนทนากลุ่ม ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยกำหนดประเด็นในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ มีลำดับที่ เรื่องที่สนทนากลุ่ม วิธีการสนทนากลุ่ม วันเวลาการสนทนากลุ่ม สถานที่สนทนากลุ่ม กิจกรรมที่สนทนากลุ่ม ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ซึ่งการสนทนากลุ่มตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในส่วนลำดับขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของแนวการสนทนากลุ่ม โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ดังนี้

- 2.2.1 การศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัย
- 2.2.2 การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างแนวการสนทนากลุ่ม
- 2.2.3 การศึกษาแนวการสนทนากลุ่มจากงานวิจัยบุคคลอื่น
- 2.2.4 การวิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการสนทนากลุ่ม
- 2.2.5 ดำเนินการสร้างแนวสนทนากลุ่ม
- 2.2.6 นำแนวสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้นนำเสนอและขอคำแนะนำจากอาจารย์

ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

- 2.2.7 การปรับปรุงแนวสนทนากลุ่มให้ถูกต้องและสมบูรณ์
- 2.2.8 นำแนวสนทนากลุ่มไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากพื้นที่ภาคสนาม รายละเอียดดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลทฤษฎีสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารการกำหนดกลุ่มสาระสำคัญของเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มออกเป็น 7 กลุ่ม ดังนี้

- 1.1.1 บริบทชุมชนบ้านหลักเขต
- 1.1.2 แนวคิดการจัดการวิสาหกิจชุมชน
- 1.1.3 แนวคิดชุมชนพึ่งตนเอง
- 1.1.4 แนวคิดเรื่องกลุ่ม
- 1.1.5 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.1.6 แนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน
- 1.1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 แหล่งที่มาของข้อมูลจากเอกสารดังนี้

- 1.2.1 ห้องสมุด สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
- 1.2.2 สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- 1.2.3 เอกสารในพื้นที่วิจัย
- 1.2.4 ข้อมูลจากเว็บไซต์ต่าง ๆ

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ได้ใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แนวสัมภาษณ์ และแนวการสนทนากลุ่ม รายละเอียดดังนี้

2.1 แนวสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 36 ราย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

2.1.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

2.1.2 ตอนที่ 2 ข้อมูลความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง กลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย 7 ประการ ได้แก่ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน 3) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการ 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และ 7) มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

2.1.3 ตอนที่ 3 ข้อมูลปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง กลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่ 1) ด้านการเรียนรู้ 2) ด้านการผลิต 3) ด้านการตลาด 4) ด้านคุณธรรม และจริยธรรม 5) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2.2 แนวสนทนากลุ่ม เป็นการสนทนากลุ่ม 7-9 คน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

2.2.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

2.2.2 ตอนที่ 2 ข้อมูล การจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย 7 ประการ ได้แก่ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน 3) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการ 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และ 7) มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

2.2.3 ตอนที่ 3 ข้อมูลปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย 1) ด้านการเรียนรู้ 2) ด้านการผลิต 3) ด้านการตลาด 4) ด้านคุณธรรม และจริยธรรม 5) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สถานที่ในการวิจัย

สถานที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต หมู่ที่ 18 ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

เริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2561-กันยายน พ.ศ. 2562

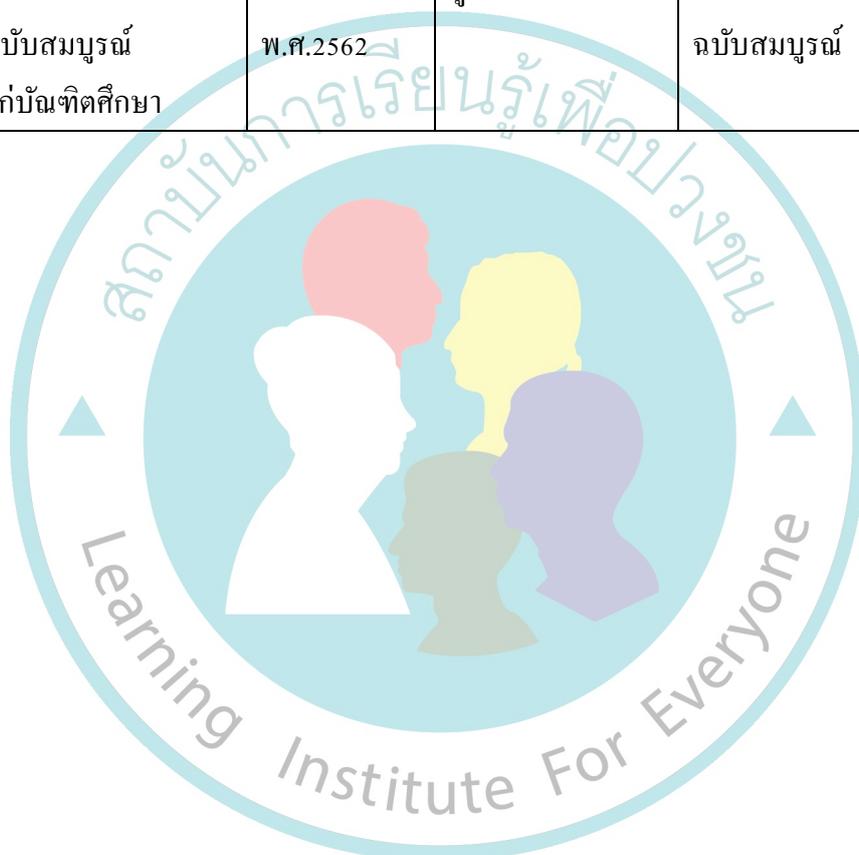
ปฏิทินการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 3.1 แสดงปฏิทินการปฏิบัติงานในการศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง: กรณีศึกษากลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ที่	รายการกิจกรรม	วัน/เดือน/ปี	ประชากร กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ วิจัย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1	ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	กรกฎาคม พ.ศ. 2561		เอกสาร ตำรา	ได้แนวความคิดในการทำวิจัย
2	นำเสนอแบบขอ อนุมัติชื่อเรื่องและขอ แต่งตั้งอาจารย์ปรึกษา	สิงหาคม- กันยายน พ.ศ.2561	-ผู้วิจัย -อาจารย์ที่ปรึกษา	แบบขอ อนุมัติชื่อ เรื่อง THE1	ได้รับอนุมัติให้ ทำวิทยานิพนธ์
3	เขียนโครงร่าง วิทยานิพนธ์	ตุลาคม- มีนาคม พ.ศ.2561	-ผู้วิจัย -อาจารย์ที่ปรึกษา	โครงร่าง วิทยานิพนธ์	เขียนโครงร่าง ให้สำเร็จ
4	สอบโครงร่าง วิทยานิพนธ์	เมษายน พ.ศ.2562	-ผู้วิจัย -อาจารย์ กรรมการ สอบโครงร่าง	โครงร่าง วิทยานิพนธ์	สอบโครงร่าง วิทยานิพนธ์ผ่าน
5	ลงพื้นที่เก็บรวมข้อมูล ภาคสนาม/วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล	กุมภาพันธ์- พฤษภาคม พ.ศ.2562	-ผู้วิจัย -ประชากร กลุ่มตัวอย่าง	-แนว สัมภาษณ์ -แนว สนทนากลุ่ม	ได้รับความ ร่วมมือจาก กลุ่มตัว อย่างเป็นอย่างดี
6	สอบวิทยานิพนธ์	27 มิถุนายน พ.ศ.2562	-ผู้วิจัย -อาจารย์ที่ปรึกษา -คณะกรรมการ สอบฯ	วิทยานิพนธ์ 5 บท	สอบ วิทยานิพนธ์ผ่าน

ตารางที่ 3.1(ต่อ)

ที่	รายการกิจกรรม	วัน/เดือน/ปี	ประชากร กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือวิจัย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
7	แก้ไขปรับปรุงตามที่ คณะกรรมการเสนอ แนะนำวิทยานิพนธ์	กรกฎาคม- สิงหาคม พ.ศ.2562	-ผู้วิจัย -อาจารย์ที่ปรึกษา	คำแนะนำจาก คณะกรรมการ	แก้ไข วิทยานิพนธ์ ภายใน 90 วัน
8	นำเสนอวิทยานิพนธ์ ฉบับสมบูรณ์ แก่บัณฑิตศึกษา	กันยายน พ.ศ.2562	ผู้วิจัย	วิทยานิพนธ์ ฉบับสมบูรณ์	ได้รับการอนุมัติ สำเร็จการศึกษา จากสภาสถาบัน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้พึ่งตนเอง กรณีศึกษากลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแนวสัมภาษณ์และแนวสนทนากลุ่ม จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) ความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้พึ่งตนเองของกลุ่มหนองยางแดง 2) ปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้พึ่งตนเองของกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา รายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้พึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

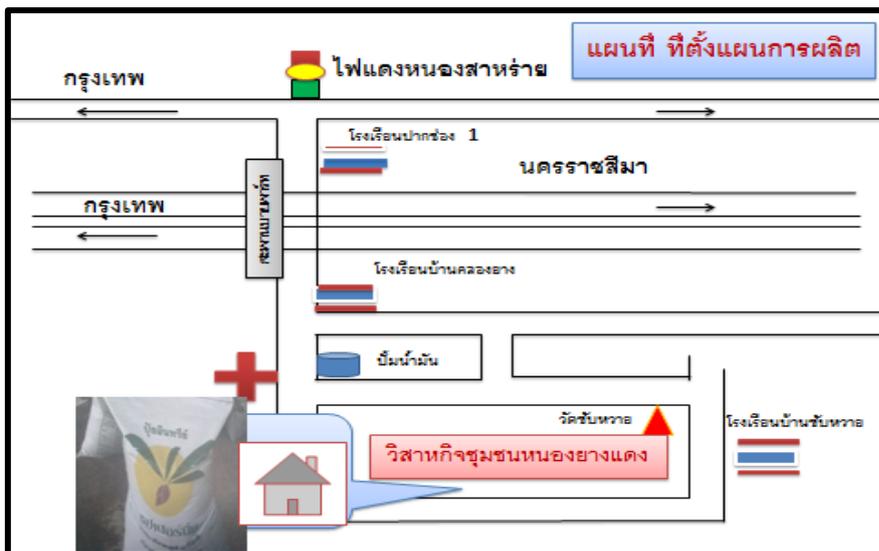
ตามหลักการจัดการวิสาหกิจชุมชนของรองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ ดังนี้ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน 3) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการ 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจและ 7) มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย รายละเอียดสรุปได้ดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง

ประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต พบว่านางไปรมา วงศ์อ่อนใจ ประธานกลุ่ม เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงระดับการศึกษาปริญญาตรี สาขาวิทยาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มีประสบการณ์การทำงาน จากอดีตถึงปัจจุบัน จากการทำงานเป็นเจ้าหน้าที่คลังสำรองวัตถุดิบ ของหน่วยงานองค์การเกษตรกรรม เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดซื้อ หน่วยงาน องค์การเกษตรกรรม และมีความสามารถพิเศษ คือการประดิษฐ์และจัดจำหน่ายดอกไม้จัน และทำเค้ก จุดเริ่ม โดยการนำมูลสัตว์ในหมู่บ้านที่ส่งกลิ่นเหม็นมาหมัก เป็นการจุดประกายว่าเพื่อต้องการหนีการใช้สารเคมี มีสุขภาพที่ดีไร้สารพิษใน

ร่างกายวิสาหกิจชุมชนชนกลุ่มหนองยางแดงเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านหมู่ 18 ชาวบ้านมีหลากหลายอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ปลูกข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย และเลี้ยงวัวนมวัวเนื้อ ผสมผสานกันไปเนื่องจากมีการเลี้ยงวัวกันมากมาย มวลวัวก็มีมากตามไปด้วยเกษตรกรไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ จึงทำให้เกิดกลิ่นเหม็นและเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทางกลุ่มจึงเกิดความคิดที่ว่าน่าจะมีการนำมูลวัวมาทำปุ๋ยเพื่อใช้ในกลุ่ม โดยใช้วิธีการหมักเป็นปุ๋ยอินทรีย์ชนิดผงใช้ก่อน แต่สมาชิกที่ไม่เหมาะสมกับการใช้งาน เนื่องจากมีฝุ่นฟุ้งกระจาย แต่ปุ๋ยที่ผลิตมีคุณภาพสังเกตจากพืชผักที่เกษตรกรปลูกไว้มีการเจริญเติบโตและสมบูรณ์ดีขึ้น สมาชิกจึงลงความเห็นว่าควรทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์ชนิดเม็ด เพื่อแก้ปัญหาการฟุ้งกระจาย จึงได้ปรึกษากับทางผู้ใหญ่สุพจน์ พัฒนอกผู้ใหญ่บ้านหลักเขต ให้ช่วยขออนุญาตใช้สถานที่ในการทำปุ๋ยอินทรีย์จากกรมธนารักษ์และขอปลูกสร้างโรงเรือน จากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่าย โดยขอขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดงจากสำนักงานเกษตรอำเภอปากช่อง เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 เริ่มดำเนินการผลิตโดยใช้กำลังคน แต่การผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคจึงได้นำเครื่องจักรเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิต ประกอบไปด้วย เครื่องบด เครื่องผสมปุ๋ย เครื่องปั้นเม็ด เครื่องอบ และเครื่องตัดขนาดเม็ด เครื่องจักรดังกล่าวได้คัดสรรมาจากจังหวัดลพบุรี เนื่องจากเป็นเครื่องจักรที่ตรงตามต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

วัตถุดิบในการผลิตมาจากธรรมชาติ 100 % โดยสมาชิกกลุ่มที่เลี้ยงวัวนมได้นำมูลวัว มาผสมกับรำละเอียด ทำน้ำหมักปลา ในการทำครั้งแรกปรากฏว่าต้นทุนสูงมากเกิดการขาดทุน ต่อมาจึงเปลี่ยนมาใช้ แคล์อ้อยซึ่งต้องขอซื้อจากโรงงานน้ำตาลแลมูลค่างาวตามที่ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สถานีวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีลำตะคอง เมื่อนำมาใช้ทำให้สภาพดินที่เสื่อมโทรมมีสภาพที่อุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธาตุ ทางกลุ่มจึงเปลี่ยนมาใช้สูตรในการผลิตนี้ แต่ในบางครั้งทางกลุ่มอาจจะใช้วัตถุดิบทดแทนวัตถุดิบบางชนิดที่มีข้อจำกัดตามฤดูกาลหรือต้นทุนของวัตถุดิบที่สูงขึ้น ถึงจะมีการปรับเปลี่ยนวัตถุดิบแต่คุณภาพของปุ๋ยอินทรีย์ก็ยังให้ประสิทธิผลเหมือนเดิมและดีขึ้นกว่าเดิมในปัจจุบันทางกลุ่มยังได้คิดค้นพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ขึ้นมา ได้แก่ ปุ๋ยอินทรีย์ชนิดน้ำ และสมุนไพรไล่แมลงเพื่อเกษตรกรที่ประสบปัญหา และยังเพิ่มรายได้ให้แก่ทางกลุ่มวิสาหกิจอีกด้วยและในอนาคตทางกลุ่มวิสาหกิจมีแนวคิดที่จะขยายกำลังการผลิตให้ตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้ามากที่สุด มีการพัฒนาปุ๋ยอินทรีย์ให้มีคุณภาพต่อผลผลิตยิ่ง ๆ ขึ้นไป

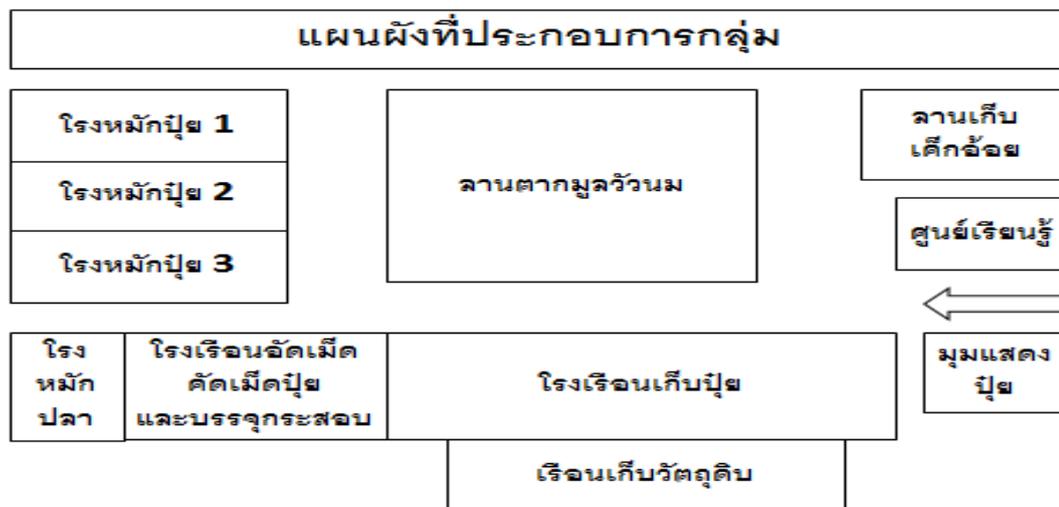
ภาพที่ 4.1 แผนที่ตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองคายแดง

การเดินทางไปยังวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองคายแดง พบว่าเริ่มจากแยกไฟแดงหนองคายตรงมาเรื่อย ๆ ข้ามสะพานบายพาส ตรงไปเรื่อย ๆ จนถึงสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ เลี้ยวซ้ายตรงข้ามสถานีอนามัยเข้าทางข้าง ๆ ปั๊มน้ำมัน ตรงไปเรื่อย ๆ จนถึงวัดซับหวายแล้วเลี้ยวขวาไปเรื่อย ๆ จะเจอป้าย “ปุยอินทรีย์ซูเปอร์นิ่ม” และป้าย “วิสาหกิจชุมชน” ที่ตั้งของวิสาหกิจกลุ่มหนองคายแดงอยู่ขวามือ ณ บ้านเลขที่ 97 หมู่ที่ 18 บ้านหลักเขตตำบลหนองคาย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

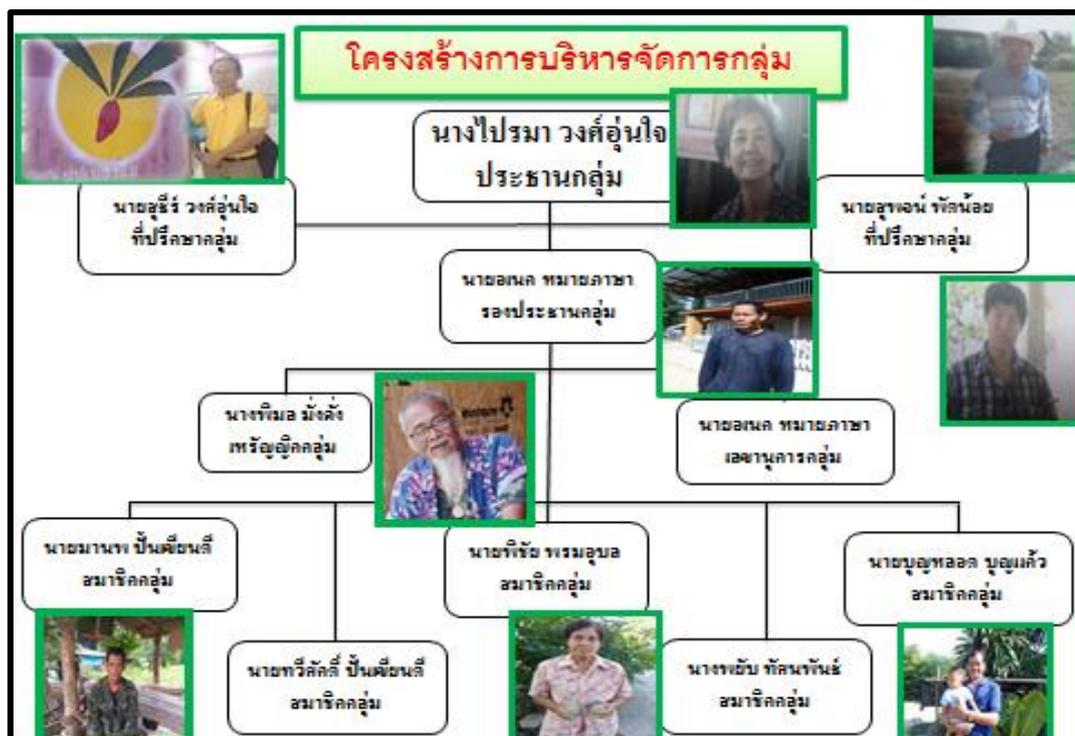
ภาพที่ 4.2 ป้ายวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองคายแดง

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงได้ขออนุญาตจากกรมชนารักษ์และขอปลูกสร้างโรงเรือนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่าย ประกอบด้วย โรงหมักปุ๋ย 1-3 โรงหมักปลา โรงเรือนอัดเม็ด-คัดเม็ดปุ๋ยและบรรจุกระสอบ โรงเรือนเก็บปุ๋ย โรงเรือนเก็บวัตถุดิบ ลานตากมูลวัวนม มูลวัวนม ลานเก็บแกลบอ้อย ศูนย์เรียนรู้และมุมแสดงปุ๋ย

ภาพที่ 4.3 แผนผังที่ประกอบการกลุ่มหนองยางแดง

การจัดการวิสาหกิจชุมชน มีโครงสร้างการดำเนินงาน พบว่า นางไปรมา วงศ์อุ้นใจ เป็นประธานของกลุ่มและมีสมาชิกในโครงสร้างการดำเนินตามกฎหมาย มีการบริหารงานตามแบบลำดับขั้น โดยมีนายสุพจน์ พัดน้อย และนายสุธีร์ วงศ์อุ้นใจ เป็นที่ปรึกษานายอเนก หมายภาษา ทำหน้าที่เป็นรองประธาน และเลขานุการ นางพิมพ์ มั่งคั่งเป็นเหรัญญิก และประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดง คือ นายมานพ ปั้นเจียนดี นายทวีศักดิ์ ปั้นเจียนดี นายบุญหลอด บุญแก้ว นางพยับ ทศนพันธ์ และนายพิชัย พรหมอุบล

ภาพที่ 4.4 โครงสร้างการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง

อาจารย์สุธีร์ วงศ์อุ้นใจ อดีตรับราชการ แต่ลาออกมาอยู่บ้าน แล้วรวมกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ จากนั้นจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนปุ๋ยอินทรีย์ “ซูเปอร์นัม” เนื่องจากดินในพื้นที่มีความเสื่อมโทรม ตลอดจนระบบนิเวศทั่วไปก็เสื่อมโทรมไปด้วย ซึ่งน่าจะเกิดจากการใช้สารเคมีในการเกษตรเป็นจำนวนมาก จึงได้ศึกษาและเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนปุ๋ยเคมี ดังนั้นการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีรายได้ที่แน่นอน มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มการผลิตและจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ มีการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกษตรกรรวมกลุ่มกันทำการผลิตและจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์อย่างมีระบบ และมีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เพื่อการจำหน่ายสามารถยึดเป็นอาชีพได้อย่างยั่งยืน และมีรายได้ที่แน่นอน

2. เพื่อป้องกันการละถึ้นฐานและการอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่สร้างความเข้มแข็งความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่เกษตรกรและชุมชนช่วยเศรษฐกิจของประเทศ โดยลดการนำเข้าปุ๋ยเคมีนำวัสดุเหลือใช้สิ่งปฏิกูลในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และลดมลภาวะทางอากาศที่เกิดจากการเผาไหม้

3. เพื่อให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันทำการผลิต และการจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์อย่างมีระบบ และมีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อการจำหน่าย สามารถยึดเป็นอาชีพได้อย่างยั่งยืน และมีรายได้ที่แน่นอน

4. เพื่อป้องกันการละถึนฐานและการอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่

5. เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่เกษตรกร สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

6. เพื่อช่วยเศรษฐกิจของประเทศ โดยลดการนำเข้าปุ๋ยเคมี

7. เพื่อนำวัสดุเหลือใช้และสิ่งปฏิกูลในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และลดมลภาวะทางอากาศที่เกิดจากการเผาไหม้

8. เพื่อให้มีการรวมตัวกัน ตั้งเป็นกลุ่มให้ถูกต้องตามหน่วยงานกำหนด

9. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้ที่แน่นอน พึ่งพาตนเองได้ในชุมชน

10. เพื่อให้ชาวบ้านจับกลุ่มหาวัตถุดิบในพื้นที่ได้ นำมาใช้ได้และเกิดประโยชน์สูงสุด

11. เพื่ออุดหนุนให้ชุมชนมีรายได้

12. เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนมีงานทำใกล้บ้าน

13. เพื่อทำผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ

14. เพื่อส่งตรวจหน่วยงานราชการ กรมวิชาการเกษตร ถ้าเป็นสินค้าบริโภค จะส่งตรวจ อ.ย.

ดังนั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ มีการรวมตัวตั้งเป็นกลุ่มให้ถูกต้องจากทางราชการกำหนดมีเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแนะนำให้ความรู้ มีเครือข่าย มีทุนสนับสนุน สมาชิกกลุ่มมีรายได้ที่แน่นอน หาวัตถุดิบในชุมชนได้ พึ่งตนเองได้ ชุมชนเข้มแข็งไม่ละทิ้งถิ่นฐานไปทำงานที่อื่น เพิ่มมูลค่าของวัตถุดิบที่มีในชุมชน

ชุมชนเป็นเจ้าของ และเป็นผู้ดำเนินการเอง การเป็นเจ้าของจะเป็นอิสระในบริหาร การจัดการที่มี คือทุนธรรมชาติ บริเวณใกล้เคียงมีการอาศัยร่วมกันในการสร้างสรรค์ เช่น การใช้มูลสัตว์ การขนส่ง การใช้แรงงานของสมาชิคนำมาสร้างผลผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ตามกระบวนการเกิดก่อเป็นเครื่องมือ แห่งความรู้ ความรัก ความสามัคคี “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นิ่ม” สามารถประกาศการมีคุณภาพฐานภูมิปัญญา การมีอยู่มีกิน มีใช้ในท้องถิ่นของตนเองแบบบูรณาการ และวิถีความพอเพียง (ไปรมา วงศ์อุ้นใจ และสุธีร์ วงศ์อุ้นใจ, 2562, สัมภาษณ์)

หน่วยงานข้างนอกมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่น การมีส่วนร่วม การให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณ วิทยากร และการถือหุ้น พบว่า มีเกษตรกรอำเภอปากช่อง และองค์การ

บริหารส่วนตำบลหนองสาหร่าย (อบต.) มีการแลกเปลี่ยน เมื่อมีการเปลี่ยน วัตถุดิบในสูตร เช่น การใช้เจลดขมิ้น การแทนกาขมิ้นจะส่งตรวจที่ศูนย์วิจัยลำเค็ง และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อมาตรฐานและมีคุณภาพ สมาชิกมีการถือหุ้น 100 % ทุกคน

ด้านอาจารย์สุธีร์ วงศ์อุ้นใจ กล่าวไว้ว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงใน ความช่วยเหลือด้านงบประมาณจะไม่รับ เพราะไม่ต้องการผูกพัน แต่เมื่อวิทยากรจากหน่วยงานข้าง นอกการมีส่วนร่วม จะชอบเรียนรู้การถือหุ้นทุก ๆ คน 100 % มีการสนับสนุน ต้องการให้ช่วย พัฒนาช่องทางการจัดหน่ายโดยใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการประชาสัมพันธ์ (สุธีร์ วงศ์อุ้นใจ, 2562, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังมีสำนักงานเกษตร สำนักงานพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล หนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ได้มีส่วนร่วม ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่ม หนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา และร่วมในโครงการ พัฒนาชุมชน คัดเลือกต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีจุดวัตถุประสงค์เพื่อให้ เกษตรกรมีผลผลิตการทำไร่มันใจอย่างยั่งยืนที่ไม่ใช้สารเคมี และเพิ่มรายได้ จากผลผลิตแม้ไม่ได้ทำ บัญชีของผลผลิตในแต่ละปี ก็เห็นความแตกต่างจากสารเคมี เพื่อรักษาสีสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน และ ชุมชนดีขึ้นเรื่องกลิ่น การจัดการมูลสัตว์ และเพื่อให้เกษตรกรมีสุขภาพที่ดีมีความสุขใจอีกประการ หนึ่ง เป็นเพียงสมาชิกหลักในการขับเคลื่อนความช่วยเหลือด้านแรงงานแนะนำกระบวนการ บางครั้งทางกลุ่มมอบหมาย และการถือหุ้น 100 % ส่วนความช่วยเหลือด้านงบประมาณจาก หน่วยงานต่าง ๆ ที่ปรึกษาและประธาน และมติประชุมว่ายังไม่จำเป็นต้องยื่นด้วยตนเองให้มาก ที่สุด (บุญหลอด บุญแก้ว, 2562, สัมภาษณ์)

การมีส่วนร่วมทำให้มีความภูมิใจที่เป็นสมาชิกของกลุ่มการที่เข้าร่วมส่งเสริมใน การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง การที่ได้รับและมีให้ความรู้เทคโนโลยีที่ใหม่ใน หมู่บ้านชุมชนมีกิจการกันเองโดยไม่ถูกรอบงำจากหน่วยงานรัฐและภาคเอกชน เมื่อมีโอกาสได้ ร่วมกันกับการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นี้่ม จึงจำเป็นต้องศึกษาตามขั้นตอนในการถาม-ตอบ-แนะนำ แสวงหาและนำวัตถุดิบจากชุมชนในท้องถิ่นมาผลิต และวัตถุดิบจากนอกชุมชนมาใช้ให้เหมาะสม ถูกสูตรการผลิต “ปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นี้่ม” เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้วิธีการรักษา การเก็บ การบ่ม การหมัก เพื่อคุณภาพของปุ๋ย และเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี จากเครื่องจักรขอขอบคุณที่ให้โอกาสที่ เข้าร่วมเป็นสมาชิกมีการรับฟังความคิดเห็นที่เป็นกระบวนการของการผลิต (บุญหลอด บุญแก้ว, 2562, สัมภาษณ์)

2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ผลผลิตมาจากกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน พบว่า วัตถุประสงค์ที่นำมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ พบว่า ผลิตจากวัสดุอินทรีย์ มูลวัว มูลไก่ มูลค้างคาว ชากพีช ดินไม้ ใโปไม้ กรดอะมิโน โคโมไมท์ และแร่ธาตุต่าง ๆ นำมาบด เติมจุลินทรีย์ บ่มหมัก กลับกอง จนย่อยสลาย เป็นปุ๋ยวัตถุประสงค์ในการผลิต ปุ๋ยอินทรีย์ “อินทรีย์” เป็นปุ๋ยหมัก คือปุ๋ย ที่ย่อยสลายอินทรีย์กลุ่มใช้ออกซิเจน มีธาตุอาหารที่มีประโยชน์สำหรับการเจริญเติบโตของพืชใน “ปุ๋ยอินทรีย์ซุปลเปอร์นัม” ประกอบด้วย 12 ชนิด

ตามนโยบายกลุ่มกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ธรรมชาติ 100 % ในการผลิต มี 12 ชนิด ที่นำมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ต้องมีความรู้ ระยะเวลา วิธีการผลิต ตามนโยบายกลุ่ม กำหนดระยะเวลาการปรับ เปลี่ยน เช่น สภาพอากาศ ฤดูฝน และอากาศหนาว จะมีความชื้น ทำให้ส่งผลกระทบต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ ดังนั้นช่วงเวลาเป็นเรื่องสำคัญ (อเนก หมายภาษา, 2562, สัมภาษณ์)

การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด พบว่า การใช้ทุนทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด เช่น การใช้ มูลวัวในหมู่บ้านหลักเขต มูลค้างคาวตามถ้ำในอำเภอปากช่องที่มีการสัมปทาน น้ำหมักปลาจากตลาดอำเภอปากช่อง น้ำส้มควันไม้ที่ชาวบ้านผลิตในหมู่บ้านหลักเขต มาทดลองผลิตมูลค้างคาวทางกลุ่มได้ติดต่อขอซื้อมูลค้างคาวจากผู้ที่ได้รับสัมปทาน

มูลวัว ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดง ได้ใช้มูลวัวนมเพราะมีสารอาหาร แร่ธาตุมาก และไม่มีเศษหินมาปน ทางกลุ่มได้ติดต่อขอซื้อมูลวัวจากกลุ่มผู้เลี้ยงวัวนม

น้ำส้มควันไม้ทางกลุ่มที่ติดต่อขอซื้อจากคุณทัศนพันธ์ซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มเอง ง่ายต่อการติดต่อและได้ในราคาที่ไม่สูงนัก อีกทั้งยังมีให้ใช้ตลอดไม่ขาดช่วง

น้ำหมักปลา ทางกลุ่มติดต่อซื้อเศษปลาสดต่าง ๆ จากตลาดในปากช่อง ครั้งละหลาย ๆ ถึง ราคาในการซื้อแต่ละครั้งไม่เท่ากัน จากนั้นนำมาผสมกับพวกกากน้ำตาล จุลินทรีย์ต่าง ๆ (Effective Microorganisms : EM) คนให้เข้ากันแล้วปิดฝาทิ้งไว้ประมาณหนึ่งปี ที่จะละลายกลายเป็นน้ำหมักปลา ส่วนแร่ธรรมชาติจำพวก โคโลไมล์ เพอร์ไลท์ ซีโลไลต์ และเพอร์เฟล ซื้อมาจากแหล่งซื้อขายในเขตอำเภอปากช่อง (สุธีร์ วงศ์อุ่นใจ, 2562, สัมภาษณ์)

มีการนำวัตถุดิบจากภายนอกมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ พบว่า มีกากอ้อยหรือชี้หม้ออ้อย ทางกลุ่มติดต่อซื้อมาจากโรงน้ำตาลอำเภอวังม่วง พิมาย และครบุรี แร่ธรรมชาติจำพวก โคโลไมล์ เพอร์ไลท์ ซีโลไลต์ และเพอร์เฟล ซื้อมาจากแหล่งซื้อขายในเขตอำเภอปากช่อง และจากจังหวัดสระบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ กากขมิ้นชันซื้อมาจากกรุงเทพฯ ของหน่วยงานองค์การเภสัชกรรม

อัตราส่วนของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ดังนี้

1. มูลวัว	100 กิโลกรัม
2. มูลค่างคาว	150 กิโลกรัม
3. กากมันสำปะหลัง	500 กิโลกรัม
4. เพอร์ไรต์	15 กิโลกรัม ช่วยในการระบายอากาศของดิน
5. ซีโอไลต์	15 กิโลกรัม ช่วยให้ดินอุ้มน้ำดี
6. โคลโลไนท์	2.5 กิโลกรัม ช่วยปรับสภาพดิน
7. น้ำหมักปลา	1 ลิตร/น้ำ 400 ลิตร
8. น้ำปัสสาวะ	1 ลิตร/น้ำ 50 ลิตร

ภาพที่ 4.5 วัตถุดิบและขั้นตอนการผลิต

เครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต ดังนี้

1. เครื่องบดละเอียด
2. เครื่องปั่นเม็ด
3. เครื่องอบแห้ง
4. เครื่องคัดเม็ดปุ๋ย

กระบวนการ/ขั้นตอนในการทำ

1. นำวัตถุดิบต่าง ๆ ผสมเข้าด้วยกัน เสร็จแล้วดูความชื้น โดยใช้มือบีบ ถ้าหากมีน้ำไหลออกมาจากส่วนผสมแสดงว่าใช้ได้
2. เสร็จแล้วนำไปเก็บในโรงหมักหรือใช้ผ้าต่าง ๆ ที่หาได้มาคลุมไว้เพื่อกันแดด และน้ำค้าง
3. หมักทิ้งไว้ประมาณ 2 เดือน
4. หลังจากหมักได้ที่แล้ว นำส่วนผสมมาบดให้ละเอียด
5. นำเข้าเครื่องผสม
6. ใส่จานปั่นเม็ด
7. เข้าเครื่องอบให้แห้ง
8. คัดเม็ด
9. บรรจุภัณฑ์

กระบวนการและขั้นตอนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ พบว่า ได้มีการศึกษาหาความรู้จากคำ ว่า ปุ๋ยอินทรีย์ (organic fertilizer) หรือปุ๋ยหมัก (compost) คือ ปุ๋ย ที่ย่อยสลายอินทรีย์ กลุ่มใช้ ออกซิเจน (aerobic microorganisms) จนเป็นประโยชน์ต่อพืช ผัก ซึ่งเป็นอาหารที่ต้องการ เพื่อ สุขภาพ สามารถทำได้โดยที่ไม่ต้องพึ่งพาสารเคมี ได้มีส่วนร่วมผลิตในเรื่องแรงงาน ใน กระบวนการและช่วยกันผลิตตามช่วยกันตามขั้นตอน ได้มีส่วนร่วมการผลิตในเรื่อง ของแรงงาน ในกระบวนการและช่วยกันผลิตตามขั้นตอนของปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นั้น คือ ผสมหมักวัตถุดิบ มีมูลวัว มูลค้างคาว และแกลบอ้อย เมื่อนำมูลวัว ค้างคาว แกลบอ้อย ที่หมักครบกำหนด นำไปบดละเอียด นำส่วนผสมที่ครบกำหนดมาบดให้ละเอียดจากนั้นนำวัตถุดิบที่บดละเอียดแล้วมาผสมเปียก กับแร่ธาตุธรรมชาติ (ฟอสเฟต โดโลไมต์) ผสมแร่ธาตุธรรมชาติ นำวัตถุดิบที่ผสมเปียกแล้วเข้าสู่ ขบวนการปั่นเครื่องปั่นจะทำการฉีดน้ำหมักปลา และน้ำสมุนไพร

ในขณะที่เครื่องกำลังปั่นส่วนผสมอยู่ เมื่อเครื่องปั่น ๆ เป็นเม็ดแล้ว เม็ดก็จะไหลไป ทางล่างลงภาชนะที่เตรียมไว้สู่กระบวนการปั่นเม็ดจึงนำเม็ดปุ๋ยที่ได้มาเข้าเครื่องอบแห้ง เพื่อขจัด ความชื้นที่มีอยู่ในเม็ดปุ๋ย จากนั้นก็นำเม็ดปุ๋ยที่ได้มาเข้าเครื่องอบแห้งจึงนำปุ๋ยที่ได้เป็นเม็ดแล้ว จากนั้นก็มาใส่ในเครื่องมือปั่นร้อนเพื่อคัดขนาดเม็ด จึงนำปุ๋ยใส่ในเครื่องร้อนเพื่อคัดขนาดเม็ด เมื่อ ผ่านขบวนการคัดเม็ด แล้วก็นำผลผลิตมาสู่ขบวนการบรรจุภัณฑ์สุดท้ายคือกระบวนการบรรจุภัณฑ์ แล้วจัดเก็บบรรจุภัณฑ์ไว้ในโรงเรือน (สุธีร์ วงศ์อุ้นใจ, 2562, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4.6 โรงเรือนผลิตปุ๋ยอินทรีย์ซุเปอร์นัม

คุณสมบัติและประโยชน์ของปุ๋ยอินทรีย์ พบว่า มีธาตุอาหารหลัก NPK และธาตุอาหารรองครบถ้วนมีประโยชน์ต่อพืช ช่วยในการเจริญเติบโต เพื่อสร้างใบและดอกและผลให้งาม และมีประโยชน์อื่น ๆ ดังนี้ 1) ปรับสภาพดินให้มีความพอเหมาะกับการเจริญเติบโตของพืช 2) ช่วยให้ลำต้นแข็งแรง 3) ช่วยให้จุลินทรีย์ย่อยสลายซากพืชซากสัตว์ดีขึ้น 4) เร่งการเจริญเติบโตของพืช 5) ใช้เป็นประจำจะช่วยลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต

อาจารย์สุธีร์ วงศ์อุ๋นใจ ได้กล่าวถึง อัตราและวิธีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ พบว่า พืชผักสวนครัว ไม้ดอก ไม้ประดับ พืชสวน พืชไร่ นาข้าว อ้อย ข้าวโพด และมันสำปะหลัง มีอัตราในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์แตกต่างกันออกไปตามอัตราส่วน ตามตารางดังนี้ (สุธีร์ วงศ์อุ๋นใจ, 2562, สัมภาษณ์)

ตารางที่ 4.1 อัตราและวิธีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์

อัตราและวิธีการใช้		
ประเภทพืช	วิธีการใช้	อัตราการใช้
พืชผักสวนครัว	ใส่รองก้นหลุมหรือหว่าน	1-2 ช้อน/ต้น
ไม้ดอก ไม้ประดับ	ใส่รองก้นหลุมหรือหว่าน	500-1,000 กรัม/ต้น
พืชสวน	ใส่รองก้นหลุมหว่าน และรอบรัศมีทรงพุ่ม	1-3 ก.ก./ต้น

ตารางที่ 4.1(ต่อ)

อัตราและวิธีการใช้		
ประเภทพืช	วิธีการใช้	อัตราการใช้
พืชไร่	ใส่รองก้นหลุมหรือหว่านทั่วแปลง	5-10 ก.ก./ตัน
นาข้าว	หลังว่าน 18-22 วัน และ 40-45 วัน	50-100 ก.ก./ไร่
อ้อย ข้าวโพด	รองพื้นหรือหว่านระหว่างแถว	30-50 ก.ก./ไร่
มันสำปะหลัง	รองพื้นหรือหว่านระหว่างแถว	50-100 ก.ก./ไร่

หมายเหตุ: อัตราการใช้ อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมตามสภาพดินและความเหมาะสมหรือใช้ควบคู่กับปุ๋ยเคมี อัตราส่วนปุ๋ยอินทรีย์ 3 ส่วน ต่อปุ๋ยเคมี 1 ส่วน

ข้อควรระวัง: ไม่ควรวางในที่ตากแดดและฝน

ดังนั้น สมาชิกได้มีส่วนร่วมผลิตในเรื่องแรงงานช่วยกันตามขั้นตอนซึ่งกระบวนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นึ่ง มีขั้นตอนไม่ยุ่งยากจนเกินไป ทำให้สมาชิกสามารถผลิตร่วมกันได้ปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นึ่ง ไม่มีสารเคมีตกค้างจึงปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภคได้มีการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิกกลุ่มสามารถผลิตหรือสร้างวัตถุดิบได้เอง (บุญหลอด บุญแก้ว, 2562, สัมภาษณ์)

3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน

ความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ พบว่า การที่มีสุขภาพดี นั้นต้องมีห่วงโซ่อาหาร (food chain) เป็นการดำรงชีวิตของสิ่งที่มีชีวิตในระบบนิเวศ ลำดับ เชื่อมโยง เส้นตรงและกลมในสายใยอาหาร โดยเริ่มจากพืชและต่อด้วยสัตว์กินพืช จากนั้นจะเกิดการกินเป็นทอด ๆ โซ่อาหาร เพราะสายใย มีเครือข่ายความสัมพันธ์การกินที่ซับซ้อน เช่น เมื่อร่วมกันตัดสินใจในการผลิต จึงศึกษาส่วนผสมต่าง ๆ บางวัตถุดิบ ทำให้นำมาสร้างงานผลิตปุ๋ยได้ เช่น กากขี้มันชั้นหรือเจลขี้มันชั้น มีคุณสมบัติในการเสริมต่อสมรรถภาพการผลิตของปุ๋ย

การตั้งศักยภาพของตนเองมาใช้พบว่า ประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงมีความรู้ระดับการศึกษา ปริญญาตรี สาขาวิทยาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตมีประสบการณ์การทำงาน จากอดีตถึงปัจจุบัน จากการทำงานเป็นเจ้าหน้าที่คลังสารองวัตถุดิบหน่วยงานองค์การเกษตรกรรม เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดซื้อ หน่วยงาน องค์การเกษตรกรรม มีหลักการที่จะเสนอและต่อรองกับหน่วยงานทุนพื้นที่ซึ่งปลูกสร้าง มีพื้นที่ปลูกแบบสวนผสมและวนเกษตรปลูกสมุนไพร

การมีส่วนร่วม การนำส่วนผลมปุ๋ย และเป็นแรงงานชนวัตถุคิบ อุปกรณ์ อื่น ๆ และเป็นผู้ประสานในวิถีของชุมชน เช่น ว่าใครสามารถมาร่วมกิจกรรมหรือสนับสนุนในความคิดในการใช้แรงงาน โดยการทดแทนเป็นการใช้เครื่องจักรหรือรถไถ ไม่เปลืองจำนวนคน เป็นการลดค่าใช้จ่ายเพิ่มรายได้ และการสร้างโรงเรือน เช่น การรู้คุณสมบัติของการนำไม้ มาสร้าง โรงเรือน หรือการก่ออิฐ การผลิตปุ๋ย สามารถวิเคราะห์ ทิศทางลม พัด แสงแดด และฤดูกาล (อนก หมายภาษา, 2562, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ได้มีส่วนร่วมในการก่อสร้าง โรงเรือนต่าง ๆ มีจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเองให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนสู่การรวมกลุ่ม พึ่งพาซึ่งกันและกันในชุมชนและระหว่างชุมชนร่วมพัฒนา ร่วมสร้างวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงและเชื่อมโยงเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้ประสบการณ์ และแรงงาน เป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนา

มีบุคคลภายนอกมาช่วยแนะนำการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ พบว่า ทางกลุ่มได้ขออนุญาตใช้สถานที่ในการทำปุ๋ยอินทรีย์จากกรมธรรมชาติและขอปลูกสร้างโรงเรือน จากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่าย โดยขอขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดงจากสำนักงานเกษตรอำเภอปากช่องได้เข้าร่วมกิจกรรม เพิ่มเสริมความรู้เรื่องการเกษตรอินทรีย์

ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม ได้สูตรสำเร็จพบว่า จากการคิดค้นของปราชญ์อาจารย์สุธีร์ วงศ์อุ้นใจ และส่งตรวจที่สถานีวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีลำตะคอง เลขที่ 333 หมู่ 12 ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นผู้ผสม และขนย้าย นอกจากนี้ยังเป็นเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น

จากอดีตของอาชีพเกษตรกรจะใช้มูลสัตว์ที่มีอยู่ โดยไม่มีขั้นตอน “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม” นวัตกรรม เป็นของเก่าใช้ไม่ได้ผลในอดีต แต่เมื่อปราชญ์อาจารย์สุธีร์ ท่านได้นำมาปรับปรุงใหม่ให้ดีขึ้น ซึ่งมีการนำวิธีการจัดระบบมาใช้ มีข้อมูลที่น่าเข้าไปในกระบวนการและผลลัพธ์ของข้อกำหนดขั้นตอนการดำเนินการให้เหมาะสมก่อนที่จะทำการเปลี่ยนแปลง ได้มีการพิสูจน์ด้วย การวิจัยของสถานีวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีลำตะคอง เป็นการช่วยแก้ปัญหาบ้านชุมชน มีกลิ่นจากมูลสัตว์ เมื่อจำหน่ายจึงเป็นที่ยอมรับของชาวไร่ ชาวนา และชาวสวน

ดังนั้น ปุ๋ยซูปเปอร์นัม นับได้ว่าเป็นนวัตกรรมของชุมชน พบว่า ปลอดภัยจากการเป็นอินทรีย์และมีคุณภาพที่ราคาไม่แพง ซึ่งเป็นทางเลือกใหม่ของเกษตรกร เป็นตัวชี้วัดศักยภาพคนในชุมชน ความรู้ คุณค่า ของทุนชุมชน ความรัก ความสามัคคี และมีการจัดการระบบของสิ่งแวดล้อม ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักศึกษา ศูนย์ประสานงานเครือข่ายมหาวิทยาลัยชีวิตปากช่อง (สพจ.ปากช่อง) และนักศึกษาจากจังหวัดต่าง ๆ

เช่น จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จังหวัดสกลนคร มาศึกษากระบวนการและขั้นตอนของการผลิต “ปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นึม” เป็นต้น

ภาพที่ 4.7 การบรรจุภัณฑ์ปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นึม ประเภทถุงเล็ก 1 กิโลกรัม

ภาพที่ 4.8 การบรรจุภัณฑ์ปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นึม ประเภทกระสอบ 50 กิโลกรัม

4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า “ลดสารเคมี เพิ่มผลผลิต รักสิ่งแวดล้อม” เป็นวิสัยทัศน์ที่ทางกลุ่ม ได้เห็นคุณค่า และเห็นศักยภาพของการเป็นประชาชนที่มีบทบาทผู้นำการที่สมาชิก มีคุณภาพ คุณธรรมที่สามารถใช้ความรู้ ที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านพื้นฐาน จาก ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ และมาเพิ่มความรู้ที่ทันสมัย

มีฐานภูมิปัญญาสากล พบว่า ได้มีการเสริมเพิ่ม เครื่องจักรต่าง ๆ มาใช้ผสมผสานกับความรู้ ที่มีพื้น ๆ จาก ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ ดังเดิมสู่ความทันสมัย เป็นการเสริมเพิ่มนำเครื่องจักรมาผ่อนแรง คือ เครื่องบด เครื่องปั่นเครื่องร่อน (เครื่องคัดเมล็ด) เครื่องอบ สายพานขึ้นเครื่องเย็บกระสอบปุ๋ยรดยก (โฟคลิฟท์มือ) รถตัด (รถไถ) เครื่องชั่งน้ำหนักและรถเข็นต่าง ๆ มาใช้ “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม” เป็นนวัตกรรมนำสู่ความรู้สากล ต้องเรียนรู้ วิธีการใช้

มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า การปรับประยุกต์ให้ทันสมัยผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาสากลหรือจากที่อื่น พบว่า การมองเห็นอนาคต อันไกลๆของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มหนองยางแดง เช่น การตัดสินใจ ประยุกต์จากแรงงานสมาชิก เป็นแรงเครื่องจักรเทคโนโลยี ที่ทำให้เพิ่มเสริมประหยัดแรงงานของสมาชิก และยังเพิ่มผลผลิต ตามที่ตลาดต้องการ หรือการมีเครือข่ายกับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่มีหลักวิชาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร วิชาหลักการ เชื่อมโยงได้มาศึกษาหาประสบการณ์อย่างมีกระบวนการ

ภาพที่ 4.9 กรรมการกลุ่มช่วยกันผลิตปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม

5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ

มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ พบว่า การมีเป้าหมายของผู้นำท้องถิ่นในบ้านหลักเขต “ผลิตแบบปลอดภัยและมี แต่เพิ่มผลผลิตและช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม” เป็นพันธกิจของกลุ่มได้เชื่อมโยงความสามารถอาชีพ มามีกิจกรรมร่วมกับอาชีพเกษตรกร เช่น การที่นำมูลวัว มาผลิตปุ๋ย เพิ่มคุณค่า ตามกระบวนการของกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน

จากสาเหตุ ที่บ้านหลักเขต และชาวบ้านใกล้เคียง มีอาชีพเกษตร เลี้ยงสัตว์อย่างเดียว เช่น การเลี้ยงวัว ทางกลุ่มได้นำมูลวัว มาผลิตปุ๋ยตามกระบวนการของกลุ่มวิสาหกิจหนองยางแดง บ้านหลักเขต หรือพืชไร่เชิงเดี่ยวเช่น การปลูกมันสำปะหลังอย่างเดียว การปลูกไม้ผล เช่น แก้วมังกรอย่างเดียว จากการเกี่ยวดูแลใช้มูลสัตว์ ซึ่งก่อให้เกิดมลพิษ ด้านกลิ่นเหม็นมาก ๆ และมีการประสานผลักดัน เป็นเครือข่ายในบ้านแต่ละหมู่บ้าน ชุมชน ทั้งภาครัฐเกษตรตำบล อำเภอปากช่อง นักศึกษามหาวิทยาลัยที่มีหลักสูตรเกี่ยวข้องมาศึกษา มีภาคเอกชน และภาคประชาชนมาเยี่ยมชมเรียนรู้กระบวนการในการผลิต “ปุ๋ยอินทรีย์ซุเปอร์นัม”

มีการดำเนินงานแบบบูรณาการ เพื่อประสานผลักดัน เกื้อกูลกันเป็นเครือข่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน พบว่าการบูรณาการ เช่น การนำกากขี้มันมาใช้ หรือหาวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น ได้เห็นคุณค่าของสมาชิก เพื่อร่วมประสานผลักดันชุมชน นำมาเกื้อกูลกันให้เป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น เป็นแหล่งงานและเรียนศึกษาของสถาบันนักศึกษามหาวิทยาลัย ต่าง ๆ มาดูงานการผลิต “ปุ๋ยอินทรีย์ซุเปอร์นัม” ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนมาเรียนรู้หาประสบการณ์ เช่น นักศึกษาสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ศูนย์ฯ ปากช่อง นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สาขาทรัพยากรเกษตรชีวภาพ วิทยาเขตสกลนคร เป็นต้น

ภาพที่ 4.10 พื้นที่เรียนรู้ชุมชนของนักศึกษา ศูนย์ฯ ปากช่องสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ

กลุ่มหนองยางแดง มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจมาตั้งแต่เริ่มต้นจากค้นหาสภาพปัญหา หาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทำให้มีพฤติกรรม การปฏิบัติที่กระตือรือร้นให้ความร่วมมือ เมื่อเริ่มมีและฝึกฝนทักษะและมองเห็นคุณค่าของตัวเองในกลุ่มและของเพื่อนบ้านในชุมชน มีความพึงพอใจที่ได้รับมอบหมายเป็นรองประธานซึ่งได้รับเรียนรู้เพิ่มพูนในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เช่น การเรียนรู้เครื่องจักรกล เครื่องใช้ต่าง ๆ ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดง สามารถนำประสบการณ์มาซ่อมแซมปรับให้ใช้ได้ หรือการตกแต่งสิ่งของเครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ กลับมาใช้ใหม่ได้เหมือนเดิม การมีความรู้จากพื้นฐานในอดีต-ปัจจุบันส่งผลให้มีการพัฒนาเพิ่มขึ้น

มีกระบวนการเรียนรู้ พบว่าตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มพบว่า เพื่อให้เกษตรกรมีผลผลิต และรายได้เพิ่มขึ้น ได้มีการวิเคราะห์การใช้ความรู้อย่างเป็นกระบวนการในการเรียนรู้ความเป็นไปได้ในศักยภาพของกลุ่มหนองยางแดงบ้านหลักเขต ในกระบวนการของความรู้ในการผลิตตาม เช่น การศึกษาสภาพแวดล้อมขององค์กร (SWOT Analysis) แผนการตลาด แผนการผลิต และการปฏิบัติการ แผนการบริหารจัดการองค์กร และแผนการลงทุน

มีการศึกษาดูงานการทำปุ๋ยอินทรีย์ พบว่า จากอดีตถึงปัจจุบัน ยังทำงานรับราชการเป็นเจ้าหน้าที่คลังสารรองวัตถุคิบ ของหน่วยงานองค์การเกษตรกรรม เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดซื้อหน่วยงาน องค์การเกษตรกรรม และเมื่อใกล้ ระยะเวลางาน รับใช้ประเทศกำลังจะจบลง จึงมองหาศึกษาว่า “มีความสามารถพิเศษอะไร? ประโยชน์กับใคร?” เช่น มีความสามารถ เรื่องการประดิษฐ์ และจัดจำหน่ายดอกไม้จัน และทำเค้ก ส่วนความรับผิดชอบของกลุ่ม จะเปิดกว้างให้การสนับสนุนสมาชิกไปศึกษาดูงานร่วมในการทำปุ๋ยอินทรีย์ เมื่อกลับมาจะได้ใช้ความรู้ มาปรับปรุง มาร่วมพัฒนา กลุ่มให้มีคุณภาพและยั่งยืน

มีการเรียนรู้การทำวิสาหกิจชุมชน พบว่าปฏิบัติตาม กฎหมายกำหนด “วิสาหกิจชุมชน” เป็นการเรียนรู้ ที่เป็นกิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกัน ประกอบกิจการเพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชนและระหว่างชุมชน เมื่อทบทวนความหมาย ของคำว่า วิสาหกิจชุมชน ต้องเข้าถึง ต้องเข้าใจ ซึ่งเป็น “หัวใจ” ที่จะนำสู่การพัฒนาตนเอง สมาชิกกลุ่ม แบบมั่นคง มั่งคั่ง สู้ความยั่งยืน

จากการมีพื้นฐานความรู้เรื่องการเป็นอาชีพ เพาะปลูกแต่ละชนิดของการตลาดนิยม ได้ใช้ความรู้ แต่ละรุ่น และสะสมร่วมรวมกันเป็นกลุ่มตาม กฎหมายกำหนด “วิสาหกิจชุมชน” มีองค์ประกอบอย่างน้อยหลาย ประการ คือ ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ ผลิตผลมาจาก

กระบวนการในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุน แรงงานเป็นหลัก มีการริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน เป็นฐานภูมิปัญญา ผสมผสานภูมิปัญญาสากล มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมายเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หมายถึงคณะบุคคลที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย (ไปรมา วงศ์อ่อนใจ, สุธีร์ วงศ์อ่อนใจ และคนอื่น ๆ, 2562, สทนทากลุ่ม)

7. มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

เป้าหมายสูงสุด คือ การพึ่งตนเอง พบว่า จากการมีแรงบันดาลใจและมีจุดประกาย ด้านสุขภาพที่ดี เพื่อนำวัสดุเหลือใช้และสิ่งปฏิกูลในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์และลดมลภาวะทางอากาศที่เกิดจากการเผาไหม้ และเมื่อก่อตั้งกลุ่มขึ้น ได้มีเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้น คือ ต้องสามารถช่วยและส่งเสริมให้สมาชิกมีรายได้ที่แน่นอน มีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยมีการสนับสนุนให้รวมกลุ่มการผลิตและจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ มีการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เกษตรกรสามารถรวมกลุ่มกันและร่วมกันทำการผลิต หรือแปรรูป ผลผลิตจากพืชผลในไร่ และมีการจำหน่าย ตลาดร่วมกันกับ ปุ๋ยอินทรีย์อย่างมีระบบ และสามารถยึดเป็นอาชีพได้อย่างยั่งยืน และมีรายได้ที่แน่นอน ชัดเจน ป้องกันการละถึนฐานและการอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่ ซึ่งทำให้สร้างความเข้มแข็ง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่เกษตรกร สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน สามารถช่วยเศรษฐกิจของประเทศ โดยลดการนำเข้าปุ๋ยเคมี

มีเป้าหมายการอยู่รอด พบว่าเศรษฐกิจปัจจุบัน มีศาสตร์ที่กล่าวว่า การอยู่รอด ต้องเรียนรู้แบบพอเพียง เป็นการดำรงอยู่และปฏิบัติระดับครอบครัวระดับชุมชนเป็นการพัฒนาเพื่อให้ทันต่อโลกยุคโลกาวิวัฒน์ใช้ความรู้ และการแสวงหาความรู้ การสร้างประโยชน์ จากชุมชนและชุมชน ซึ่งสำนึกคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริตและมีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนมีความเพียร มีสติใช้ปัญญาและความรอบรอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางด้านวัตถุสังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

มีเป้าหมายพอเพียง พบว่า “พอเพียง” คือ การอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท เช่น การเตรียมตัวก่อนวัยชรา การปฏิบัติควรจะเป็นโดยเลือกจับจองมีที่ทำการเกษตรเป็นพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเองและอยู่ในสังคมที่เป็นฐานวิถีเช่นกันที่อยู่ด้วยกันกับการแบ่งปันการให้และการรับ (give and get) ดังนั้น จากการที่วิเคราะห์ เรื่องทฤษฎีต่าง ๆ อย่างเป็นวิชาการที่สามารถมีประโยชน์ใช้กับกลุ่ม เช่น การวิเคราะห์ การก่อตั้ง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

มีเป้าหมายยั่งยืนพบว่ายั่งยืน (sustainable) ทนทาน คงทนจากการสร้างคุณค่า ศักยภาพตนเองเป็นพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้จากการตัดสินใจ ร่วมกันก่อตั้งของคณะบริหารวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง กับสำนักงานเกษตรอำเภอปากช่อง เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ถึงปัจจุบัน ซึ่งพื้นฟูอุปสรรคมากมายหลาย ๆ ด้าน เช่น ตัวเองความคิดคำพูดการกระทำ สุขภาพของร่างกาย ครอบครัวครอบคลุมความรับผิดชอบ ในบทบาทหน้าที่ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงบ้านหลักเขต ยังไม่มีบัญชีรายวันทั่วไปสรุปเดบิต (debit) คือ การรับ และที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของเงินหรือทรัพย์สินเครดิต (credit) คือ การจ่ายออกและต้องจ่ายในอนาคตไม่ว่าจะอยู่ในรูปของเงินหรือทรัพย์สินยังทำไม่เป็นซึ่งเป็นการลงบัญชีแบบรายรับ-รายจ่ายในแต่ละวันแล้วก็พิมพ์บัญชีรายงานทางการเงินเพื่อส่งสรรพากรถึงแม้จะได้รับการยกเว้นเสียภาษีแต่ก็ต้องทำบัญชีส่งแก่สรรพากรเช่นกัน

กลุ่มมองเห็นความสำคัญทุนมูลสัตว์ต่าง ๆ ในชุมชน ศักยภาพ หรือแรงงานของสมาชิก ๆ ว่าจะสร้าง มีจิตอาสา สำนึก ความสำคัญและคุณค่าศักยภาพตนเอง เช่น มาช่วยร่วมกันก่อสร้างโรงเรียน มุมต่าง ๆ หรือซ่อมอะไร? แซมตรงไหน? อย่างไร? เพื่อเตรียมพร้อมให้เป็นแหล่งผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่มีคุณภาพ เป็นศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ ระบบของเครื่องจักรและกระบวนการผลิตความเป็นอินทรีย์ บรรยากาศของห้องเรียนธรรมชาติ

ดังนั้น ประโยชน์ที่ได้รับจากวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดง ดังนี้

1. การรวมตัวกันของเกษตรกรในการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน มีความมั่นคงได้รับการรับรองตามกฎหมาย
2. การส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาความสามารถในการจัดการตรงตามความต้องการที่แท้จริง
3. ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ มีความพร้อมที่จะพัฒนาสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต
4. อาสาสมัครมาทำงานเพื่อที่จะได้มีรายได้เพิ่ม
5. ช่วยเหลือให้ชาวบ้านลดรายจ่ายในการซื้อปุ๋ยจากภายนอก
6. ชาวบ้านมีรายได้จากการมาทำปุ๋ย
7. สมาชิกมีส่วนลดในการซื้อปุ๋ย
8. มีรายได้หมุนเวียนเอามาบริหารจัดการกลุ่ม ไม่มีปันผลเพราะลดราคาปุ๋ยให้แล้ว (ไปรวม วงศ์อ่อนใจ, สุธีร์ วงศ์อ่อนใจ และคนอื่น ๆ, 2562, สันทนาการกลุ่ม)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดงตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มืองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มืองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเรียนรู้ 2) ด้านการผลิต 3) ด้านการตลาด 4) ด้านคุณธรรม และจริยธรรม และ 5) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รายละเอียดสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการเรียนรู้

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงมีการปรับวิถีคิดและเป้าหมายเพื่อให้อยู่รอดและพอเพียง ให้รู้จักประมาณความรู้ศักยภาพของตนเองว่าทำได้แค่ไหนทำเพื่ออะไร มีการดำเนินการพบว่า ผลจากประธานของกลุ่มและที่ปรึกษาของกลุ่มจบการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาที่ต้องการมีสุขภาพดีแต่เมื่อเสนอวิถีคิดและร่วมมือเป้าหมายเพื่อให้อยู่รอดและพอเพียง ให้รู้จักประมาณตนตามทฤษฎีศาสตร์พระราช และฝึกคิดปฏิบัติทดสอบทดลองศึกษาเรียนรู้ศักยภาพของตนเองว่าทำได้ตามพื้นฐานหลักการพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และดีขึ้นที่ได้ดูแลสุขภาพตนเองและครอบครัวสมาชิกของกลุ่ม มีชีวิตอยู่รอดมีการใช้จ่ายให้รู้จักประมาณตนการ ประหยัดมีการดำเนินการโดยการเสนอหากคนร่วมความคิดสร้างความฝันมาจนถึงเวลานี้ ได้ประทับประกอบประกอบกรขนาดเล็กทุนของชุมชนด้วยความมุ่งมั่นสู่ความยั่งยืน

มีการปรับ เปลี่ยน ปรับปรุงวิถีคิด-วิถีทางชีวิตการเป็นเกษตรกร-เรียนรู้จากอดีตปัจจุบัน และอนาคต เป้าหมายเพื่อให้อยู่รอดและพอเพียง ให้รู้จักประมาณตน รู้ศักยภาพของตนเองว่าทำได้แค่ไหน ทำเพื่ออะไร มีการดำเนินการเป็นอย่างไรผลิตและจัดจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดเพื่อใช้ในการเกษตร ซึ่งได้จากกระบวนการปั้นเม็ด หรืออัดเม็ดสามารถใช้ได้ สะดวกเนื่องจากไม่ฟุ้งกระจาย ลักษณะคุณภาพปุ๋ยอินทรีย์ จะมีต้นทุนการผลิตถูกกว่าการซื้อปุ๋ยเคมีมาใช้ เมื่อเทียบในอัตราข้างต้น ผลผลิตเพิ่มขึ้น เป็นที่น่าพอใจ นอกเพิ่มขึ้น เป็นที่น่าพอใจ นอกจากนี้คืนก็ได้รับการปรับปรุงเพราะมีการเพิ่ม อินทรีย์วัตถุในดินด้วย โดยปุ๋ยอินทรีย์มีคุณภาพเด่นคือ เป็นแหล่งธาตุอาหารที่มีความเพียงพอต่อความต้องการของพืชในการเจริญเติบโตและให้ผลผลิต เป็นแหล่งธาตุอาหารรองและจุลธาตุแก่พืช มีจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ต่อดินและพืช การปลดปล่อยธาตุอาหารให้แก่พืชแบบช้า ๆ ทำให้ลดการสูญเสียธาตุอาหาร จึงเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับเกษตรกรนำไปใช้ทดแทนปุ๋ยเคมี

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ก่อตั้งขึ้นมีจุดประสงค์ พบว่ามีการพึ่งพาตนเองได้ โดยนำวัสดุเหลือใช้และสิ่งปฏิกูลในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์และลดมลภาวะทาง

อากาศที่เกิดจากการเผาไหม้ การเรียนรู้กระบวนการการผลิตเอง การแปรรูป การจำหน่ายสามารถยึดเป็นอาชีพได้อย่างยั่งยืน และมีรายได้ที่แน่นอน เป็นการปกป้องกันการละถิ่นฐานและการอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ทำปฎิบัติอินทรีย์ พบว่า เพื่อกลุ่ม/ชุมชนได้นำมูลวัวกลับมาใช้ประโยชน์ โดยที่ในอดีต ที่ปล่อยทิ้งทำให้เกิดกลิ่นและเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทางกลุ่มจึงเกิดความคิดที่ว่าน่าจะมีการนำมูลวัว มาทำปุ๋ยเพื่อใช้ในกลุ่มโดยใช้วิธีการหมักเป็นปุ๋ยอินทรีย์ชนิดผงใช้กันก่อน (ไปрма วงศ์อ่อนใจ, สุธีร์ วงศ์อ่อนใจ และคนอื่น ๆ, 2562, สนนทนากลุ่ม)

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการเรียนรู้ทักษะ เป็นการเรียนเทคนิควิธีการในการดำเนินการในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การบริหารจัดการ การตลาดมีการดำเนินการ พบว่า จากการเสนอความคิดและหา บุคลากรมาร่วมความคิด สร้างความฝันจากนามธรรม มุ่งสู่การเป็นรูปธรรม เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง จึงมีการแสวงหาการเรียนรู้การฝึกทักษะ เป็นการเรียนเทคนิค วิธีการ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับในการดำเนินการในทุกขั้นตอน เช่น ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป วัตถุประสงค์ในการผลิต “ปุ๋ยอินทรีย์ซุเปอร์นิ่ม” ประกอบด้วย 12 ชนิด ในการผสมตามขั้นตอนการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีโครงสร้างการบริหารงานครบกระบวนการและมีการตลาด

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการเรียนรู้การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการวัตถุประสงค์ การเงินการบัญชี การปันผล การบริหารบุคลากร การวางแผนในการขยายการผลิต การลดต้นทุนการผลิต การตลาด การประชาสัมพันธ์ และการจัดการเรื่องการขาย มีการดำเนินการ พบว่า ได้มีการสร้างระบบระเบียบของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการดำเนินการเป็นตามกระบวนการ ตามนโยบายการพัฒนาบุคลากร ได้มีการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง มีการอบรมโดยมีคุณสุธีร์ วงศ์อ่อนใจ เป็นผู้แจ้งข่าวสารมาแจ้งแก่สมาชิกกลุ่มให้รับทราบ มีสมาชิกแรกเข้า มีจำนวน 8 ท่าน สมาชิก ได้ร่วมการวางแผนในการขยายการผลิต ทางกลุ่มวิสาหกิจ และตามแผนพัฒนาธุรกิจ

การเรียนรู้ปราชญ์อาจารย์สุธีร์ กล่าวว่า การเรียนรู้ ต้องศึกษาอย่างจริงจัง ทบทวนทดลอง หลาย ๆ ครั้ง จึงบอกต่อ และแบ่งปันเมื่อเริ่มต้น จากนามธรรมสู่การเป็นรูปธรรม เพื่อวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ได้มีการเรียนรู้หลายแบบดังนี้ (ไปрма วงศ์อ่อนใจ, สุธีร์ วงศ์อ่อนใจ และคนอื่น ๆ, 2562, สนนทนากลุ่ม)

1. เรียนรู้จากผู้จริง คือตนเองและผู้อื่นที่เป็นแนวทางร่วมกัน เช่น บุคคลที่จะมาเป็นสมาชิกเริ่มการก่อตั้ง วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีรากฐานดั้งเดิมเป็นเกษตรกรซึ่งได้เรียนรู้จากบรรพบุรุษสืบทอดกันมาในเส้นทางที่ยึดถือเป็นอาชีพ

2. เรียนรู้จากไปศึกษาดูงาน คือ การแสวงหา ศึกษาดูงาน เช่น สถานีศูนย์วิจัย ลำตะคอง วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง การออกไปเรียนรู้นอกสถานที่หรืออบรมเพื่อศึกษาว่า วิธี การสูตรที่ปฏิบัติ นั้น เหตุการณ์กับยุคสมัยหรือแก้ปัญหา ได้มีเครือข่าย ไปมาหาสู่แลกเปลี่ยน เรียนรู้ และมีการร่วมกิจกรรมตาม โอกาส

3. เรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ คือ การอ่านหนังสือ บทความ ข่าวเกษตรต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้อง วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง หรือวิทยุ แนวทาง การศึกษาสารคดี

4. เรียนรู้จากการฝึกอบรม หลักสูตรระยะสั้นๆ ครึ่งวัน หรือทั้งวัน ส่วน ระยะ ยาว ค้างคืน 1-2 คืน วันที่หน่วยงาน สถานที่ เช่น หน่วยงาน สำนักงานเกษตรอำเภอปากช่อง องค์การบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่าย และสถานีวิจัย การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับวิธีการทำปุ๋ย อินทรีย์ จากกรมวิชาการเกษตร หลังจากเข้ารับการอบรมจึงได้ทดลองผลิตปุ๋ยอินทรีย์ แล้วนำ ความรู้ที่ไปอบรมมาปรับใช้ในกระบวนการทำปุ๋ยอินทรีย์ และไปขอคำแนะนำที่ศูนย์วิจัยลำตะคอง ภาควิชาธรณี เกี่ยวกับวิธีการลดต้นทุนในการผลิต ศูนย์วิจัยลำตะคองช่วยคิดสูตรช่วยวิจัยค่าของปุ๋ย แต่ละสูตร จนผลิตปุ๋ยที่ได้มาตรฐาน แล้วก็มี การส่งปุ๋ยไปตรวจที่กรมวิชาการเกษตรเพื่อขอ ใบรับรองปุ๋ย จนได้ใบรับรองจากกรมวิชาการเกษตร

5. เรียนรู้จากการปฏิบัติ เช่น การหมักมูลวัว จากการลองผิดลองถูก เช่น การ นำกากขม้น หรือการใช้เลขม้นเป็นการทดแทน

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการวิเคราะห์ความรู้ความสามารถของ กลุ่มก่อนดำเนินงาน/ขณะดำเนินงาน และหลังดำเนินงาน ปรากฏตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์ก่อน ระหว่างดำเนินการ และหลังการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

ก่อน	ขณะการดำเนินการ	หลังการดำเนินการ
<p>วิสาหกิจชุมชนหนองยางแดงเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้าน หมู่ 18 (กลุ่มหนองยางแดง) มีหลากหลายอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรปลูกข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย เลี้ยงวัวนม วัวเนื้อผสมผสานกันไปและเนื่องจากมีการเลี้ยงวัวกันมาก มวลวัวก็มีมากตามไปด้วย</p>	<p>เกษตรกรไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ จึงทำให้เกิดกลิ่นและเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทางกลุ่มจึงเกิดความคิดที่ว่าน่าจะมีการนำมูลวัวมาทำปุ๋ยเพื่อใช้ในกลุ่ม โดยใช้วิธีการหมักเป็นปุ๋ยอินทรีย์ชนิดผงใช้กันก่อน แต่สมาชิกว่าไม่เหมาะสมกับการใช้งานฟุ้งกระจายแต่ก็มีคุณภาพดี พี่ซึก ที่เกษตรกรปลูกไว้ก็มีคุณภาพดีขึ้นเช่นกัน ต่อมาสมาชิกจึงลงความเห็นว่าควรทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์ชนิดเม็ดจึงได้ปรึกษากับทางผู้ใหญ่สุพจน์ พัดน้อย ผู้ใหญ่บ้านหลักเขต และขออนุญาตใช้สถานที่ในการทำปุ๋ยอินทรีย์จากกรมธารักษ์ และขอปลูกสร้างโรง เรือนจาก อบต.หนองสาหร่าย และขอขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดงจากสำนักงานเกษตรอำเภอปากช่องเมื่อวันที่ 14 พ.ย. 2551 ได้นำเครื่องจักร ในการทำปุ๋ย เช่น เครื่องปั่นเม็ด เครื่องผสมปุ๋ย เครื่องคัดแยกเม็ดและเครื่องบด เริ่มดำเนินการโดยสมาชิกกลุ่มที่มีมูลวัว ก็นำมาผสมกับรำละเอียด ทำน้ำหมักปลาในการทำครั้งแรกปรากฏว่าต้นทุนสูงมากเกิดจากการขาดทุน ต่อมาจึงเปลี่ยนมาใช้กากมันบด เค้กอ้อย ซึ่งต้องขอซื้อจากโรงงานน้ำตาลและมูลค่างาว ตามที่ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สถานีวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอำเภอคลองจฬัด นครราชสีมา</p>	<p>วิสาหกิจชุมชนหนองยางแดง ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดคือได้ส่งเสริมให้สมาชิกมีรายได้ที่แน่นอน มีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยมีการสนับสนุนให้รวมกลุ่มการผลิตได้ ป้องกันการละถึนฐานและการและจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ได้มีการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหัวข้อสรุป ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> -เกษตรกรได้รวมกลุ่มกันทำการผลิต และการจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์อย่างมีระบบและมีการแปรรูปกลุ่มผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ -ได้มีการจำหน่าย สามารถยึดเป็นอาชีพได้อย่างยั่งยืน และมีรายได้ที่แน่นอนอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่ -ได้สร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่เกษตรกร สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน -ช่วยเศรษฐกิจของประเทศโดยการลดการนำเข้าปุ๋ยเคมี -นำวัสดุเหลือใช้และสิ่งปฏิกูลในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และลดมลภาวะทางอากาศที่เกิดจากการเผาไหม้

2. ด้านการผลิต

ด้านการผลิต “ปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นึ่ง” มีการแสดงแผนที่ตั้งแผนการผลิต การปฏิบัติการ การลงทุนในด้านการผลิตการใช้เครื่องจักร อุปกรณ์ ยานพาหนะเพื่อการผลิตวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงที่ชัดเจน ขั้นตอนการผลิต เตรียมวัตถุดิบในการผลิต “ปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นึ่ง” ประกอบด้วย 11 ชนิด ดังนี้ (ไปรมา วงศ์อุ้นใจ, สุธีร์ วงศ์อุ้นใจ และคนอื่น ๆ, 2562, สนทนา กลุ่ม)

2.1 นำมูลวัว มูลค่างควา เก๊กอ้อย เพอร์เฟล กากขมื่น กากน้ำตาล โคโลไมท์ซีโลไลท์ น้ำส้มควันไม้ น้ำหมักปลา เกลขมื่น (แทน) หมายเหตุ: ปัจจุบันกากขมื่นขาดแคลน จึงใช้เกลขมื่นแทนซึ่งมีประสิทธิภาพที่ดีกว่ากากขมื่น

2.2 ผสมหมักวัตถุดิบ-มูลวัว-มูลค่างควา-เก๊กอ้อย

2.3 นำมูลวัว ค่างควาอ้อย ที่หมักครบกำหนด ไปบดละเอียด

2.4 นำวัตถุดิบที่บดละเอียดแล้วมาผสมเปียกกับแร่ธาตุธรรมชาติ

2.5 นำวัตถุดิบที่ผสมเปียกแล้วเข้าสู่ขบวนการปั่น เครื่องปั่นจะทำการฉีดน้ำหมักปลา น้ำสมุนไพร ในขณะที่เครื่องกำลังปั่นส่วนผสมอยู่เมื่อเครื่องปั่นเป็นเม็ดแล้ว เม็ดก็จะไหลไปทางล่างลงภาชนะที่เตรียมไว้

2.6 นำเม็ดปุ๋ยที่ได้มาเข้าเครื่องอบแห้งเพื่อจัดความชื้นที่มีอยู่ในเม็ดปุ๋ย

2.7 นำปุ๋ยที่ได้เป็นเม็ดแล้ว มาใส่ในเครื่องมือปั่นร่อนเพื่อคัดขนาดเม็ด

2.8 เมื่อผ่านขบวนการคัดเม็ดแล้วก็นำผลผลิตมาสู่ขบวนการบรรจุภัณฑ์

2.9 จัดเก็บบรรจุภัณฑ์ไว้ใน โรงเรือนมีการนำวัตถุดิบจากภายนอกมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์

2.10 กากอ้อยหรือขี้หม้ออ้อย ซ่อมมาจาก โรงน้ำตาลวังม่วง พิมาย และนครบุรี

2.11 แร่ธาตุจากจำพวก โคโลไมท์ เพอร์ไลท์ ซีโลไลท์ และเพอร์เฟล ซ่อมมาจาก แหล่งซื้อขายในเขตอำเภอปากช่อง และจากจังหวัดสระบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ กากขมื่นชั้นจาก กรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนการผลิต เตรียมวัตถุดิบ วัตถุดิบในการผลิต “ปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นึ่ง” ดังนี้

แหล่งจัดหาวัตถุดิบ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงได้ใช้มูลวัวนม เพราะมีสารอาหาร แร่ธาตุมากและไม่มีเศษหินมาปน ทางกลุ่มได้ติดต่อขอซื้อมูลวัวจากกลุ่มผู้เลี้ยงวัวนม ในราคาถุงละ 16-20 บาท ซื้อประมาณครั้งละ 10,000 ถุงปุ๋ยต่อปี มูลค่างควาทางกลุ่มได้ติดต่อขอซื้อ มูลค่างควาจากผู้ที่ได้รับสัมปทานในราคาตันละ 3,000 บาท ซื้อประมาณครั้งละ 12-16 ตันต่อปี เก๊กอ้อย คือกากอ้อยหรือขี้หม้ออ้อย ทางกลุ่มติดต่อซื้อมาจาก โรงน้ำตาลวังม่วง พิมาย และนครบุรี

ราคารถฟ่วงละ 3,000 บาท (ราคาผันแปรขึ้นอยู่กับราคาน้ำมันตามท้องตลาด) ซื้อประมาณครั้งละ 12 ฟ่วงต่อปี น้ำหมักปลา ทางกลุ่มติดต่อซื้อเศษพลาสติกต่าง ๆ จากตลาดในปากช่อง ครั้งละหลาย ๆ ถึง ราคาในการซื้อแต่ละครั้งไม่เท่ากัน จากนั้นนำมาผสมกับพวกกากน้ำตาล จุลินทรีย์ต่าง ๆ (Effective Microorganisms : EM) คนให้เข้ากันแล้วปิดฝาทิ้งไว้ประมาณหนึ่งปี ที่จะละลายเป็นน้ำหมักปลา

แร่ธรรมชาติจำพวก โคลโลไมท์ เพอร์ไลท์ ซีโลไลท์ และเพอร์เฟล ซ้อมาจากแหล่งซื้อขายในเขตอำเภอปากช่อง และจากจังหวัดสระบุรี เพชรบูรณ์ เป็นต้นน้ำส้มควันไม้ทางกลุ่มที่ติดต่อขอซื้อจากคุณ ทศนพันธ์ซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มเอง ง่ายต่อการติดต่อและได้ในราคาที่ไม่สูงนัก อีกทั้งยังมีให้ใช้ตลอดไม่ขาดช่วง และกากขี้มันชั้น ทางกลุ่มได้ติดต่อขอจากองค์การเกษตรกรรม เนื่องจากที่ปรึกษากลุ่มเคยทำงานอยู่ที่นั่นมาก่อนที่จะมาทำปุ๋ยอินทรีย์ เลยติดต่อได้โดยตรง ซึ่งจะใช้วิธีการไปรับถึงที่เพราะปกติแล้วประธานกลุ่มจะต้องเข้าไปทำงานที่กรุงเทพฯ ทุกวัน จันทร์-ศุกร์ อยู่แล้วประธานจึงเป็นคนรับมาเอง แต่ปัจจุบันปัญหากากขี้มันชั้นขาดเลยใช้เจลขี้มันชั้นแทนซึ่งมีประสิทธิภาพที่ดีกว่ากากขี้มันชั้นวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดงมีการจัดซื้อวัตถุดิบทั้งหมดในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เป็นเงินสด โดยไม่มีการซื้อเงินเชื่อกระบวนการและขั้นตอนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์

ภาพที่ 4.11 กระบวนการและขั้นตอนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นัม

อีกประการหนึ่งทางวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นุ่ม” มีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เป็นสถานการณ์ข้อมูลของวิสาหกิจชุมชน โดยวิเคราะห์หาเหตุและผลของกลุ่มดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.3สถานการณ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<ol style="list-style-type: none"> 1. กระบวนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์มีขั้นตอนไม่ยุ่งยากทำให้สมาชิกสามารถผลิตได้ 2. ปุ๋ยอินทรีย์ไม่มีสารเคมีตกค้างจึงปลอดภัย 3. ปุ๋ยอินทรีย์ของกลุ่มได้มีการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) 4. สมาชิกกลุ่มสามารถผลิตหรือสร้างวัตถุดิบได้เอง เช่น มูลวัวนม น้ำส้มควันไม้ 5. ปุ๋ยอินทรีย์มีการตั้งราคาที่ต่ำกว่าท้องตลาด 6. บุคลากรมีความเชี่ยวชาญในการผลิตปุ๋ย 7. สมาชิกของกลุ่มให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี 8. ผู้นำกลุ่ม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล 9. สภาพเงินทุนคล่อง ไม่ต้องรอเงินสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กำลังการผลิตปุ๋ยไม่ทันต่อความต้องการของเกษตรกร 2. สมาชิกต้องว่างเว้นจากงานประจำก่อนแล้วจึงค่อยมาทำการผลิต 3. จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอต่อการผลิต 4. ตราเครื่องหมายการค้าการผลิตก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับ 5. ลูกค้านเฉพาะบางกลุ่ม 6. สมาชิกของกลุ่มมีอายุค่อนข้างมาก 7. รายได้ไม่แน่นอน เนื่องจาก ความผันผวนของราคาวัตถุดิบและเกษตรกรบางรายมีการย้ายถิ่นฐานการทำเกษตร
โอกาส	อุปสรรค
<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการรณรงค์จากหน่วยงานของรัฐให้มีการสนับสนุนการใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนปุ๋ยเคมี 2. เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยทำให้ปุ๋ยเคมี มีราคาสูงขึ้นเกษตรกรบางกลุ่มจึงหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนปุ๋ยเคมีเพื่อลดต้นทุนการผลิต 3. หน่วยงานของรัฐได้มีการเข้ามาสนับสนุนในด้านของเงินทุน 4. กระแสความนิยมบริโภคสินค้าปุ๋ยอินทรีย์เพื่อสุขภาพมากขึ้น สามารถพัฒนาและขยายตลาดได้ 5. ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพสามารถลดต้นทุนการผลิตได้มาก 	<ol style="list-style-type: none"> 1. วัตถุดิบในส่วนผสมของปุ๋ยบางอย่างมีแนวโน้มที่จะขึ้นราคาตามภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน 2. เกษตรกรส่วนใหญ่ยังนิยมใช้ปุ๋ยเคมีในการทำการเกษตรเนื่องจากยังยึดติดกับค่านิยมเดิมอยู่ 3. ผู้ผลิตมูลค่างควาได้มีการเปลี่ยนสัมปทานใหม่ 4. ความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อม เช่น ฝนตกฟ้าร้อง น้ำท่วม เรื่องของชลประทาน 5. กากขี้มันชันขาดตลาดจึงเปลี่ยนมาเป็นเจลขี้มันชันซึ่งมีราคาสูงกว่ากากขี้มันชัน

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงมีอุปกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือ การผลิต การแปรรูป มีการดำเนินการ คือ โดยการใส่เครื่องผสม หมักวัตถุดิบ ด้วยมูลวัวมูลค่างควายเคี้ยวแล้ว นำมูลวัว มูลค่างควาย ที่หมักครบกำหนดแล้ว นำไปใส่เครื่องบด บดจนละเอียด จึงนำวัตถุดิบที่บดละเอียดแล้วมาใส่ในเครื่องผสม และผสมให้เปียกกับแร่ธาตุธรรมชาติ (ฟอสเฟส โคโลไมล์) นำวัตถุดิบที่อยู่ในเครื่องผสมเปียกแล้วเข้าสู่ขบวนการบ่ม เครื่องบ่มจะทำการฉีดน้ำหมักปลา น้ำสมุนไพร ในขณะที่เครื่องกำลังบ่มส่วนผสมอยู่เมื่อเครื่องบ่มเป็นเม็ดแล้ว เม็ดก็จะไหลไปตามทางลาดลงสู่ภาชนะที่เตรียมไว้ นำเม็ดปุ๋ยที่ได้มาเข้าเครื่องอบแห้งเพื่อขจัดความชื้นที่มีอยู่ในเม็ดปุ๋ยแล้ว นำปุ๋ยที่ได้เป็นเม็ดแล้ว มาใส่ในเครื่องมือปั้นร่อนเพื่อคัดขนาดเม็ดเมื่อผ่านขบวนการเครื่องคัดเม็ดแล้วก็นำผลผลิตมาสู่ อุปกรณ์ ขบวนการบรรจุภัณฑ์สุดท้ายคือบริเวณสถานที่จัดเก็บผลิตภัณฑ์ไว้ในโรงเรือนที่ปลอดภัยการวิเคราะห์การลงทุนในด้านการผลิต เครื่องจักร อุปกรณ์ การผลิตดังนี้

ตารางที่ 4.4การลงทุนในด้านการผลิต เครื่องจักร อุปกรณ์ การผลิต

รายการภาพและรายละเอียดของวัสดุ/อุปกรณ์หลัก	จำนวน	แหล่งที่มา	ราคาหน่วย	ราคารวม
	1	จังหวัดลพบุรี	45,000	45,000

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

รายการภาพและรายละเอียดของ วัสดุ/อุปกรณ์หลัก	จำนวน	แหล่งที่มา	ราคา หน่วย	ราคารวม
	1	จังหวัด ลพบุรี	132,000	132,000
	2	จังหวัด ลพบุรี	35,000	70,000
	1	จังหวัด ลพบุรี	130,000	130,000

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

รายการภาพและรายละเอียดของวัสดุ/อุปกรณ์หลัก	จำนวน	แหล่งที่มา	ราคาหน่วย	ราคารวม
	1	จังหวัด ลพบุรี	40,000	40,000
	1	จังหวัด ลพบุรี	5,800	5,800
	1	จังหวัด ลพบุรี	38,000	38,000

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

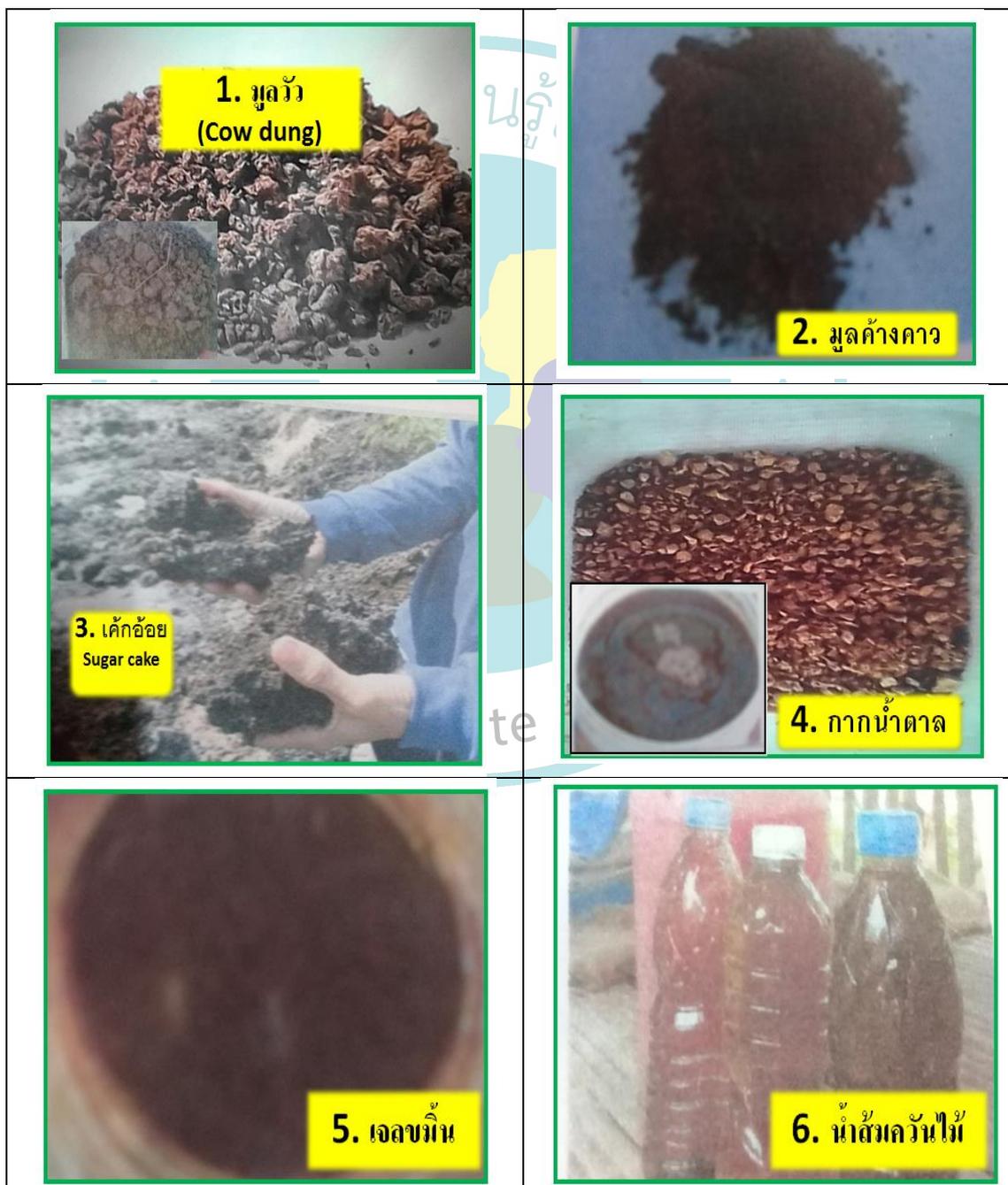
รายการภาพและรายละเอียดของ วัสดุ/อุปกรณ์หลัก	จำนวน	แหล่งที่มา	ราคา หน่วย	ราคารวม
 <p>8. เครื่องผสม</p>	2	จังหวัด ลพบุรี	40,500	81,000
 <p>9. รถตัด(รถไถ)</p>	1	จังหวัด ลพบุรี	300,000	300,000
 <p>10. เครื่องชั่งน้ำหนัก</p>	1	จังหวัด ลพบุรี	5,300	5,300

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

รายการภาพและรายละเอียดของวัสดุ/อุปกรณ์หลัก	จำนวน	แหล่งที่มา	ราคาหน่วย	ราคารวม
 <p>11. รถเข็น</p>	6	จังหวัด ลพบุรี	800	4,800
 <p>12. พาเลท</p>	1	จังหวัด ลพบุรี		8,500
	2	จังหวัด ลพบุรี	1,600	3,200
รวม				1,123,600

วัตถุดิบในการผลิต “ปุ๋ยอินทรีย์ซุเปอร์นึ่ง” ประกอบด้วย 12 ชนิด ดังนี้ มูลวัว
 มูลค้างคาว เก็กอ้อย กากน้ำตาล เกลขมื่น น้ำส้มควันไม้ น้ำหมักปลา ร็อกฟอสเฟต โดโลไมท์เพอร์
 ไลท์ ซีโอไลท์ และปัสสาวะวัว ปรากฏตามตารางภาพดังนี้

ตารางที่ 4.5 วัตถุดิบในการผลิต “ปุ๋ยอินทรีย์ซุเปอร์นึ่ง”

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการวิเคราะห์ตัวเลขการลงทุนในการดำเนินงานดังนี้

1. การจะลงทุนในโครงการหรือขยายกิจการ ต้องการใช้จ่ายเงินทั้งสิ้นรวม 300,000 บาท
2. หลักประกันเงินกู้ คือ ที่ดินของนางไปรมา วงศ์อ่อนใจ
3. เงินลงทุน โดยแบ่งเป็นส่วนสินทรัพย์ หนี้สิน และทุน ดังนี้

ตาราง 4.6 แผนการเงินและการลงทุน

รายการ(บาท/ปี)	สินทรัพย์ [1] (บาท/ปี)	หนี้สิน [2] (บาท/ปี)	ทุน [3] (บาท/ปี)
เงินทุนหมุนเวียนเงินสดสินค้า-วัสดุ	100,000		
-งานระหว่าง	50,000		190,000
-สินค้าสำเร็จรูป	40,000		
ค่าที่ดิน/ปรับปรุงที่ดิน	450,000		450,000
ค่าก่อสร้าง ปรับปรุง ตกแต่งสถานที่	1,700,000	200,000	1,500,000
ค่าการลงทุนในด้านการผลิต	2,040,000	50,000	1,990,000
ค่าการลงทุนด้านการตลาดฯ	26,500	26,500	
ค่าการลงทุนในอาคารและอุปกรณ์สำนักงาน	143,500	23,500	1,990,000
อื่นๆ			
รวมเงินลงทุน(บาท)	[1] 4,550,000	[2] 300,000	[3] 4,250,000
สัดส่วน (%)	100 %	6.59 %	93.41 %

หมายเหตุ: [1] = [2] + [3]

ตารางที่ 4.7 งบประมาณการรายรับและรายจ่าย

รายการ	(บาท)	รวมยอด/ คงเหลือ
-รายรับจากยอดขาย	231,000	
-รายรับจากรายได้อื่น		
รวมรายรับทั้งหมดต่อเดือน (4)	231,000	
รายการจ่าย		
ต้นทุนสินค้าขาย/บริการ(วัตถุดิบ/ค่าแรง) (5)	99,490	
กำไรขั้นต้น (Margin) (4) - (5)		(6) 131,510
ค่าใช้จ่ายในการตลาดต่อเดือน ค่าโฆษณา	2,000	
รวมค่าใช้จ่ายในการตลาด ต่อเดือน		(7) 2,000
ค่าใช้จ่ายในการบริหารและสำนักงาน ค่าสาธารณูปโภค(ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ฯ)	9,761	
วัสดุสิ้นเปลือง	780	
รวมค่าใช้จ่ายในการบริหารและสำนักงาน		(8) 10,541
รวมรายจ่ายต่อเดือนทั้งหมด (7) + (8)		(9) 12,541
กำไรสุทธิ(ขาดทุน) ต่อเดือน (6) - (9)		(10) 118,969
กำไรสุทธิ (ขาดทุน) ต่อ ปี	(10) x 12	1,427,628

ตารางที่ 4.8 ประมาณการงบกำไรขาดทุน

รายการ	ปีที่ 1/2557	ปีที่ 2/2558	ปีที่ 3 /2559	ปีที่ 4/2560	ปีที่ 5 /2561
รายรับจากยอดขายได้อื่น	2,855,160.00	2,940,814.80	3,029,039.24	3,119,910.42	3,213,507.73
รวมรายรับทั้งหมด(a)	2,855,160.00	2,940,814.80	3,029,039.24	3,119,910.42	3,213,507.73
รายจ่ายต้นทุนสินค้าขาย/ บริการ (b)	1,229,696.40	1,226,587.29	1,304,584.91	1,343,722.46	1,384,034.13
กำไรขั้นต้น (Margin)					
ค่าใช้จ่ายในด้านการ ตลาดค่าโฆษณาวิทยุ ชุมชน	24,720.00	25,461.60	26,225.45	27,012.21	27,012.21
รวมค่าใช้จ่ายในด้านการ การตลาด (d)	24,720.00	25,461.60	26,225.45	27,012.21	27,012.21
ค่าใช้จ่ายด้านการบริหาร และสำนักงาน	120,645.96	124,265.34	127,993.30	131,833.10	135,788.10
ค่าสาธารณูปโภค	9,640.80	9,930.02	10,227.92	10,534.76	10,854.81
วัสดุสิ้นเปลือง					
รวมค่าใช้จ่ายด้านการ บริหารและสำนักงาน(e)	130,286.76	134,195.36	138,221.22	142,367.86	146,238.90
รวมรายจ่ายต่อปีทั้งหมด (d) + (e) = (f)	155,006.76	159,656.96	164,446.67	169,380.07	174,461.47
กำไรสุทธิ(ขาดทุน) ต่อปี (e) - (f)	1,470,456.84	1,514,570.55	1,560,007.66	1,606,807.89	1,655,012.13

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการวิเคราะห์เอาทุนมาจากไหน ในการดำเนินงาน ทั้งทุนภายในและภายนอก มีการดำเนินการดังนี้

ตารางที่ 4.9 การวิเคราะห์ทุนทั้งทุนภายในและภายนอกท้องถิ่น ในการดำเนินการ

ทุนภายใน	ทุนภายนอก
มูลวัวราคาถุงละ 16-20 บาท ซื่อประมาณครั้งละ 10,000 ถุงป๋วยต่อปี มูลค่างการราคาตัน ละ 3,000 บาท ซื่อประมาณครั้งละ 12-16 ตันต่อปี มูลวัวนม ปลา น้ำส้มควันไม้	-การขอสินเชื่อการกู้เงินจากสถาบันการเงินของรัฐบาลจำนวน 3,000.000 บาทโดยใช้หลักค้ำประกัน -ค้ำก้อยจากอำเภอ พิมาย และอำเภอครบุรีราคารถพ่วงละ 3,000 บาท (ราคาผันแปรขึ้นอยู่กับราคาน้ำมันตามท้องตลาด)ซื่อประมาณครั้งละ12 พ่วงต่อปี -ซีโด้โล้ท์เพอร์โล้ท์โคโด้ไมท์เพอร์เฟลจากจังหวัดสระบุรีเพชรบูรณ์ -กากน้ำตาล เจลขมื่น -กากขมื่นชันจากองค์ กทม. โดยประมาณ คิดเป็น100 % วิสาหกิจชุมชนหนองยางแดงมีการจัดซื้อวัตถุดิบทั้งหมดในการผลิตป๋วยอินทรีย์เป็นเงินสดโดยไม่มีการซื้อเงินเชื่อ

ตารางที่ 4.10 รูปแบบการจัดการผลิตและค่าใช้จ่ายในการผลิต

ที่	รายการค่าใช้จ่ายในการผลิต	ค่าใช้จ่ายการผลิตต่อเดือน(บาท)
1	เงินเดือนผู้บริหารฝ่ายการผลิต	4,843.75
2	ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า	2,230.3
3	ค่าบำรุงรักษาเครื่องจักร โรงเรือน	1,500
4	ค่าบรรจุภัณฑ์	2,887.5
5	ค่าเชื้อเพลิง แก๊สหรืออื่น ๆ	3,200
6	รวมค่าใช้จ่ายในการผลิตต่อเดือน	14,661.55
รวมค่าใช้จ่ายในการผลิตต่อปี (คูณด้วย 12 เดือน)		175,938.6

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีระบบการบริหารจัดการ มีคณะกรรมการ ประธาน รองประธาน เหนรัญญิก และเลขานุการ โดยมีผู้รับผิดชอบหรือหัวหน้าด้านวัตถุดิบ ด้านการผลิต ด้านการเงิน ด้านการตลาด ด้านการขาย และอื่น ๆ ดำเนินการเป็นดังนี้ รูปแบบการจัดการผลิตมีการผลิตร่วมกันที่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง เลขที่ 97 หมู่ที่ 18 ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีคุณสุธีร์ วงศ์อุ้นใจ เป็นผู้ควบคุมการผลิตวิธีการควบคุม และตรวจสอบคุณภาพสินค้า ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดงจะส่งตัวอย่างปุ๋ยอินทรีย์ในแต่ละครั้งที่ผลิตไปตรวจสอบคุณภาพที่สถานีวิจัยลำตะคอง

แผนการบริหารจัดการบุคลากรของกลุ่มหนองยางแดง

วิธีการสรรหาและคัดเลือกสมาชิกกลุ่ม การที่ทางกลุ่มมีสมาชิกเพิ่มได้ เนื่องจากชาวบ้านหรือผู้ที่สนใจด้านปุ๋ยอินทรีย์จะมาขอเข้าร่วมกลุ่ม แต่ทางกลุ่มวิสาหกิจจะไม่เลือกผู้ที่อยู่ต่างจังหวัด เพราะอาจมีการติดต่อบริการจ้างงาน และการจ่ายค่าตอบแทน-จ่ายค่าแรงงาน เป็นรายวัน วันละ 250-300 บาทนอกจากนี้มีการจ่ายแบบเหมางาน ได้แก่ บดกระสอบละ 10 บาท บรรจุกระสอบละ 3 บาท นโยบายการพัฒนาบุคลากร การประชุม มีการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มมีอาชีพหลัก การอบรม คุณสุธีร์ วงศ์อุ้นใจ เป็นผู้เข้าร่วมประชุมในทุกครั้ง และนำข่าวสารมาแจ้งแก่สมาชิกกลุ่มให้รับทราบ

ข้อบังคับของกลุ่มหนองยางแดงซึ่งเป็นแผนพัฒนาธุรกิจได้กำหนดเป็น 5หมวด ดังนี้

หมวด 1

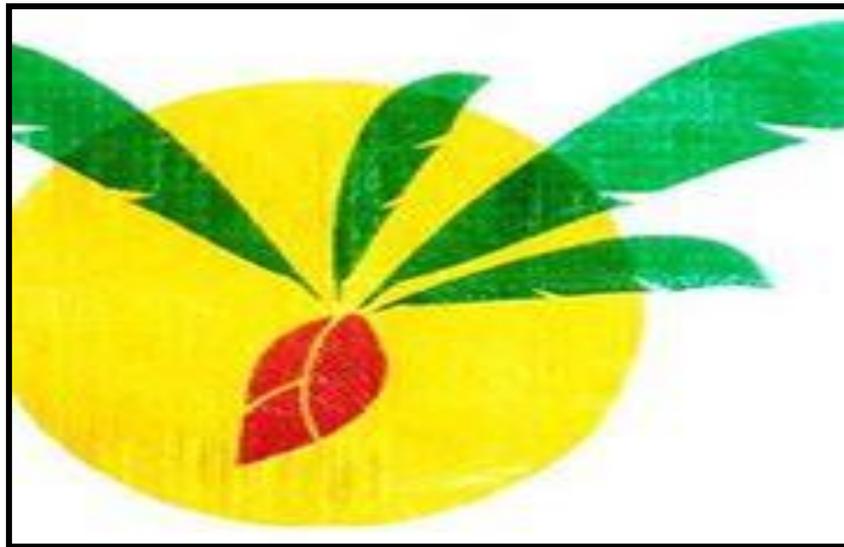
ข้อ 1 ชื่อประเภท สถานที่ และตราสัญลักษณ์/ชื่อการค้า

ชื่อ: วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง

ประเภท: วิสาหกิจชุมชน

ที่ตั้งสำนักงาน: เลขที่ 97 หมู่ที่ 18 ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีตราสัญลักษณ์ มีรูปลักษณะความหมายของตราสัญลักษณ์ ต้นกล้วย เป็นตราสัญลักษณ์ของชาวบ้านกลุ่มหนองยางแดง สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงสามารถจ่ายจึงนำเป็นตราสัญลักษณ์นี้มาใช้และความหมายว่า-ทำกิจการใดก็ง่าย ประสบความสำเร็จ และสะดวกหรือที่เรียกว่าเรื่องกล้วย ๆ -กิจการรุ่งเรืองเหมือนต้นกล้วยแตกกอ ง่าย-ต้นกล้วยเป็นต้นไม้ที่มีประโยชน์ทั้งต้นชื่อการค้าปุ๋ยอินทรีย์ ชุปเปอร์นิ่มปุ๋ยอินทรีย์อุ้นใจ ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมใจ

ความหมายของตราสัญลักษณ์

ต้นกล้วย เป็นตราสัญลักษณ์ของชาวบ้าน
กลุ่มหนองยางแดง สมาชิกวิสาหกิจชุมชน
กลุ่มหนองยางแดงจำขอน้ำเอาตรา
สัญลักษณ์นี้มาใช้และความหมายว่า-ทำ
กิจการได้ก็ง่าย ประสบความสำเร็จ และ
สะดวกหรือที่เรียกว่าเรื่องกล้วยๆ-กิจการ
รุ่งเรืองเหมือนต้นกล้วยแตกกอง่าย-ต้น
กล้วยเป็นต้นไม้ที่มีประโยชน์ทั้งต้นชื่อ
การค้า

ปุ๋ยอินทรีย์ ชูปเปอร์นิ่ม
ปุ๋ยอินทรีย์ อุ่นใจ
ปุ๋ยอินทรีย์ ร่วมใจ

ภาพที่ 4.12 ตราสัญลักษณ์ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง

หมวด 2

ข้อ 2 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงมี วัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีรายได้ที่แน่นอนมีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยการสนับสนุนให้
รวมกลุ่มการผลิตและจำหน่าย ปุ๋ยอินทรีย์ มีการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหัวข้อ
ต่อไปนี้

2. เพื่อให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันทำการผลิต และการจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์อย่างมีระบบ และมีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อการจำหน่ายเพื่อป้องกันการละเมิดฐานและการอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่เพื่อนำวัสดุเหลือใช้และสิ่งปฏิกูลในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์และลดมลภาวะทางอากาศที่เกิดจากการเผาไหม้ สร้างความเข้มแข็ง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่เกษตรกร สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนช่วยเศรษฐกิจของประเทศโดยลดการนำเข้าปุ๋ยเคมี

หมวด 3

ข้อ 3 ที่มาของทุน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาได้มาจาก ฎีเงินจากสถาบันการเงินของรัฐบาลโดยใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน

หมวด 4

การดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงดังนี้

ข้อ 4 ทำการผลิต จำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์และการให้ความรู้ เกี่ยวกับการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์แก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงอย่างถูกต้อง โดยการจัดหาวิทยากรมาบรรยาย และแนะนำให้กับสมาชิกและ เกษตรกรทั่วไปที่สนใจ

ข้อ 5 จัดจำหน่ายผลผลิตและการแปรรูปสินค้าทางการเกษตรของสมาชิกผู้ตลาดทั่วไป

ข้อ 6 จัดทำศูนย์เรียนรู้ทางเกษตรอินทรีย์แก่ผู้สนใจ

หมวด 5

ข้อ 7 สมาชิก แรกเข้า มีจำนวน 8 ท่าน ดังนี้

1. นางไปรมา วงศ์อุ้นใจ
2. นางพิมล มั่งคั่ง
3. นายมานพ ปั้นเจียนดี
4. นายทวีศักดิ์ ปั้นเจียนดี
5. นายพิชัย พรหมอุบล
6. นายอนก หมายภาษา
7. นางพยัป ทศนพันธ์
8. นายบุญหลอด บุญแก้ว

ข้อ 8 ให้ถือสมาชิกแรกเข้าเป็นคณะกรรมการบริหารและกรรมการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงไม่มีการเปลี่ยนแปลงนอกจากการลาออกจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงและที่ปรึกษากลุ่มมีจำนวน 2 ท่านดังนี้

1. นายสุพจน์ พัดน้อย
2. นายสุธีร์ วงศ์อุ้นใจ

ข้อ 9 สมาชิกผู้ที่ลงลายมือชื่อในบัญชีรายชื่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา และได้ชำระเงินค่าธรรมเนียมแรกเข้าท่านละ 100 บาท ในวันลงลายมือชื่อในทะเบียนรายชื่อถือว่าเป็นสมาชิกที่ถูกต้อง

ข้อ 10 หน้าที่ของสมาชิก มีหน้าที่ผลิตและจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ให้กับเกษตรกร

ข้อ 11 คุณสมบัติของสมาชิกดังนี้

1. เป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะ
2. มีความซื่อสัตย์กลุ่ม
3. มีความชอบในทิศทางเดียวกัน คือ รมรณรงค์การใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกัน
4. มีความอดทน และขยันหมั่นเพียรในการดำเนินงาน
5. ไม่เป็นบุคคลที่เคียดแค้น

ข้อ 11 สิทธิของสมาชิก

1. สามารถซื้อปุ๋ยอินทรีย์ไปใช้ได้ ในราคาทุน
2. เข้าร่วมประชุมและแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานได้
3. มีรายได้จากกำไรสุทธิจากการขายปุ๋ยอินทรีย์และผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรอื่น ๆ ที่ทางวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงได้จัดจำหน่าย (ถ้ามี) ไม่เกิน 3% ของกำไรสุทธิ

ข้อ 12 หน้าที่ของสมาชิก วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงมีดังนี้

1. ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดง
2. เข้าร่วมประชุมทุกครั้งที่มีการนัดหมาย
3. ส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของกลุ่มเพื่อให้กิจการของกลุ่มมีความเข้มแข็ง
4. ร่วมมือกันบริหารและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงให้เจริญรุ่งเรือง

ข้อ 13 สมาชิกที่เข้าใหม่หลังจากปี พ.ศ. 2551 ไปแล้วไม่มีสิทธิในการบริหารกลุ่มสาเหตุเพราะกลุ่มมิได้เก็บค่าหุ้นหรือเงินแรกเข้าใด ๆ นอกจากค่าธรรมเนียมท่านละ 100 บาท (ถือเป็นเงินรายได้ของกลุ่ม)

ข้อ 14 สมาชิกใหม่มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นในขณะประชุมได้และสามารถเป็นกรรมการดำเนินการได้ถ้าได้รับการยอมรับจากที่ประชุม

ข้อ 15 สมาชิกใหม่สามารถซื้อสินค้าในกลุ่มของในราคาทุนได้เช่นเดียวกับสมาชิกอื่นๆ เมื่อได้ลงนามในสมุดบัญชีรายชื่อของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงและจ่ายค่าธรรมเนียมแรกเข้าจำนวน 100 บาทเรียบร้อยแล้ว

ข้อ 16 การขาดจากการเป็นสมาชิกต่อเมื่อมีความประสงค์จะลาออกและได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมการแล้ว จึงจะถือว่าขาดจากการเป็นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง

ข้อ 17 เงินปันผลสมาชิกจะได้รับเงินปันผล จากการจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์หรือผลผลิตทางการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง (ถ้ามี) เมื่อทำการปิดงบทูกสิ้นปี (เช็คสินค้าคงเหลือเรียบร้อยแล้ว) หรือเมื่อมีการประชุมประจำปี แต่ไม่เกินของกำไรสุทธิ

ตารางที่ 4.11 ค่าใช้จ่ายการบริหารจัดการ

ที่	รายการค่าใช้จ่ายในการผลิต	ค่าใช้จ่ายการผลิตต่อเดือน(บาท)
1	เงินเดือนผู้บริหาร	-
2	เงินเดือนฝ่ายบัญชี การเงิน และอื่นๆ	-
3	ค่าโทรศัพท์	800
4	ค่าน้ำ ค่าไฟในส่วนของสำนักงาน	1,400
5	ค่าเดินทางติดต่อประสานงาน	2,500
6	ค่าสวัสดิการอื่นๆ	1,666
7	รวมค่าใช้จ่ายในการผลิตต่อเดือน	6,366
	รวมค่าใช้จ่ายในการผลิตต่อปี(คูณด้วย 12 เดือน)	76,392

ตารางที่ 4.12 แผนการลงทุน/งบกำไรขาดทุน

ที่	รายการ	จำนวนเงินต่อเดือน (บาท)	จำนวนเงินต่อปี (บาท)
1	ยอดขาย	348,541.66	4,182,500
2	ต้นทุนสินค้า	6,000	72,000
3	วัตถุดิบ	169,080	2,028,960
4	ค่าแรงงาน	6,500	78,000
5	ค่าใช้จ่ายในการผลิต	14,661.55	175,938.6
6	ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	3,500	42,000
7	ค่าใช้จ่ายทางการตลาด	3,500	26,540
8	ค่าใช้จ่ายการบริหาร	6,366	76,392
9	รายจ่ายอื่นๆ	-	-
	กำไรสุทธิ 1- (2-9)	138,934.11	1,682,669

ตารางที่ 4.13 งบกระแสเงินสด

รายรับ	บาท	รายจ่าย	บาท
จากยอดขาย	348,541.66	-ค่าวัตถุดิบ/วัสดุเพื่อผลิต	169,080
จากรายได้อื่น		-ค่าแรงงาน	6,500
		-ค่าใช้จ่ายในการผลิต	14,661.55
		-ค่าใช้จ่ายทางการตลาด	3,500
		-ค่าใช้จ่ายการบริหาร	6,366
		-ชำระคืนเงินกู้	-
		-ชำระดอกเบี้ย	-
รวมรายรับทั้งหมด	348,541.66	รวมรายจ่ายทั้งหมด	200,108

แผนพัฒนาธุรกิจวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงอัตราส่วนผลตอบแทนจากการลงทุนซึ่งจะแสดงความสามารถในการทำกำไรจากการลงทุน Return on Investment หรือ ROI = $100 (\text{กำไรหาร ด้วยเงินลงทุน}) \times 100$ ซึ่งจะมีหน่วยเป็น % (เปอร์เซ็นต์)

$$\begin{aligned} \text{จุดคุ้มทุน (ปุ๋ยอินทรีย์ชนิดเม็ด)} &= 270 \\ &= \frac{350 - 300}{5.4 \text{ หรือประมาณ 6 กระสอบ}} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{จุดคุ้มทุน (ปุ๋ยอินทรีย์ชนิดน้ำ)} &= 120 \\ &= \frac{180 - 100}{1.5 \text{ หรือประมาณ 2 ขวด}} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ผลตอบแทนจากการลงทุน(ROI)} &= \frac{(348,541.66 - 175,080) \times 270}{175,080} \\ &= 99.08 \% \end{aligned}$$

ค่า ROI ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง = 99.08 %

ถือได้ว่ามีความคุ้มค่าต่อการลงทุน เพราะมีค่า ROI สูงเท่ากับ 99.08 % ขึ้นไป วิธีการ/หลักเกณฑ์การแบ่งปันผลประโยชน์/กำไรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดงให้ส่วนลดในการซื้อปุ๋ย ในราคาสมาชิก 300 บาท จะไม่ให้ในรูปแบบของเงินปันผล เนื่องจากเงินปันผลจะต้องรอเป็นปี แต่ถ้าได้รับส่วนลดจะได้ลดต้นทุนในการทำเกษตรอีกด้วย

ดังนั้น สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ได้ใช้ความรู้ที่ได้เห็นได้รับฟังจากครอบครัวและปฏิบัติตาม ผ่านรุ่น รุ่น เรียนรู้และเห็นผลผลิต เห็นความแตกต่าง หรือผลกระทบทางสารเคมีจากปุ๋ย จากยาม่าหญ้า ที่ทำให้ระบบหายใจ และร่างกายถูกสารพิษ จากอดีตที่แสนเศร้าเจ็บปวด สูญเสียสมาชิกของครอบครัวที่ต้องจากไป ก่อนเวลาอายุไข เหตุการณ์การเรียนรู้ผลกระทบที่ผ่านวัน เดือน ปีแต่และปี เมื่อมีโอกาส หาความรู้จากหลาย ๆ ที่ให้เกิดมีประสบการณ์ การเรียน การบันทึก การสอบถามมีความคิดริเริ่ม เช่น การยอมรับ เปิดโอกาสให้ตัวเองและผู้อื่น โดยการเข้ากลุ่ม การแบ่งปันการวิเคราะห์เรื่องทฤษฎีต่างๆอย่างเป็นวิชาการ อ้างอิงได้ เช่น การวิเคราะห์ วิสาหกิจชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อย่างเป็นระดับขั้นตอน

3.ด้านการตลาด

ด้านการตลาดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มี 3 ประเภท คือ มีการจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ที่ตลาดพอเพียง ตลาดผูกพัน ตลาดแข่งขัน หมายถึง ตลาดชุมชน ทำใช้ในกลุ่มและชุมชน มีการดำเนินการ ดังนี้ (สุธีร์ วงศ์อ่อนใจ, ปรมมา วงศ์อ่อนใจ และคนอื่น ๆ, 2562, สนทนากลุ่ม)

3.1 ตลาดพอเพียง การจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ที่ตลาดกับสมาชิก ครอบครัวในหมู่บ้านตลาดชุมชนบ้านหลักเขต จะมีลักษณะการใช้ชีวิตแบบพอเพียง ผลิตทำใช้เองในกลุ่มและชุมชนที่ในครอบครัว ทำไร่-ทำสวน ทำใช้เองในครัวเรือนในหมู่บ้าน ในท้องถิ่นบ้าง ตลาดในหมู่บ้านที่ไม่ต้องวิ่งไปถึงในเมืองไม่ต้องลงทุนอะไร เป็นของเหลือกินเหลือใช้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีรวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ปลูกพืชผักสวนครัว เริ่มจากการเลี้ยงวัวโดยใช้ถั่วที่ถั่วยออาศัยกัน จากเกษตรกรเลี้ยงวัวนำมูลวัวมาทำให้ใช้ผลิตปุ๋ย เมื่อนำปุ๋ยที่ผลิตแบ่งไปใช้ในไร่-สวน เหมือนเป็นการแลกเปลี่ยนกับเกษตรกรผู้ปลูก ๆ ก็นำผัก ผลไม้ มาให้แทนหรือสามารถนำไปขายต่อได้ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ทำให้ประหยัดในด้านค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน ทำให้ทุกคนในหมู่บ้านดำรงชีวิตอย่างมีความสุขเช่น ตารางทางการตลาดสินค้าลักษณะเด่นและด้อยของ “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม”

ตารางที่ 4.14 กลยุทธ์ทางการตลาดสินค้าลักษณะเด่นและด้อยของ “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม”

สินค้า	ลักษณะของ “ปุ๋ยอินทรีย์”	
	จุดเด่น	จุดด้อย
1. ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด 50 กิโลกรัม	ให้ปุ๋ยทางราก เป็นแหล่งธาตุอาหารหลักที่มีความเพียงพอต่อความต้องการของพืชในการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตเป็นแหล่งธาตุอาหารรองและจุลธาตุแก่พืช มีจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ต่อดินและพืช การปลดปล่อยธาตุอาหารให้แก่พืชแบบช้าๆ ทำให้ลดการสูญเสียธาตุอาหาร	เห็นผลช้า
2. สอร์โม่ปุ๋ยน้ำ	เป็นสอร์โม่ที่ใช้สำหรับฉีดพ่นทางใบพืชสามารถดูดซึมนำไปใช้ได้ทันทีจึงเห็นผลรวดเร็ว ช่วยกระตุ้นให้ได้ผลผลิตที่ดียิ่งขึ้นได้ผลผลิตอย่างคุ้มค่า รวมทั้งปลอดภัยต่อผู้ใช้และผู้บริโภคอีกด้วยเพราะปราศจากเคมี 100%	ต้องให้ปุ๋ยบ่อยครั้ง
3. ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด 1 กิโลกรัม	ให้ปุ๋ยทางราก เป็นแหล่งธาตุอาหารหลักที่มีความเพียงพอต่อความต้องการของพืชในการเจริญเติบโตและให้ผลผลิต เป็นแหล่งธาตุอาหารรองและจุลธาตุแก่พืช มีจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ต่อดินและพืช การปลดปล่อยธาตุอาหารให้แก่พืชแบบช้าๆ ทำให้ลดการสูญเสียธาตุอาหาร	เห็นผลช้า

ตลาดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง สามารถจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ที่ตลาดกับสมาชิก ครอบครัวในหมู่บ้านตลาดชุมชนบ้านหลักเขต จะมีลักษณะการใช้ชีวิตแบบพอเพียง

ตารางที่ 4.15 การกำหนดราคาปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม

สินค้า	ต้นทุน	ราคา	ราคาขายของกลุ่ม
1.ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด	150	350	400

การขายสินค้าและเงื่อนไขการขายยอดขายโดยประมาณ 231,000 บาท ต่อเดือน (ก่อนหักค่าใช้จ่าย) ขายเป็นเงินสด 80 %ขายเป็นเงินเชื่อ 20 %

หมายเหตุ: 20 % ของการขายเชื่อ ลูกค้าต้องวางเงินมัดจำก่อนร้อยละ 30 % ของราคาสินค้า เช่น ลูกค้าซื้อสินค้าทั้งหมดเป็นเงิน 10,000 บาท ต้องวางมัดจำก่อน 3,000 บาท ส่วนที่เหลือจ่ายตามระยะเวลาที่กำหนดระยะเวลาเรียกเก็บเงินจากลูกค้าแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) ระยะ 4-8 เดือน สำหรับชาวนาที่ปลูกข้าว 2) ระยะ 1 ปี สำหรับชาวนาที่ปลูก ไร่ อ้อย ไร่ มัน ลำปะลั้ ฯลฯ

ตลาด “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม”มีช่องทางการจัดจำหน่าย คือทางกลุ่มมีช่องทางการจัดจำหน่ายแบบขายเองโดยตรง ไม่ผ่านคนกลางรับซื้อ ผู้ที่สนใจเข้ามาติดต่อได้ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดง เพราะจุดจำหน่ายมีที่แหล่งผลิตที่เดียวหรืออาจมีบ้างในการออกบูธกับหน่วยงานของรัฐที่ให้การสนับสนุน

“วิสาหกิจชุมชนหนองยางแดง” ได้ส่งเสริมการตลาดทางกลุ่มได้มีการขายสินค้าในราคาสมาชิกให้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มในราคาที่ถูกลงกว่าราคาขายปกติและยังมีการแถมสินค้าตัวอย่าง (ปุ๋ยน้ำปริมาณ 450 มิลลิลิตร) ให้เกษตรกรได้ทดลองใช้เมื่อ ซื้อปุ๋ยอินทรีย์จำนวน 1 ตัน

3.2 ตลาดผูกพัน พบว่า การจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ที่ ซึ่งเป็นตลาดลูกค้าที่สั่งจองเอาไว้ โดยเป็นตลาดตกลงกันว่าจะซื้อเป็นจำนวนมากเท่าไร ซื้อมานแค่ไหน เป็นตลาดท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านผู้ผลิตมีความผูกพัน โดยสัญญา ข้อตกลงกับผู้ซื้อหรือสถานที่ที่จะเอาไปขายหรือกับหน่วยงานองค์กร รัฐหรือเอกชนว่า จะผลิตอะไรบางอย่างไปให้เท่านั้นเท่านั้นทุกอาทิตย์ ทุกเดือน ทุกปี หรือเท่าไร ตามที่ตกลงกัน มีการดำเนินการ หมู่บ้านหลักเขตมีการจัดตั้งศูนย์รวมของหมู่บ้านเพื่อที่จะให้ผู้นำแต่ละครัวเรือนมาประชุมปรึกษาเพื่อตอบสนองถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันหาแนวทางการแก้ไข การประชุมหมู่บ้าน ทุกวันที่ 10 ของทุกเดือน หัวหน้าคุ้มนำปัญหา

เสนอในที่ประชุม จะมีคณะกรรมการหมู่บ้าน จะเป็นผู้พิจารณาตัดสินปัญหาเพื่อที่จะให้ประชากรของหมู่บ้านวิสาหกิจชุมชน

3.3 ตลาดแข่งขัน พบว่า การจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ที่ ซึ่งเป็นตลาดใหญ่ที่เปิดกว้าง โดยกลุ่มมั่นใจว่าผลิตภัณฑ์ของตนเองดีกว่าของคนอื่น ราคาดีกว่า คุณภาพดีกว่า กลุ่มมีการดำเนินการเป็นการบริโภค ซึ่งเป็นตลาดใหญ่ กว้าง ออกแสดงร้านค้าในตลาดนัดวิชาการต่าง ๆ ไม่เกิดความขัดแย้งภายในชุมชน แต่ถ้าไม่สามารถแก้ปัญหาได้จะนำเสนอต่อเกษตรอำเภอให้เป็นผู้ตัดสิน เพื่อจะให้หมู่บ้านมีความเจริญรุ่งเรืององค์การบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่าย ได้ให้การสนับสนุนทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดงในด้านการสนับสนุนการอบรมและส่งเสริมให้ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นที่รู้จักอย่างทั่วถึง และทาง องค์การและเกษตรอำเภอ ได้นำงบมาให้กระจายตามกลุ่ม เช่น นำปลามาเลี้ยง นำไก่พันธุ์ไขมาให้เลี้ยง เรียกว่า ส่งเสริมอาชีพให้คนในชุมชน หมู่บ้านหลักเขต การทำป่าชุมชน อาหารกลางวันให้เด็กนักเรียน และมีต้นแบบครัวเรือนจำนวน 30 ครัวเรือน เอาไปอบรม แล้วคัดเลือกกลุ่มที่ศักยภาพที่ได้จัดเป็นศูนย์เรียนรู้ที่บ้านหลักเขต

แผนธุรกิจปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม กลุ่มได้วิเคราะห์ว่า “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม” เป็น นวัตกรรม [(Innovation = Creative + New + Value Creation = ความคิดสร้างสรรค์ + สิ่งใหม่ + มีคุณค่า)] คือ การใช้ความคิด จากปราชญ์ สร้าง กลุ่มร่วม สิ่งประดิษฐ์คิดค้นขึ้นใหม่ หรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อาจเป็นเทคโนโลยี ความคิด หรือผลิตภัณฑ์ ของวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดงเศรษฐกิจพอเพียง ระดับที่สาม องค์การบริหารการวิเคราะห์แผนการตลาดวิสาหกิจชุมชน เป็นนวัตกรรม ซึ่งมีการกระทำ กิจกรรมกลุ่มวิสาหกิจ “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม” และเพื่อให้อีกกิจกรรมต่อเนื่องต้องมามีผลให้เกิดการนำ “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม” หรือกระบวนการ การบริการ ที่กลุ่มผลิตไปสู่ผู้ใช้ให้ได้รับความพึงพอใจ และให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม คือ การตลาด คู่แข่งขัน ความต้องการ ของผู้บริโภค กลุ่มได้ศึกษา เป็นแผนตลาดธุรกิจและวิเคราะห์สู่ความยั่งยืน

1. การวิเคราะห์คู่แข่ง (competitor analysis) คู่แข่งของปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดที่เติบโตในตลาดการเกษตรมากที่สุดก็จะเป็นปุ๋ยเคมี และปัจจุบันผู้ขายวัตถุดิบเมื่อรู้ว่าวัตถุดิบของตนเองสามารถนำมาผลิตเอง เพื่อลดของเสียในโรงงานของเขา อีกทั้งปุ๋ยอินทรีย์เป็นปุ๋ยที่ผลิตได้ง่าย วัตถุดิบก็สามารถหาได้ทั่วไปในท้องตลาดและตามหมู่บ้าน นอกจากนี้ ปุ๋ยอินทรีย์ยังสามารถปรับสูตรได้หากวัตถุดิบขาด ก็นำวัตถุดิบอย่างอื่นมาเป็นส่วนผสม ก่อให้เกิดความแตกต่างในตัวผลิตภัณฑ์ และทางรัฐ ได้สนับสนุนให้ประชาชนหันมาใช้สินค้าเกษตรอินทรีย์มากขึ้น จึงทำให้ธุรกิจประเภทนี้เริ่มเป็นที่ยอมรับและเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เมื่อนักธุรกิจสังเกตเห็นกำไรก็จะหันมาทำธุรกิจประเภทนี้มากขึ้น เมื่อธุรกิจปุ๋ยอินทรีย์เติบโตในตลาดมาก จึงทำให้คู่แข่งเพิ่มขึ้นมากมาย ทั้งนี้ทั้งนั้นทางกลุ่มก็ได้เตรียมรับมือกับปัญหาเหล่านี้ซึ่งเราไม่สามารถควบคุมการเจริญเติบโตของ

คู่แข่งได้ แต่เราใช้วิธีรักษาลูกค้าเดิม และหาลูกค้าใหม่เพื่อที่คู่แข่งจะเจอะตลาด “ปู้ยอินทรีย์ซูปเปอร์ นีม” ได้ยากขึ้นการวิเคราะห์คู่แข่งพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ผู้ขายวัตถุดิบ วัตถุดิบบางชนิดหาซื้อได้ทั่วไป เช่น มูลวัวนม ปลา น้ำส้มควันไม้ เนื่องจาก วัตถุดิบจำพวกนี้หาซื้อได้ง่าย หากผู้ผลิตเพิ่มราคาในการจำหน่ายให้ทาง กลุ่มก็สามารถเปลี่ยนไปซื้อวัตถุดิบจากผู้ขายรายอื่นได้ง่าย แต่ส่วนมาก วัตถุดิบพวกนี้จะเป็น วัตถุดิบ ที่ได้จากสมาชิกกลุ่ม จึงทำให้ราคาไม่สูงมากนัก และสามารถต่อรองราคาได้อย่าง สมเหตุสมผล นอกจากนี้วัตถุดิบพวกนี้ก็จะมียุติลอดจึงทำให้ไม่ขาดแคลนวัตถุดิบ

1.2 ผู้ขายวัตถุดิบ ทำธุรกิจกับคู่แข่งของ กลุ่มด้วยหรือไม่ ข้อมูลส่วนนี้ กลุ่มจำเป็นต้องรู้ว่าผู้ขายวัตถุดิบ ได้ขายวัตถุดิบให้กับคู่แข่งของกลุ่ม หรือเปล่า และขายในราคาเท่า ไท่ร์ แตกต่างกันมากน้อยแค่ไหน หากต้องการเปลี่ยนไปซื้อวัตถุดิบที่อื่นที่จำเป็นต้องศึกษาข้อมูล ส่วนนี้เช่นกัน ซึ่งข้อมูลส่วนนี้ทางกลุ่มได้ศึกษาแล้วมีแค่บางชนิดเท่านั้นที่ผู้ขายขายให้กับคู่แข่งด้วย เช่น เล็กอ้อย เพราะเล็กอ้อยได้จากซากอ้อยของโรงงานผลิตน้ำตาล ส่วนราคาผู้ขายได้ขายในราคา ที่เท่ากันจึงไม่เป็นที่กังวล

1.3 ผู้ขายวัตถุดิบ เห็นความสำคัญของกลุ่มมากน้อยแค่ไหน ผู้ขายโดย ส่วนใหญ่แล้วจะมองกลุ่มเป็นลูกค้า ดังคำว่า “ลูกค้าคือพระเจ้า” ผู้ขายจึงให้อำนาจต่อรองกับลูกค้า เพื่อลดปัญหาลูกค้าของเขาลดลง และเนื่องจากทางกลุ่มรับวัตถุดิบบางชนิดจากสมาชิกกลุ่มเอง เพื่อ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้แก่คนในหมู่บ้าน

1.4 กลุ่มมีผู้ขายวัตถุดิบรายอื่นอีกหรือไม่ แน่นอนวัตถุดิบที่ใช้อยู่เป็น วัตถุดิบที่หาได้ง่ายจากทั่ว ๆ ไป เมื่อวัตถุดิบในส่วนที่เรารับมาประจำหมดเราก็ต้องเปลี่ยน ผู้ขายใหม่เพื่อให้วัตถุดิบมาผลิตสินค้าตลอดมาไม่ขาดช่วงเพื่อรักษาลูกค้าของกลุ่มไว้ เช่น มูล ค้างคาว ผู้ขายหมดสัญญาสัมปทานแล้วทางกลุ่มก็ไปเจรจากับผู้สัมปทานรายใหม่

1.5 สินค้าทดแทนหรือสินค้าอะไรบ้างที่ทำให้สินค้าของกลุ่ม ไม่เป็นที่ ต้องการสินค้าทดแทนของปู้ยอินทรีย์โดยส่วนใหญ่แล้วก็จะปู้ยเคมีเพราะลูกค้าส่วนใหญ่เน้น สินค้าที่เห็นผลเร็วอย่างปู้ยเคมีและมีทัศนคติที่ดีต่อปู้ยเคมีอยากต่อการปรับทัศนคติให้หันมาใช้ปู้ย อินทรีย์

1.6 คู่แข่งรายใหม่ที่จะเข้ามามีใครบ้าง จะมีอุปสรรคในการเข้ามา อะไรบ้าง เมื่อนักธุรกิจสังเกตเห็นว่าสินค้าเขตรอินทรีย์จะมีแนวโน้มในการเพิ่มทรัพย์ให้เขา เขาก็จะ หันมาทำธุรกิจประเภทนี้มากขึ้นก็จะเพิ่มอุปสรรคในการขายสินค้ามากขึ้นเมื่อเขามามีอำนาจต่อรอง กับกลุ่ม“ปู้ยอินทรีย์ซูปเปอร์นีม” นอกจากนี้ผู้วัตถุดิบที่ใช้อยู่อาจมีจำนวนลดลงเพราะผู้ขายวัตถุดิบ บางรายก็หันมาผลิตปู้ยอินทรีย์เช่นกัน

1.7 ปัจจัยที่ดึงดูดให้คู่แข่งรายใหม่เข้ามาปัจจุบันได้มีการรณรงค์ให้หันมาใช้สินค้าเกษตรอินทรีย์มากขึ้นและต้นทุนในการผลิตไม่สูงมากนัก

1.8 จุดแข็งและจุดด้อยของคู่แข่งคือ คู่แข่งขั้นก่อนที่จะมาผลิตสินค้าแข่งกลุ่ม “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นี่ม” เขาต้องมีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนถึงข้อดีข้อเสียในการทำปุ๋ยอินทรีย์และโน้มทางการตลาดว่าปุ๋ยอินทรีย์จะเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนจุดด้อยของคู่แข่งขั้นรายใหม่ก็ตรงที่ว่ายังไม่เคยมีใครรู้จักสินค้า ตราสินค้าของคู่แข่ง ซึ่งต้องใช้เวลาานมากกว่าลูกค้าจะจดจำผลิตภัณฑ์ของ “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นี่ม” ได้และการบริการประทับใจและเห็นคุณภาพการเปรียบเทียบความหลากหลายในคู่แข่งของสินค้า (สุธีร์ วงศ์อุ้นใจ, ไปรมา วงศ์อุ้นใจและคนอื่น ๆ, 2562, สนนทากลุ่ม)

ตารางที่ 4.16 การเปรียบเทียบคุณภาพปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นี่มกับปุ๋ยเคมี

ประเด็นเปรียบเทียบ	คู่แข่ง	ทางตรง	คู่แข่ง	ทางอ้อม
	ปุ๋ยอินทรีย์ตรา “ไกรบุตร”	ปุ๋ยอินทรีย์เคมี “นางฟ้า”	ปุ๋ยเคมีตรา “เรือใบไวก็ง”	ปุ๋ยเคมีตรา “กระต่าย”
สินค้า	ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด	ปุ๋ยอินทรีย์เคมี	ปุ๋ยเคมี	ปุ๋ยเคมี
จุดแข็งสำคัญ	1.มีการคิดค้นสูตรโดยเฉพาะในแต่ละพื้นที่และด้วยกระบวนการผลิตที่ทันสมัย 2.มีการโฆษณาสินค้าในอินเทอร์เน็ต 3.เจ้าของกิจการเป็นที่ยอมรับและมีความรู้จกและมีวิสัยทัศน์กว้างไกล 4.สามารถหาเงินมาหมุนเวียนในกิจการได้ตลอดเวลา	1.โรงงานตั้งอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ 2.มีช่องทางการจัดจำหน่ายหลายช่องทางหลายพื้นที่ 3.หุ้นส่วนมีความรู้ความเชี่ยวชาญผลิตปุ๋ย 4.สภาพการเงินคล่องตัวเพราะมีหุ้นส่วนจำนวนมาก	1.ลูกค้าภักดีต่อสินค้า 2.มีการโฆษณาสินค้าทางโทรทัศน์ 3.ผู้ประกอบการมีความสามารถในการคิดค้นสูตรปุ๋ยแต่ละสูตรเพื่อใช้ให้ถูกกับพืช 4.มีการเงินสภาพคล่องตลอดเวลา	1.เครื่องจักรที่ใช้มีมาตรฐานและรวดเร็วต่อการผลิต 2.มีการโฆษณาสินค้าทางโทรทัศน์ 3.สามารถถึงผู้มีประสบการณ์และมี ความชำนาญมาร่วมมือกับธุรกิจ 4.มีหุ้นส่วนที่ช่วยในการบริหารจึงสามารถหาเงินทุนเข้ากิจการได้ง่าย

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	คู่แข่ง	ทางตรง	คู่แข่ง	ทางอ้อม
	ปุ๋ยอินทรีย์ตรา “ไกรบุตร”	ปุ๋ยอินทรีย์เคมี “นางฟ้า”	ปุ๋ยเคมีตรา “เรือใบไวกิ่ง”	ปุ๋ยเคมีตรา “กระต่าย”
สินค้า	ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด	ปุ๋ยอินทรีย์เคมี	ปุ๋ยเคมี	ปุ๋ยเคมี
จุดอ่อนสำคัญ	1. ผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดเพียงอย่างเดียว 2. จำหน่ายเฉพาะพื้นที่ใกล้เคียง เช่นในเขต 3. บุคลากรยังมีประสบการณ์น้อย 4. มีหนี้สินอยู่จำนวนมากและมีหนี้สูญที่ยังเก็บไม่หมด	1. ความไม่หลากหลายทางด้านผลิตภัณฑ์ 2. เป็นบริษัทใหม่ตราสินค้ายังไม่เป็นที่รู้จัก 3. มีกำลังการผลิตน้อยเนื่องจากเป็นโรงงานขนาดเล็ก 4. มีหนี้สินอยู่จำนวนมากและมีหนี้สูญที่ยังเก็บไม่หมด	1. ขั้นตอนการผลิตซับซ้อน 2. การปรับราคาต้องเห็นชอบจากกรรมการภายใน 3. ขาดสมรรถนะการดูดซับเทคโนโลยีจากอุตสาหกรรมของต่างประเทศที่เข้ามาลงทุนในประเทศ 4. ต้นทุนในการผลิตสูง	1. เป็นสินค้าควบคุมมาตรฐาน 2. ราคาแพงกว่าปุ๋ยอินทรีย์และแพงกว่าปุ๋ยเคมีบางยี่ห้อ 3. การออกแบบและการสร้างสรรค์นวัตกรรมค่อนข้างจำกัดต้องลงทุนสร้างเทคโนโลยีเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน 4. ต้นทุนในการผลิตสูง

2. การวิเคราะห์ลูกค้า (customer analysis) ลูกค้าของทางกลุ่ม “ปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นัม” ส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรที่ทำการเพาะปลูกพืชไร่แทบทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นไร่อ้อย ไร่ข้าวโพด และไร่มันสำปะหลัง เกษตรกรส่วนใหญ่มักเจอกับปัญหาการใช้ปุ๋ยเคมีในการบำรุงพืชไร่ทั้งเรื่องต้นทุนที่สูงขึ้นเนื่องจากปุ๋ยเคมีจะมีราคาที่แพงกว่าปุ๋ยอินทรีย์อยู่มากและยังรวมไปถึงปัญหาดินแข็ง เพราะสารเคมีสะสมในดินเกษตรกรจึงหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการบำรุงพืชไร่และบำรุงดินมากขึ้นและยังสามารถลดต้นทุนในการผลิตของเกษตรกรได้ดีอีกด้วย อีกทั้งภาครัฐยังมีนโยบายในการรณรงค์ให้เกษตรกรหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้น เพื่อความปลอดภัยทั้งแก่ตัวเกษตรกรเองและผู้บริโภคอีกด้วย

2.1 ลูกค้าเป็นใครหรือใครคือลูกค้า (who) ลูกค้าของทางกลุ่ม “ปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นัม” ส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรในพื้นที่ของชุมชนทั้งในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง

เกษตรกรที่เป็นกลุ่มลูกค้าส่วนมากจะปลูกมันสำปะหลัง ไร่อ้อย ไร่ข้าวโพด และปลูกข้าว บ้างเล็กน้อย

2.2 ลูกค้าต้องการซื้ออะไร (what) การที่ลูกค้าเลือกซื้อสินค้าของทางกลุ่ม “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์พรีเมียม” เนื่องจากปุ๋ยอินทรีย์ของทางกลุ่มเป็นปุ๋ยอินทรีย์ แบบอัดเม็ดและมีวิธีการใช้งานที่ง่าย สะดวก และยังช่วยปรับสภาพของดินให้ ดีขึ้นอีกด้วยเพราะการที่เกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีเป็นเวลานาน ๆ จะทำให้สภาพของดินแข็งไม่ร่วนซุยจึงทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่ดีเท่าที่ควรและเนื่องจากวัตถุดิบที่ใช้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์นั้นล้วนแล้วมาจากธรรมชาติทำให้ปลอดภัยทั้งกับเกษตรกร ผู้ใช้และผู้บริโภค

2.3 ทำไมลูกค้าถึงซื้อ (why) เนื่องจากปุ๋ยอินทรีย์ ช่วยปรับปรุงสมบัติทางกายภาพของดินคือทำให้ดินร่วนซุย การถ่ายเทอากาศดี เพิ่มความสามารถในการอุ้มน้ำ ช่วยปรับปรุงสมบัติทางเคมีของดินเพิ่มความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกของดิน ช่วยละลายแร่ธาตุในดิน ให้พืชใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพช่วยควบคุมปฏิกิริยา (pH) ไม้ให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกินไป ช่วยปรับปรุงสมบัติทางด้านชีวภาพของดิน โดยการช่วยเพื่อชนิดปริมาณและส่งเสริมกิจกรรมของจุลินทรีย์ และสัตว์ที่มีขนาดเล็กในดิน เพราะอินทรีย์วัตถุเป็นแหล่งอาหารและพลังงานที่สำคัญของจุลินทรีย์และเล็กสัตว์ที่มีขนาดเล็กในดิน เพราะอินทรีย์วัตถุเป็นแหล่งอาหารและพลังงานที่สำคัญของจุลินทรีย์และเล็กสัตว์ที่มีขนาดเล็กในดินช่วยปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารพืชในดินโดยช่วยเพิ่มปริมาณธาตุอาหารหลัก ธาตุอาหารรอง และจุลธาตุให้แก่ดิน นอกจากนี้ปุ๋ยอินทรีย์บางชนิดยังมีจุลินทรีย์ที่สามารถตรึงก๊าซไนโตรเจนจากอากาศได้ด้วย หรือช่วยให้ธาตุอาหารในดินถูกปลดปล่อยออกมาเป็นประโยชน์ต่อพืชมากขึ้น ยังช่วยทำให้ดินพืชแข็งแรง และมีความต้านทานต่อโรคและหรือแมลงศัตรูมากขึ้นด้วย

2.4 ลูกค้าซื้อสินค้าเมื่อไหร่ (when) โดยส่วนใหญ่แล้วลูกค้าจะเป็นลูกค้าاجر ที่มาเข้าพื้นที่ทำการเกษตรในบริเวณใกล้เคียงกับกลุ่ม ซึ่งเป็นช่วงเพาะปลูกและลูกค้าบางกลุ่มที่ทราบข้อมูลผลิตภัณฑ์แบบปากต่อปากก็จะมีการเข้ามาอุดหนุนเพื่อทดลองใช้สินค้าของทางกลุ่ม บางรายเคยใช้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแล้ว ก็จะทำให้เกิดความจงรักภักดีต่อผลิตภัณฑ์ กล่าวคือไม่ว่าจะย้ายพื้นที่ไปทำการเกษตรที่ไหนก็จะคิดถึงกลับมา

2.5 ลูกค้าซื้อที่ไหน (where) ลูกค้าสามารถซื้อสินค้าของทางกลุ่มได้โดยตรงที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดงหรือบริเวณใกล้เคียง ถ้าไม่สามารถมารับปุ๋ยด้วยตัวเองทางกลุ่ม “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์พรีเมียม” ก็จะมีการจัดส่งให้แต่อาจจะมีการคิดค่าขนส่งเพิ่มแล้วแต่จะตกลงกัน

2.6 ใครมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อ (who) ในการซื้อปุ๋ยอินทรีย์แต่ละครั้งนั้นเกษตรกรผู้ทำการเพาะปลูกจะเป็นผู้ตัดสินใจในการซื้อสินค้าด้วยตัวเอง เนื่องจากปริมาณการซื้อจะขึ้นอยู่กับปริมาณการนำไปใช้ของเกษตรกรซึ่งลูกค้าแต่ละรายจะมีปริมาณการซื้อที่แตกต่างกันออกไปทางกลุ่ม “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม” จะมีข้อเสนอแนะการใช้ให้กับเกษตรกรที่ยังไม่มีความรู้เรื่องการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อีกด้วย

2.7 ลูกค้าซื้ออย่างไร (how) มีการแนะนำการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ให้เกษตรกรอยู่เสมอ เพราะเกษตรกรบางคนที่เคยใช้ปุ๋ยเคมีอยู่แล้วจะมีต้นทุนการเพาะปลูกที่สูงเนื่องจากปุ๋ยเคมีมีราคาที่สูงกว่าปุ๋ยอินทรีย์ทางกลุ่ม “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม” จึงต้องมีการแนะนำปริมาณการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมีในปริมาณที่เหมาะสมเพื่อให้ผลผลิตออกมาตามที่เกษตรกรต้องการ ทำให้เกษตรกรทราบถึงแนวทางการใช้ผลที่จะได้รับจึงมีการเปรียบเทียบลูกค้า ทำให้ตัดสินใจซื้อง่ายขึ้น

ตารางที่ 4.17 การเปรียบเทียบลูกค้า

ประเด็นเปรียบเทียบ	สมาชิกกลุ่ม	เกษตรกรทั่วไป	พ่อค้าคนกลาง	ครัวเรือน
ลักษณะประชากร ศาสตร์-รายได้ -เพศ - อายุ	20,000 บาท ขึ้นไปทุกเพศ 35-60	20,000 บาท ขึ้นไปทุกเพศ 35-60	15,000 บาทขึ้นไป ทุกเพศ25 ปีขึ้นไป	7,000บาท ทุกเพศ20ปี ขึ้นไป
พฤติกรรมซื้อสินค้า	ใช้เพื่อการเกษตร	ใช้เพื่อการเกษตร	ใช้เพื่อการเกษตร	ใช้ไม่ประดับ
บทบาทใน กระบวนการซื้อ ทัศนคติที่มีต่อตรา แสดงสินค้า	ผู้มีอิทธิพลในการ แนะนำและให้ ข้อเสนอแนะใน การตัดสินใจ	ผู้ซื้อและผู้ใช้ เห็นผล	มีอิทธิพลในการ แนะนำและใน ข้อเสนอแนะในการ ตัดสินใจ	ผู้ใช้
	มีคุณภาพที่ดี	แตกต่างชัดเจน		

ข้อมูลการประกอบวิสาหกิจชุมชน ต้องการให้ช่วยพัฒนาช่องทางในการจัดจำหน่ายโดยใช้สื่ออินเทอร์เน็ตให้ช่วยทำเพจเฟสบุ๊คหรือเว็บไซต์ เพื่อขยายกลุ่มลูกค้าและเพื่อให้ลูกค้ารายใหม่รู้จักและเพื่อความสะดวกของลูกค้าที่อยู่ไกล ๆ นายสุธีร์ วงศ์อุ้นใจ วิทยากร/ที่ปรึกษากล่าว กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดงต้องการวิธีการลงบัญชีอย่างเป็นระบบและถูกต้องตามหลักบัญชีที่ทางกรมสรรพากรต้องการและตามหลักการบัญชีทุกอย่าง เช่น สมุดรายวัน สมุดบัญชีแยกประเภท บกกำไรขาดทุน ฯลฯ เพื่อความสะดวกในการให้ข้อมูลตัวเลขที่ชัดเจน เนื่องจากทางกลุ่มมีสมาชิกที่เรียนมาน้อย จึงไม่มีใครสามารถทำบัญชีให้ได้ อีกทั้ง ประธานกลุ่มก็ไม่มีเวลาศึกษา

หลักบัญชี ตามหลักการกรมสรรพากร จึงอยากให้ช่วยเขาแรง ในการลงบัญชี และลงข้อมูลได้ชัดเจนที่สุด

นางไพบรมา วงศ์อุ้นใจ ประธานกลุ่มกล่าว “บัญชีอินทรีย์ซูเปอร์นิ่ม” มีปัญหาเรื่องการประชาสัมพันธ์ที่ครอบคลุมเพราะลูกค้าส่วนใหญ่รับรู้จากปากต่อปาก ทำให้ไม่ทราบข้อมูลที่แท้จริงและข้อมูลที่แน่ชัด ลูกค้าบางรายรู้จักจากอินเทอร์เน็ตที่ อบรม. ได้จัดโฆษณาให้ แต่ข้อมูลมีน้อยมาก ๆ ไม่มีแม้แต่เบอร์โทรผู้ที่ลูกค้าสามารถติดต่อได้ลูกค้าก็จะหาวิธีเองเพื่อที่จะหาเบอร์โทรศัพท์ติดต่อทางกลุ่มโดยตรงส่วนการประชาสัมพันธ์แบบวิทยุชุมชนก็ได้ผลน้อยมากเพราะปัจจุบันคนหันมาสนใจเทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่ค่อยฟังวิทยุเหมือนเมื่อก่อน ทำให้การประชาสัมพันธ์ส่วนนี้ไม่ค่อยได้ผลเท่าไร (ไพบรมา วงศ์อุ้นใจ, 2562, สัมภาษณ์)

แนวทางการพัฒนาการประกอบการวิสาหกิจชุมชนต้องนำบันทึกการสนทนากลุ่มมาปรับปรุง เล่าเรื่องเรียงเรียงให้เห็นเป็นแนวทางการประกอบการแต่ละด้านให้ชัดเจนพร้อมทั้งขยายความให้เข้าใจได้

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการวิเคราะห์ข้อมูลการทำแผนแม่บทชุมชน พบว่าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีแผนการ กระบวนการชัดเจน เช่น แผนธุรกิจ ที่ได้รวบรวมเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วัตถุประสงค์การวิเคราะห์สถานการณ์ แผนการตลาด แผนการผลิต แผนการเงินและการลงทุน

วิเคราะห์ข้อมูลการทำแผนแม่บทชุมชนในแต่ละปีงบประมาณหน่วยงานองค์การบริหารตำบลหนองสาหร่าย จะมาสำรวจสอบถามดำเนินงานเป็นเวลาปีต่อปีในการทำแผนแม่บทชุมชนมีการวิเคราะห์ความรู้ความสามารถของกลุ่มก่อนดำเนินงาน/ขณะดำเนินงานและหลังดำเนินงานการวิเคราะห์ก่อนและหลังขณะการดำเนินงาน

ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ไม่มีการระดมเงินทุน/เงินออม ยังต้องขอรับสนับสนุนจากแหล่งเงินเชื่อ เกิดจากการรวมตัวแบบหลวม ๆ โดยผู้นำและแกนนำดำเนินการในการผลิตบัญชีอินทรีย์เป็นหลัก สมาชิกไม่ค่อยมีส่วนร่วมขาดการตรวจสอบการทำงานอย่างจริงจัง การประชุมพบปะอย่างสม่ำเสมอยังมีน้อย สมาชิกบางส่วนทำธุรกิจส่วนตัวและมีงานประจำอยู่แล้ว จึงไม่ค่อยมาร่วมพบปะกับทางกลุ่ม และยังมีปัญหา ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านทางกลุ่มขาดการประชาสัมพันธ์ ด้านการการเงินการ/บัญชี ด้านการทรัพยากรมนุษย์ (สมาชิก) ซึ่งทางกลุ่มต้องพัฒนาให้ชัดเจน

ภาพที่ 4.13 ช่องทางจัดจำหน่ายปุ๋ย

4.ด้านคุณธรรม และ จริยธรรม

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงได้ปฏิบัติตามคุณธรรมของการทำงานเป็นกลุ่ม เรียกว่า ฃรวาาธรรม 4 ประการ คือ 1) ตัจจะ 2) ทมะ 3) ขันติ 4) จาคะ กลุ่มมีการดำเนินงาน พบว่า (ไปรมา วงศ์อ่อนใจ, สุธีร์ วงศ์อ่อนใจ และคนอื่น ๆ, 2562, สนนทนากลุ่ม)

ด้านคุณธรรม ปราชญ์สุธีร์ กล่าวว่า การเป็นผู้นำ ต้องเตรียมและฝึกจิตใจ มาเป็นหลัก ยึดร่วมกันฝึกตนเพื่อที่ช่วยใช้กับตนเอง และสมาชิก ผู้ตาม จะอยู่ ให้ตรงตาม เป้าหมายและ จุดประสงค์ จึงมีคุณธรรม และจริยธรรม

ฃรวาาธรรม 4 ประการสมาชิคนางพยับ กล่าวเสริมว่าตัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ทั้ง ต่อตนเองครอบครัวและผู้อื่นสร้างหลักฐาน สืบทอด ทมะคือรักครอบครัว จริงใจต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง อย่างสม่ำเสมอ รักษาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ขันติ คือ เข้าใจสิ่งทีอดทน การอดกลั้น การทำงาน ในไร่ สมาชิกนายบุญหลอด กล่าวเสริมว่าจาคะ คือ การมีความเสียสละ เพื่อแบ่งปันมีน้ำใจ ใน กลุ่มและสังคม หลักการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมนำสู่ความสำเร็จ เช่น พื้นฐานของการดูแล ครอบครัว ไม่คาดหวังกับ ลูก ๆ หลาน ๆ นัก ในการที่จะประสบผลสำเร็จในอนาคต

อิทธิบาท 4 ประการ คือ ฉันทะ หมายถึงมีใจรักในสิ่งที่ตนเองทำ เช่น การลดสารเคมี วิริยะ หมายถึง ความขยันหมั่นเพียร เช่น การศึกษาข้อมูล เอกสาร จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ ฝักใฝ่ เช่น การเป็นผู้นำที่แก้ปัญหา ของกลุ่มให้ดำเนินอย่างมีคุณภาพ วิมังสา หมายถึง ความ พิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผล ปราชญ์สุธีร์ กล่าวว่าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ได้ปฏิบัติตาม ความรับผิดชอบทางสังคม เช่น การก่อตั้ง สร้างและมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดง เป็น นวัตกรรมสู่แหล่งเรียนรู้ เวทีของชุมชน การมีแนวคิดเรื่องการแสดง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่อยู่ในชุมชน สังคม (Corporate Social Responsibility CSR) โดยไม่ไปทำลายดิน แต่มีการปรับปรุงดินคิมิอินทรีย์

หล่อเลี้ยงน้ำให้ สะอาด บริสุทธิ์ ที่มีการเพิ่มต้นไม้ที่หลากหลาย บำรุงป่า รักษาสิ่งแวดล้อมไม่ ก่อควน มลพิษทางน้ำ ทางอากาศ ทางเสียง มลพิษทางสภาวะแวดล้อมเกิดจากความสกปรกที่กลุ่ม ปฏิบัติไม่ให้เกิดความเสียหาย ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรม สมาชิกกลุ่มได้รับความเป็นธรรมใน การจัดการส่วนแบ่ง ผลตอบแทนในกิจกรรมร่วมการทำงานที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มี การตกลงกันในการดำเนินการงานมีใจศรัทธา เกื้อกูลร่วมด้วยช่วยกันทำ

5. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ปราชญ์อาจารย์สุธีร์ กล่าวว่า ชุมชนมีความพร้อมของชุมชนด้านสังคมและ สิ่งแวดล้อมเพื่อการทำวิสาหกิจชุมชนบ้านหลักเขต มีความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การมีอาชีพ เลี้ยงสัตว์และได้นำมูลวัว ที่ส่งกลิ่นมาเข้ากระบวนตามขั้นตอน จากความดั้งเดิมระยะเวลาได้ก่อ เกิด ภูมิปัญญาของท้องถิ่นสิ่งที่อยู่ในท้องถิ่นสามารถนำมาเพิ่มมูลค่าและนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์

สมาชิคนางพยับ กล่าวเสริมว่ามีการแบ่งปันเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีเครือข่ายของ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนหลอมรวมรวมดูแลรักษาสืบทอดนานแสนนาน

5.1 ความหลากหลายทางชีวภาพ

รองประธานอเนก กล่าวว่าหมู่บ้านหลักเขตมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยน้ำ ป่าไม้ และธรรมชาติ เช่น การมีเห็ดเกิดขึ้นหลากหลายชนิดให้เก็บมาปรุงอาหาร แต่ก่อนมีปัญหา เรื่องดินเริ่มแรกที่ดินตรงนั้นเป็นป่าเสื่อมโทรม จึงมีความคิดทำอย่างไรให้เราอยู่ร่วมกันได้ โดยนำปุ๋ย อินทรีย์เข้ามาช่วยคนในชุมชน มีการรณรงค์ให้ใช้สมุนไพรที่ไม่ใช่สารเคมี หันมาใช้วัตถุดิบที่อยู่ใน พื้นที่ และสมุนไพรต่าง ๆ ถ้าสิ่งแวดล้อมดีระบบนิเวศก็จะดีขึ้นถ้าสังคมดีขึ้นความเป็นอยู่ก็จะดีขึ้น ตามมา

5.2 ภูมิปัญญาของท้องถิ่น

ปราชญ์สุธีร์ กล่าวว่าผลที่ในท้องถิ่นนี้สามารถนำเอาสิ่ง หรือ ทรัพยากรมา เพิ่มมูลค่า และนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยส่วนมากจะใช้ของเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ใช้วัว กระบือ ในการไถกำจัดวัชพืชออกจากไร่มันสำปะหลัง ซึ่งเป็นวิธีการวัฒนธรรมเก่า ๆ ที่ยังใช้ ของดั้งเดิมอยู่ อาจจะมีการเริ่มผสมผสานมาใช้บ้างในปัจจุบัน

5.3 เครือข่ายของความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนหมู่บ้านหลักเขต ได้รับ รางวัลหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงอันดับที่ 3 ของจังหวัดนครราชสีมาที่เกิดมาจากการร่วมมือ ร่วมใจ ความสามัคคี และการใช้ชีวิตแบบพอเพียงของชุมชน คนภายในชุมชนกับกลุ่มเป็นหมู่บ้าน เดียวกัน มีความสัมพันธ์แน่นหนา ช่วยเหลือกัน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้านออกความคิดเห็น การประชุม ไม่มีความขัดแย้ง มีการปรับความเข้าใจ มีความหลากหลาย ทางอาชีพ มีเห็ด ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ (ไปรมา วงศ์อ่อนใจ, สุธีร์ วงศ์อ่อนใจ และคนอื่น ๆ, 2562, สนนทนากลุ่ม)

ข้อมูลด้านปัญหาและแนวทางการพัฒนาการประกอบการวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

ปัญหาด้านการผลิต พบว่า ประชาชนผู้ซื้อ กล่าวว่าเนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่มีงานประจำอยู่แล้วจึงไม่สามารถมาช่วยกันการผลิตได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากมีลูกค้าสั่งสินค้าจำนวนมาก จึงทำให้ไม่สามารถผลิตให้ทันต่อความต้องการของลูกค้าได้จึงต้องใช้วิธีจ้างแรงงานบุคคลภายนอกที่นอกเหนือจากสมาชิกที่มีอยู่ มาช่วยผลิตสินค้าทำให้ต้นทุนเพิ่มขึ้น แต่ราคาสินค้ายังคงที่ในบางครั้งสินค้าขาดตลาดก็มี เช่น มูลค่างาของที่บริษัทหมดสัตยูญาสัมปทาน แล้วย้ายไปสัมปทานยังแหล่งอื่นที่ไกลจากกลุ่มผู้ผลิตมาก ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวความต้องการสินค้าก็ลดลง หากตรงกับฤดูฝนก็ยากลำบากต่อการผลิตปุ๋ยได้เพราะต้องให้วัชพืชรากก่อนถึงจะผลิตได้

ปัญหาด้านการตลาด พบว่า ผู้ร่วมประชุม ช่วยกันชี้แจง ทางกลุ่มขาดการประชาสัมพันธ์ที่ครอบคลุมเพราะลูกค้าส่วนใหญ่รับรู้จากปากต่อปาก ทำให้ไม่ทราบข้อมูลเท็จจริง และข้อมูลที่แน่ชัด อย่างบางรายรู้จากอินเทอร์เน็ต (internet) ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั่วไปสามารถเชื่อมต่อได้ทั่วโลก ที่ อดต. ที่ได้จัดโฆษณาให้ แต่ข้อมูลน้อยมาก ๆ ไม่มีแต่เบอร์โทรผู้ที่ลูกค้าสามารถติดต่อได้ ลูกค้าก็จะหาวิธีเองเพื่อที่จะหาเบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อทางกลุ่มโดยตรง ส่วนการประชาสัมพันธ์แบบวิทยุชุมชน ก็ได้ผลน้อยมากเพราะปัจจุบันคนหันมาสนใจเทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่มีการฟังวิทยุเหมือนเมื่อก่อน ทำให้การประชาสัมพันธ์ส่วนนี้ไม่ค่อยได้ผลเท่าไร

ปัญหาด้านการเงิน/การบัญชีประธานไปรมา กล่าวว่า ทางกลุ่มไม่มีหลักการลงบัญชีที่แน่นอนเพราะบางครั้งก็ทำบิล (bill) คือ ใบเสร็จรับเงิน ใบเรียกชำระเงิน ใบเก็บเงิน ใบแจ้งหนี้ การทำบัญชีไม่ชัดเจนอีกทั้งปัจจุบันกรมสรรพากรได้ให้รูปแบบการลงบัญชีมาใหม่ ให้ลงรายละเอียดตามที่สรรพากรต้องการ แต่ไม่มีพนักงานบัญชีทำในส่วนนี้เพราะคนเก่าที่เคยจ้างมาได้ ออกไปทำธุรกิจส่วนตัว อีกทั้งไม่มีใครมีเวลาว่างมาศึกษารูปแบบบัญชีแบบใหม่

ด้านทรัพยากรมนุษย์ (สมาชิก) พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและมีงานประจำอยู่แล้วบางรายก็จะหางานทำที่มั่นคงเพื่อ ที่จะเพียงพอต่อการใช้จ่ายภายในครอบครัวจึงทำให้ไม่มีเวลาช่วยในการผลิตได้อย่างจริงจัง อีกทั้งคนงานหรือแรงงานก็มีจำนวนน้อย มีเพียง 3-4 คนเท่านั้นเอง เพราะความต้องการของลูกค้ามีเยอะขึ้นทุกวัน จึงทำให้ไม่สามารถผลิตสินค้าได้ตามความต้องการของลูกค้าได้

ปัญหาด้านการบริหารจัดการ พบว่า คุณไปรมา กล่าวว่า ไม่มีการระดมเงินทุน/เงินออม ยังต้องขอรับสนับสนุนจากแหล่งสินเชื่อในการลงทุนครั้งแรก เกิดจากการรวมตัวแบบหลวม ๆ (ค่อยเป็นค่อยไป) โดยผู้นำและแกนนำดำเนินการในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เป็นหลักสมาชิกไม่ค่อยมีส่วนร่วม ขาดการตรวจสอบการทำงานอย่างจริงจัง การประชุมพบปะอย่างสม่ำเสมอยังมี

น้อยสมาชิกบางส่วนทำธุรกิจส่วนตัวและมีงานประจำอยู่แล้วจึงไม่ค่อยมาร่วมพบปะกันทางกลุ่ม การ

การแก้ปัญหาคือการกันสินค้าให้เพียงพออย่างน้อยต้องมีเดือนละ 100 กระสอบ เป็นอย่างต่ำเพื่อที่ลูกค้าบางรายไม่ต้องรอ ปราชญ์สุธีร์ช่วยชี้แจงว่า บางครั้งก็จะใช้วิธีแบ่งกัน เช่น มีสินค้า 100 กระสอบแล้วลูกค้าคนที่ 1 สั่งมา 100 กระสอบ ลูกค้าคนที่ 2 สั่งมา 50 กระสอบทางกลุ่มก็จะแบ่งว่าให้ ลูกค้า 1 รับ 50 กระสอบ ที่ 2 รับ 20 กระสอบ เป็นต้นเพื่อให้ลูกค้าไม่เปลี่ยนใจไป สินค้าทดแทนจากของคู่แข่งนี้ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องตกลงกับลูกค้าก่อนว่าจะทยอยผลิตสินค้าส่งให้ทันต่อความต้องการให้เร็วที่สุด

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงจะต้องมีการจัดระบบการจัดการแผนธุรกิจ ตามกรมสรรพากรกำหนดชัดเจนตรวจสอบได้ และเพิ่มการพัฒนาให้ชัดเจนในเรื่องกลยุทธ์ กลไกการตลาดและสร้างศักยภาพองค์ความรู้ให้กับสมาชิกหรือรับสมาชิกใหม่ ๆ เพิ่มที่มีความสามารถ หลากหลายศักยภาพสร้างสรรค์ เพื่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงในรอบ ๆ ด้าน คู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

ผลจากวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ซึ่งมีหน่วยราชการ สถานศึกษา หลากหลายระดับเข้ามาแบ่งปัน จากที่ผู้วิจัยได้ไปสังเกตการณ์และเข้าร่วมกิจกรรมคลุกคลีในระหว่างระยะเวลา การเขียนการศึกษาลงพื้นที่ จึงมีความชื่นชมในการเป็นผู้นำ มีการแบ่งเวลา มีความคิดสร้างสรรค์ที่กว้างไกล มีความทนทาน เช่นระยะการก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน **มุ่งมั่น** เช่น การเป็นปราชญ์ผู้รู้ผู้ให้ความรู้และแบ่งปันผลผลิตให้คณะผู้มาเยี่ยมเป็นการสร้างเครือข่ายทางธรรมชาติ จากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ได้รู้และร่วมรับบรรยากาศ (atmosphere) กระแสจิต (telepathy) สิ่งที่กำลังมานี้ยังน้อยนิดมากในเวลาอันสั้นของประสบการณ์ ผู้วิจัยขอแนะนำข้อเสนอแนะดังนี้

ห่วงโซ่แห่งคุณค่าไปจนถึงจุดที่มีการใช้งานหรือถึงมือผู้บริโภค (transport, logistics supply chain management) คือ การขนส่ง กระบวนการวางแผนการดำเนินการเพื่อควบคุมประสิทธิภาพการไหลเวียนสินค้า/บริการ ซึ่งควบคุมตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ การจัดการคลังสินค้า บริหารต้นทุนการขนส่งและให้ความสำคัญต่อทรัพยากรธรรมชาติในส่วนต่าง ๆ อาทิ เช่น

พลังงาน (energy) การประหยัดที่มีทางเลือกให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นสถานะทางลบในอนาคต เช่น พลังงานธรรมชาติ โดยการนำพลังงานจากแสงอาทิตย์มาใช้

บริหารจัดการโดยใช้ คือการทำให้ทรัพยากรมีใช้อย่างเพียงพอ หลัก 3R R ที่ 1 คือ ลดการนำมาใช้งาน (reduce) เช่น การลดการใช้พลาสติกหรือสิ่งเครื่องครัวเรือนใช้ที่เป็นพลาสติก และการอนุรักษ์ การปลูก ผลิตเครื่องสาน เครื่องใช้ในครัวเรือนจากต้นกก ต้นไผ่

เป็น R ที่ 2 (reuse/recycle) and R ที่ 3 คือการนำของที่ใช้แล้วหรือของเสียกลับมาใช้ใหม่ (replenish) ตั้งแต่กิจกรรมต้นทางจนถึงปลายทาง เพื่อป้องกันและลดผลกระทบที่จะมีต่อสิ่งแวดล้อมอยู่แล้วที่กลุ่ม แต่เสริมความรู้เพิ่มระดมพลังสมองประยุกต์ร่วมกันตัวอย่าง เช่น การนำพลาสติกจากหลาย ๆ ครั้วเรือน ตลาดย้ายถิ่น (ตลาดนัด) ไม่เผา ในหมู่บ้านและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

ห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) คือ การบริหารความสัมพันธ์ลูกค้าเพื่อสร้างฐานลูกค้าเชื่อมั่นคือการบริการการให้บริการตอบสนองในระดับที่ทำให้ลูกค้าพอใจ คือ การบริหารอุปสงค์การสร้างสมดุลระหว่างความต้องการของลูกค้าความสามารถของกลุ่มวิสาหกิจหนองยางแดง การตอบสนองการสั่งซื้อจากลูกค้า การใช้ดัชนีวัดความสำเร็จ สำหรับติดตาม อัตราความสำเร็จ คือ การบริหารความสัมพันธ์กับผู้ส่งมอบการพัฒนาความสัมพันธ์กับลูกค้าในระยะยาว คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์การมีส่วนร่วมหรือความพึงพอใจของลูกค้าที่จะได้รับสินค้า “ปุ๋ยอินทรีย์ซุเปอร์นัม” คือการควบคุมคุณภาพการตรวจสอบความถูกต้องของงานแผนกต่าง ๆ การผลิตการจัดเก็บสินค้า การส่งถึงมือลูกค้าให้ตรงมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม (environment) มุ่งมั่นดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศอย่างยั่งยืน โดยครอบคลุมตลอดและมีหลาย ๆ เรื่องเศรษฐกิจ (economy) เช่น ทางกลุ่มได้เห็นและสร้างคุณค่าให้สมดุลแต่ไม่เป็นรูปธรรมเด่นชัดหรือการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันเป็นเพียงทางกลุ่มวิสาหกิจได้มีการจำหน่าย “ปุ๋ยอินทรีย์ซุเปอร์นัม” ให้กับสมาชิกในราคา 300 บาทที่ไม่เป็นสมาชิกในราคา 350 บาท แต่ “ปุ๋ยอินทรีย์ซุเปอร์นัม” เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 100 % เพราะวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตปุ๋ยมาจากธรรมชาติ มุมของสังคม (society) ในชุมชนหนองยางแดงมีจุดประกายที่ร่วมสร้างสรรค์สังคมและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สนับสนุนและส่งเสริมให้มีความสุขแม้ว่ายังไม่กว้างไกล ปราชญ์สุธีร์วงศ์อ่อนใจ กล่าวเสริมไว้ตอนท้าย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้พึ่งตนเอง กรณีศึกษากลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยขอเสนอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้พึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้พึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดงบ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ตามหลักการจัดการวิสาหกิจชุมชนโดยมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ ดังนี้ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน 3) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการ 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจและ 7) มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

1.1 ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง

เริ่มโดยการนำมูลสัตว์ในหมู่บ้านที่ส่งกลิ่นเหม็นมาหมักเป็นจุดประกายว่า เพื่อต้องการหนีการใช้สารเคมี มีสุขภาพที่ดีไร้สารพิษในร่างกายวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านหมู่ 18 กลุ่มหนองยางแดงมีหลากหลายอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรปลูกข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย และเลี้ยงวัวนม วัวเนื้อผสมผสานกันไปเนื่องจากมีการเลี้ยงวัวกันมากมูลวัวก็มีมากเกษตรกรไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ จึงทำให้เกิดกลิ่นและเป็นอันตรายต่อสุขภาพทางกลุ่มจึงเกิดความคิดที่ว่าจะมีการนำมูลวัวมาทำปุ๋ยเพื่อใช้ในกลุ่มโดยใช้วิธีหมักเป็นอินทรีย์ชนิดผงใช้ก่อนแต่สมาชิกว่าไม่เหมาะสมกับการใช้งาน เนื่องจากมีการฟุ้งกระจาย แต่ปุ๋ยที่ช่วยกันผลิตคุณภาพสังเกตจากพืชผักที่เกษตรกรปลูกไว้มีการเจริญเติบโตและสมบูรณ์ดีขึ้นสมาชิกจึงมีความเห็นว่าควรทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์ชนิดเม็ด เพื่อแก้ปัญหาการฟุ้งกระจายจึงได้ปรึกษากับทางผู้ใหญ่สุพจน์ พัดนอก ผู้ใหญ่บ้านหลักเขตขออนุญาตใช้สถานที่ในการทำปุ๋ยอินทรีย์จากกรมธารักษ์และ

ขอปลูกสร้างโรงเรือนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่ายโดยจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน หนองยางแดงจากสำนักงานเกษตรอำเภอปากช่อง เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 เริ่มดำเนินการผลิตโดยใช้กำลังคน แต่การผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคจึงได้นำเครื่องจักรเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิต ประกอบไปด้วย เครื่องบด เครื่องผสมปุ๋ย เครื่องปั่นเม็ด เครื่องอบ และเครื่องตัดขนาดเม็ด เครื่องจักรดังกล่าวได้คัดสรรมาจากจังหวัดลพบุรี เนื่องจากเป็นเครื่องจักรที่ตรงตามต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง การเป็นเจ้าของจะเป็นอิสระในบริหารการจัดการที่มีคือทุนธรรมชาติ บริเวณใกล้เคียงมีการอาศัยร่วมกันในการสร้างสรรค์เช่น การใช้มูลสัตว์ การขนส่ง การใช้แรงงานของสมาชิกนำมาสร้างผลผลิตปุ๋ยอินทรีย์ตามกระบวนการ เกิดก่อเป็นเครื่องมือแห่งความรู้ ความรัก ความสามัคคี “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นิ่ม” สามารถประกาศการมีคุณภาพฐานภูมิปัญญาการมีอยู่มีกินมีใช้ในท้องถิ่นแบบบูรณาการวิถีแห่งความพอเพียง

การจัดการวิสาหกิจชุมชน มีโครงสร้างการดำเนินงาน พบว่า นางไปรมา วงศ์อ่อนใจ เป็นประธานของกลุ่มและมีสมาชิกในโครงสร้างการดำเนินตามกฎหมายกำหนดมีการจัดการการบริหารงานตามแบบลำดับขั้น โดยมีนายสุพจน์ พัดน้อยและนายสุธีร์ วงศ์อ่อนใจ เป็นที่ปรึกษานายอเนก หมายภาษาทำหน้าที่เป็นรองประธาน และเลขานุการ นางพิมล มั่งคั่งเป็นเหรัญญิก และประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหนองยางแดง คือ นายมานพ ปั้นเขียนดี นายทวีศักดิ์ ปั้นเขียนดี นายบุญหลอด บุญแก้ว นางพยับ ทศนพันธ์ และนายพิชัย พรหมอุบล

1.2 ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน

วัตถุดิบที่นำมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ พบว่า ผลิตจากวัสดุอินทรีย์ มูลวัว มูลไก่ มูลค่างควา ซากพืช ต้นไม้ ใบไม้ กระจดอะมิโม โดโมไมท์ และแร่ธาตุต่าง ๆ นำมาบด เดิมจุลินทรีย์ บ่มหมักกลับกอง จนย่อยสลาย เป็นปุ๋ยวัตถุดิบในการผลิต ปุ๋ยอินทรีย์ “อินทรีย์” เป็นปุ๋ยหมัก คือ ปุ๋ยที่ย่อยสลายอินทรีย์ กลุ่มใช้ออกซิเจน มีธาตุอาหารที่มีประโยชน์สำหรับการเจริญเติบโตของพืชใน “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นิ่ม” ประกอบด้วย 11 ชนิด การผลิตปุ๋ยอินทรีย์เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุดพบว่า การใช้ทุนทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด เช่น การใช้ มูลวัวในหมู่บ้านหลักเขต มูลค่างควาตามถ้ำในอำเภอปากช่องที่มีสัมปทาน น้ำหมักปลาจากตลาดอำเภอปากช่อง น้ำส้มควันไม้ ที่ชาวบ้านผลิตที่ในหมู่บ้านหลักเขต มาทดลองผลิตมูลค่างควาทางกลุ่มได้ติดต่อขอข้อมูลค่างควาจากผู้ที่ได้รับสัมปทาน

1.3 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน

ปุ๋ยซูปเปอร์นิ่ม ได้สูตรสำเร็จพบว่า จากการคิดค้นของปราชญ์อาจารย์สุธีร์วงศ์อ่อนใจ และส่งตรวจที่ สถานีวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีลำตะคอง เลขที่ 333 หมู่ 12

ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา เป็นผู้ผสมและขนย้าย และเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นตั้งนั้นปุ๋ยซุเปอร์นี่มันับได้ว่าเป็นนวัตกรรมของชุมชน พบว่า ปลอดภัยจากการเป็นอันตราย และมีคุณภาพที่ราคาไม่แพงทางเลือกของเกษตรกร เป็นตัวชี้วัดศักยภาพของคนในชุมชนที่มีความรู้ มีคุณค่าเป็นทุนของชุมชนที่ก่อเกิดความรักรวมร่วมกันกับความสามัคคีและมีการจัดการตามระบบของธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ ศูนย์เรียนรู้เพื่อปวงชน เช่น นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จ.สกลนคร มาศึกษากระบวนการ ขั้นตอนของการผลิต “ปุ๋ยอินทรีย์ซุเปอร์นี่มันับ”

1.4 มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่า “ลดสารเคมี เพิ่มผลผลิตร้อยละสิ่งแวดล้อม” เป็นวิสัยทัศน์ทางกลุ่มได้เห็นคุณค่าและเห็นศักยภาพของการเป็นประธานที่มีบทบาทผู้นำการที่สมาชิกมีคุณภาพ คุณธรรมที่สามารถใช้ความรู้ ที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านพื้นฐาน จาก ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ และมาเพิ่มความรู้ที่ทันสมัย มีฐานภูมิปัญญาสากลพบว่า ได้มีการเสริมเพิ่ม เครื่องจักร ต่าง ๆ มาใช้ผสมผสานกับความรู้ ที่มีฐานพื้น ๆ จากปู่ย่าตายายพ่อแม่ดั้งเดิมสู่ความทันสมัย เป็นการเสริมเพิ่มนำเครื่องจักรมาผ่อนแรง คือ เครื่องบด เครื่องปั่นเครื่องร่อน (เครื่องคัดเมล็ด) เครื่องอบสายพานขึ้นเครื่องเข็บกระสอบปุ๋ยรดยก (โฟคลิฟท์มือ) รถตัด (รถไถ) เครื่องชั่งน้ำหนักและรถเข็นต่าง ๆ มาใช้ “ ปุ๋ยอินทรีย์ซุเปอร์นี่มันับ” เป็นนวัตกรรมนำสู่ความรู้สากล เช่น ต้องเรียนรู้ วิธีการใช้และมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า การปรับประยุกต์ให้ทันสมัยผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาสากลหรือจากที่อื่น

1.5 มีการดำเนินการแบบบูรณาการ

มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ พบว่าการมีเป้าหมายของผู้นำท้องถิ่นในบ้านหลักเขต “ผลิตแบบปลอดสารเคมี แต่เพิ่มผลผลิตและช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม” เป็นพันธกิจของกลุ่มได้เชื่อมโยงกับความสามารถ อาชีพ มีกิจกรรมร่วมกับอาชีพเกษตรกร เช่น การที่นำมูลวัว มาผลิตปุ๋ย เพิ่มคุณค่า ตามกระบวนการของกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน มีการดำเนินงานแบบบูรณาการเพื่อประสานผนึกพลัง เกื้อกูลกัน เป็นเครือข่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน พบว่าการบูรณาการ เช่น การนำกากขมิ้นมาใช้ หรือหาวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นได้เห็นคุณค่าของสมาชิกเพื่อร่วมประสานผนึกพลังชุมชนนำมาเกื้อกูลกันให้เป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1.6 มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ

มีกระบวนการเรียนรู้พบว่าตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกษตรกรมีผลผลิตและรายได้เพิ่มขึ้น ได้มีการวิเคราะห์การใช้ความรู้ว่าเป็นกระบวนการในการเรียนรู้ ความเป็นไปได้ใน

ศักยภาพของกลุ่มหนองยางแดงบ้านหลักเขต ในกระบวนการของความรู้ในการผลิตตาม เช่น การศึกษาสภาพแวดล้อมขององค์กรแผนการตลาด แผนการผลิตและการปฏิบัติการ แผนการบริหารจัดการองค์กร แผนการลงทุนมีการเรียนรู้การทำวิสาหกิจชุมชน พบว่าปฏิบัติตามกฎหมาย กำหนด “วิสาหกิจชุมชน ” เป็นการเรียนรู้ ที่เป็นกิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกัน ประอบกิจการ เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชน และระหว่างชุมชน เมื่ออ่าน ๆ ทบทวน ๆ ความหมาย คำว่า วิสาหกิจชุมชน ต้องเข้าถึง เข้าใจ ซึ่งเป็น “หัวใจ” ที่จะนำสู่การพัฒนา พัฒนาตนเองก่อน นำสู่สมาชิกกลุ่ม ด้วยความมุ่งมั่น มั่งคั่งธรรมชาติสู่ความยั่งยืน

1.7 มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

เป้าหมายสูงสุด คือ การพึ่งตนเอง พบว่า จากการมีแรงบันดาลใจและมีจุดประกายด้านสุขภาพที่ดี เพื่อนำวัสดุที่เหลือใช้และสิ่งปฏิกูลในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์และลดมลภาวะทางอากาศที่เกิดจากการเผาไหม้ และเมื่อ ก่อตั้งกลุ่มขึ้น ได้มีเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้น คือ ต้องสามารถช่วย และส่งเสริมให้สมาชิกมีรายได้ที่แน่นอน มีคุณภาพชีวิตที่ดี

มีเป้าหมายการอยู่รอด พบว่าการอยู่รอด ต้องเรียนรู้แบบพอเพียง เป้าหมาย เป็นการดำรงอยู่และปฏิบัติ ระดับครอบครัว ระดับชุมชน เป็นการพัฒนา ทันต่อโลกต่อยุคโลกาวิวัฒน์ ใช้ความรู้ และการแสวงหาความรู้ การสร้างประโยชน์ จากชุมชนและสู่ชุมชน

มีเป้าหมายพอเพียง พบว่า “พอเพียง” คือการ อยู่บนพื้นฐาน ของความไม่ประมาท

มีเป้าหมายยั่งยืน พบว่า ยั่งยืน ทนทาน คงทน จากการสร้างคุณค่าศักยภาพตนเอง เป็นพัฒนาเป็นแหล่ง เรียนรู้ จากการตัดสินใจ ร่วมกันก่อตั้งขोजดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง และพัฒนาให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดงบ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

2.1 ด้านการเรียนรู้

ด้านการเรียนรู้สรุปได้ว่าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงก่อตั้งขึ้นมีจุดประสงค์ พบว่าสามารถมีการพึ่งพาตนเองได้โดยนำวัสดุ สิ่งปฏิกูลในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์และลดมลภาวะทางอากาศที่เกิดจากการเผาไหม้ การเรียนรู้กระบวนการการผลิตเองการแปรรูปการจำหน่ายสามารถยึดเป็นอาชีพได้อย่างยั่งยืน และมีรายได้ที่แน่นอนเป็นการปกป้องกัน

การละทิ้งฐานและการอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่ชาวบ้านเรียนรู้จากสภาพปัญหาของตนเอง จากนั้นร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น

2.2 ด้านการผลิต

ด้านการผลิตของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง สรุปได้ว่า กลุ่มมีการนำเอา วัตถุดิบในชุมชนซึ่งนับว่าเป็นทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เช่น มูลค่างคววมูลวัว เป็นต้น เพื่อนำวัตถุดิบที่หลายคนมองว่าไร้ค่ามาผสมผสานเป็นสูตรปุ๋ยซุ๊ปเปอร์นึ่งเป็นปุ๋ยอินทรีย์ที่มีประโยชน์ ต่อพืชผักผลไม้และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนการผลิต 11 ขั้นตอน ดังนี้ 1) นำมูลวัว มูลค่างควว เล็กอ้อย เพอร์เฟล กากขม้น กากน้ำตาล โดโลไมท์ซีโลไลต์ น้ำส้มควันไม้ น้ำหมักปลา เจลขม้น (แทน) หมายเหตุ: ปัจจุบันปัญหากากขม้นขาด เลยใช้เจลขม้นชั้นแทนซึ่งมีประสิทธิภาพที่ดีกว่ากาก ขม้น 2) ผสมหมัก มูลวัวมูลค่างคววเล็กอ้อย 3) นำมูลวัวค่างคววอ้อยที่หมักครบกำหนดไป บดละเอียด 4) นำวัตถุดิบที่บดละเอียดแล้วมาผสมเปียกกับแร่ธาตุธรรมชาติ 5) นำวัตถุดิบที่ผสม เปียกแล้วเข้าสู่ขบวนการปั้นเครื่องปั้นดินเผาหมักปลาน้ำสมุนไพรรในขณะเครื่องกำลังปั้น ส่วนผสมอยู่เมื่อเครื่องปั้นเป็นเม็ดแล้วเม็ดก็จะไหลไปทางกลางลงภาชนะที่เตรียมไว้ 6) นำเม็ดปุ๋ยที่ได้ มาเข้าเครื่องอบแห้งเพื่อจัดความชื้นที่มีอยู่ในเม็ดปุ๋ย 7) นำปุ๋ยที่ได้เป็นเม็ด มาใส่ในเครื่องมือ ปั่นร้อนเพื่อคัดขนาดเม็ด 8) เมื่อผ่านขบวนการคัดเม็ดแล้วก็นำผลผลิตมาสู่ขบวนการบรรจุภัณฑ์ 9) จัดเก็บบรรจุภัณฑ์ไว้ในโรงเรือนมีการนำวัตถุดิบจากภายนอกมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ 10) มีกากอ้อย หรือขี้หม้ออ้อย มาจากโรงงานน้ำตาลวังม่วง พิมาย และนครบุรี 11) แร่ธรรมชาติ มีโดโลไมล์ เพอร์ไลต์ ซีโลไลต์ และเพอร์เฟด

2.3 ด้านการตลาด

ตลาดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง สามารถกำหนดราคา “ปุ๋ยอินทรีย์ ซุ๊ปเปอร์นึ่ง” การจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ที่ ตลาดกับสมาชิก ครอบครัวยุคใหม่บ้านตลาดชุมชนบ้านหลัก เขต จะมีลักษณะการใช้ชีวิตแบบพอเพียง มีการวิเคราะห์คู่แข่ง วิเคราะห์ลูกค้า สำรวจตัวเอง มีการ บรรจุภัณฑ์ที่มีความเหมาะสม และราคาไม่แพง และที่สำคัญกลุ่มมีการวางแผนธุรกิจอย่างเป็น ระบบ เน้นความอยู่รอด พอเพียงเลี้ยงตนเองได้ ไม่ใช่เน้นให้รวย

2.4 ด้านคุณธรรมจริยธรรม

กลุ่มได้น้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติ ได้แก่ หลักธรรม อธิปไตย 4 ประการ คือ ฉันทะ หมายถึง มีใจรักในสิ่งที่ตนเองทำเช่นการลดสารเคมี วิริยะ หมายถึง ขยันหมั่นเพียร เช่น การศึกษาข้อมูล เอกสาร จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ฝึกฝน เช่น การเป็นผู้นำ แก้ปัญหา กลุ่มให้ดำเนินอย่างมีคุณภาพ วิมังสา หมายถึง ความพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผล เช่น

การสร้างและมีกลุ่มหนองยางแดงเป็นนวัตกรรม สู่แหล่งเรียนรู้ เวทีของชุมชน มีกิจกรรมมาภิบาล ในการปกครอง เคารพในกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่มและให้เกียรติซึ่งกันละกัน

2.5 ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงมีความมุ่งมั่นดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศอย่างยั่งยืนโดยครอบคลุมตลอดมีหลาย ๆ เรื่องเศรษฐกิจทางกลุ่มได้เห็นและสร้างคุณค่าให้สมดุลแต่ไม่เป็นรูปธรรมเด่นชัดหรือการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันเป็นเพียงทางกลุ่มวิสาหกิจได้มีการจำหน่าย “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นิ่ม” ให้กับสมาชิกราคา 300 บาท ที่ไม่เป็นสมาชิกราคา 350 บาท แต่ “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นิ่ม” เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 100 % เพราะวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตปุ๋ยมาจากธรรมชาติมูลของสัตว์ในชุมชนหนองยางแดงมีจุดประกาย ที่ร่วมสร้างสรรค์สังคม พัฒนาคุณภาพชีวิตที่สนับสนุน และส่งเสริมให้มีความสุข

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

1.1 ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีจุดเริ่มต้น โดยการนำมูลสัตว์ในหมู่บ้านที่ส่งกลิ่นเหม็นมาหมัก เป็นจุดประกายว่าเพื่อต้องการหนีการใช้สารเคมีมีสุขภาพที่ดีไร้สารพิษในร่างกายวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านหมู่ 18 กลุ่มหนองยางแดงมีหลากหลายอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ปลูกข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย และเลี้ยงวัวนมวัวเนื้อ ผสมผสานกันไปเนื่องจากมีการเลี้ยงวัวกันมากมาย มูลวัวก็มีมากตามไปด้วยเกษตรกรไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ จึงทำให้เกิดกลิ่นและเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทางกลุ่มจึงเกิดความคิดที่ว่าจะมีการนำมูลวัวมาทำปุ๋ยเพื่อใช้ในกลุ่ม โดยใช้วิธีการหมักเป็นปุ๋ยอินทรีย์ชนิดผงใช้ก่อนแต่สมาชิกว่าไม่เหมาะสมกับการใช้งาน เนื่องจากมีการฟุ้งกระจาย แต่ปุ๋ยที่ช่วยกันผลิตมีคุณภาพโดยการสังเกตจากพืชผักที่เกษตรกรปลูกไว้มีการเจริญเติบโตและสมบูรณ์ดีขึ้น สมาชิกจึงได้ลงความเห็นว่าจะทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์ชนิดเม็ด เพื่อแก้ปัญหาการฟุ้งกระจาย จึงได้ปรึกษากับทางผู้ใหญ่สุพจน์ พัดนอกผู้ใหญ่บ้านหลักเขต ให้ช่วยขออนุญาตใช้สถานที่ในการทำปุ๋ยอินทรีย์จากกรมรณรงค์และขอปลูกสร้างโรงเรือน จากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่ายโดยขอขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชนจากสำนักงานเกษตรอำเภอปากช่อง เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 เริ่มดำเนินการผลิตโดยใช้

กำลังคนแต่การผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค จึงได้นำเครื่องจักรเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิต ประกอบไปด้วย เครื่องบด เครื่องผสมนํ้าย เครื่องปั้นเม็ด เครื่องอบ และเครื่องตัดขนาดเม็ด เครื่องจักรดังกล่าวได้คัดสรรมาจากจังหวัดลพบุรี เนื่องจากเป็นเครื่องจักรที่ตรงตามต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง การเป็นเจ้าของจะเป็นอิสระในบริหารจัดการที่มีคือทุนธรรมชาติ บริเวณใกล้เคียงมีการอาศัยร่วมกันในการสร้างสรรค์ เช่น การใช้มูลสัตว์การขนส่งการใช้แรงงานของสมาชิกนำมาสร้างผลผลิตปุ๋ยอินทรีย์ตามกระบวนการเกิดก่อเป็นเครื่องมือ แห่งความรู้ความรักความสามัคคี “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นิ่ม” สามารถประกาศ การมีคุณภาพฐานภูมิปัญญาการมีอยู่มีกิน มีใช้ในท้องถิ่นแบบบูรณาการวิถีความพอเพียงดังนั้น กลุ่มเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองเป็นหลักตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับงานวิจัยของสมทรง บรรจงจิตินานต์ (2560, หน้า 198) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน พบว่า ได้สร้างความเป็นอิสระและสร้างโอกาสการตัดสินใจด้านงานพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน เพราะไม่ต้องรอกอยการสนับสนุนพึ่งพาองค์กร หน่วยงาน คณะบุคคลจากสังคมมากนักกลับเป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพ หรือขีดความสามารถหาวิธีการพัฒนาตนเองและการกำหนดแผน หมายถึงว่า ชุมชนได้ร่วมกันพัฒนาที่สามารถพึ่งตนเองสร้างพลังงานการเปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม มีความตื่นตัวด้านงานพัฒนาและดำรงอยู่ ร่วมกันทางสังคมในระดับหมู่บ้านมีคุณค่า มีเกียรติศักดิ์ศรี มีความภาคภูมิใจ การจัดการ การเลี้ยงสัตว์การปลูก การทำการเกษตรเป็นแหล่งผลิตอาหาร ตามความสามารถที่ได้การเรียนรู้มีประสบการณ์ที่ครอบครัวนำมาแก้ปัญหาภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ เป็นสิ่งที่มีค่าเป็นสิ่งที่ไม่ต้องมีการซื้อขายแต่เป็นการได้มาจากการที่รุ่นปู่ย่าที่รับการถ่ายทอดสู่ลูกหลาน นำไปใช้ประโยชน์ดังนั้นรุ่นต่อมาควร จะรักษาถ่ายทอดและนำไปพัฒนา

การจัดการวิสาหกิจชุมชน มีโครงสร้างการดำเนินงาน พบว่า นางไปรมา วงศ์อุ้นใจ เป็นประธานของกลุ่มและมีสมาชิกในโครงสร้างการดำเนินงานตามกฎหมายกำหนดมีการจัดการการบริหารงานตามลำดับขั้น โดยมีนายสุพจน์ พัดน้อย และนายสุธีร์ วงศ์อุ้นใจ เป็นที่ปรึกษานายอเนก หมายภาษาทำหน้าที่เป็นรองประธาน และเลขานุการ นางพิมล มั่งคั่งเป็นเหรัญญิก และประกอบด้วยสมาชิกกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนหนองยางแดง คือ นายมานพ ปั้นเขียนดี นายทวีศักดิ์ ปั้นเขียนดี นายบุญหลอด บุญแก้ว นางพยับ ทศนพันธ์ และนายพิชัย พรหมอุบล สอดคล้องกับงานวิจัยของเกสรา บัวสุวรรณ (2561, หน้า 57) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ปลาสาม ตำบลนาหมอศรี อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา พบว่า กระบวนการพัฒนากลุ่มมีการจัดรูปแบบการบริหารงานกลุ่มในรูปแบบของคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย ประธาน รองประธานเลขานุการ เหรัญญิก และคณะกรรมการ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า การออกแบบ

ผลิตภัณฑ์ และการบรรจุภัณฑ์ มีการคิดค้นรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่อยู่เสมอและสามารถปรับปรุงให้เหมาะสมกับตลาด

1.2 ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน

ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน พบว่า วัตถุดิบที่นำมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ผลิตจากวัสดุอินทรีย์ มูลวัว มูลไก่ มูลค้างคาว ซากพืช ต้นไม้ ใบไม้ กระจอะมิโม โดโมไมท์ และแร่ธาตุต่าง ๆ นำมาบด เติมจุลินทรีย์ บ่มหมัก กลับกอง จนย่อยสลาย เป็นปุ๋ยวัตถุดิบในการผลิต ปุ๋ยอินทรีย์ ๆ เป็นปุ๋ยหมัก ที่ย่อยสลายอินทรีย์ ทางกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีธาตุอาหารที่มีประโยชน์สำหรับการเจริญเติบโต ของพืชใน “ปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นี่ม” ประกอบด้วย 11 ชนิด การผลิตปุ๋ยอินทรีย์เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุดพบว่า การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด เช่น การใช้มูลวัวในหมู่บ้านหลักเขต มูลค้างคาวตามถ้ำในอำเภอปากช่องที่มีสัมปทาน น้ำหมักปลาจากตลาดอำเภอปากช่อง น้ำส้มควันไม้ ที่ชาวบ้านผลิตที่ในหมู่บ้านหลักเขต มาทดลองผลิตมูลค้างคาวทางกลุ่มได้ติดต่อซื้อมูลค้างคาวจากผู้ที่ได้รับสัมปทานสอดคล้องกับงานวิจัยของนุรนัจ มาล์แวนโด (2557, หน้า 107-108) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วยด้านศักยภาพของชุมชน ดังนี้ สินค้าของกลุ่มผู้ผลิต และสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการผลิต

1.3 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน

ปุ๋ยซูเปอร์นี่ม ได้สูตรสำเร็จพบว่า จากการคิดค้นของปราชญ์อาจารย์สุธีร์ วงศ์อุ้นใจ และส่งตรวจที่ สถานีวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีลำตะคอง เลขที่ 333 หมู่ 12 ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นผู้ผสมและขนย้ายและเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ดังนั้น ปุ๋ยซูเปอร์นี่มนับได้ว่าเป็นนวัตกรรมของชุมชน พบว่า ปลอดภัยจากการเป็นอินทรีย์และมีคุณภาพราคาไม่แพงทางเลือกของเกษตรกร เป็นตัวชี้วัดศักยภาพคนในชุมชน ความรู้คุณค่าของทุนชุมชนความรักความสามัคคีและมีการจัดการระบบของสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ศูนย์เรียนรู้เพื่อปวงชน เช่น นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จังหวัดสกลนคร มาศึกษากระบวนการขั้นตอนของการผลิต “ปุ๋ยอินทรีย์ซูเปอร์นี่ม” สอดคล้องกับงานวิจัยของวนิตา บุญโถม (2558, หน้า 59-60) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินธุรกิจปุ๋ยอินทรีย์ของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ปัจจัยที่เป็นแนวทางพัฒนาสู่ความสำเร็จทั้งปัจจัยภายในด้านภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและปัจจัยภายนอกในการเป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงดีเด่นที่ส่งผลให้กลุ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานอื่น ทำให้พัฒนาองค์ความรู้ตลอดเวลา จนเกิดแนวปฏิบัติที่เป็นต้นแบบด้านการจัดการ พบว่า มีการวางแผน การจัดองค์การควบคุมและผู้นำที่ดี

ด้านการผลิต พบว่า มีการวางแผนการผลิตสร้างนวัตกรรมการผลิตปรับปรุงเพื่อลดต้นทุน และด้านการตลาด พบว่า มีการรักษาฐานลูกค้าเดิมและหาลูกค้าใหม่

1.4 มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่า “ลดสารเคมี เพิ่มผลผลิตรักษาสีสิ่งแวดล้อม” เป็นวิสัยทัศน์ที่กลุ่มได้เห็นคุณค่าและเห็นศักยภาพของการเป็นประชาชนที่มีบทบาทผู้นำการที่สมาชิกมีคุณภาพ คุณธรรมที่สามารถใช้ความรู้ ที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านพื้นฐาน จาก ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ และมาเพิ่มความรู้ที่ทันสมัย มีฐานภูมิปัญญาสากล พบว่า ได้มีการเสริมเพิ่ม เครื่องจักร ต่าง ๆ มาใช้ผสมผสานกับความรู้ ที่มีฐานพื้น ๆ จาก ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ ดั้งเดิมสู่ความทันสมัย เป็นการเสริมเพิ่มนำเครื่องจักรมาผ่อนแรง คือ เครื่องบด เครื่องปั่นเครื่องร่อน (เครื่องคัดเมล็ด) เครื่องอบ เครื่องเย็บกระสอบปุ๋ยรดยก (โพลีฟิท์มือ) รถตัด (รถไถ) เครื่องชั่งน้ำหนัก และรถเข็นต่าง ๆ มาใช้ “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นัม” เป็นนวัตกรรม นำสู่ความรู้สากล เช่น ต้องเรียนรู้วิธีการใช้และมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่า การปรับประยุกต์ให้ทันสมัยผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาสากลหรือจากที่อื่น

1.5 มีการดำเนินการแบบบูรณาการ

มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบพบว่าการมีเป้าหมายของผู้นำท้องถิ่นในบ้านหลักเขต “ผลิตแบบปลอดสารเคมี แต่เพิ่มผลผลิตและช่วยรักษาสีสิ่งแวดล้อม” เป็นพันธกิจของกลุ่มได้เชื่อมโยงความสามารถอาชีพพหุมีกิจกรรมร่วมกับอาชีพเกษตรกร เช่น การที่นำมูลวัวมาผลิตปุ๋ย เพิ่มคุณค่า ตามกระบวนการของกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน มีการดำเนินงานแบบบูรณาการเพื่อประสานผลิตภัณฑ์ เกื้อกูลกันเป็นเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน พบว่าการบูรณาการเช่น การนำกากขี้มันมาใช้ หรือหาวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น ได้เห็นคุณค่าของสมาชิก เพื่อร่วมประสานผลิตภัณฑ์ชุมชนนำมาเกื้อกูลกันให้เป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1.6 มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ

มีกระบวนการเรียนรู้พบว่าตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกษตรกรมีผลผลิตและรายได้เพิ่มขึ้น ได้มีการวิเคราะห์การใช้ความรู้อย่างเป็นกระบวนการในการเรียนรู้ความเป็นไปได้ในศักยภาพของกลุ่มหนองยางแดงบ้านหลักเขต ในกระบวนการของความรู้ในการผลิตตาม เช่น การศึกษาสภาพแวดล้อมขององค์การแผนการตลาด แผนการผลิตและการปฏิบัติการแผนการบริหารจัดการองค์การ แผนการลงทุนมีการเรียนรู้การทำวิสาหกิจชุมชนพบว่าปฏิบัติตามกฎหมายกำหนด วิสาหกิจชุมชน เป็นการเรียนรู้ ที่เป็นกิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและ

รวมตัวกัน ประอบกิจการ เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชน และระหว่างชุมชน เมื่ออ่านบททวน ความหมาย คำว่า วิสาหกิจชุมชน ต้องเข้าถึง ต้องเข้าใจ ซึ่งเป็นหัวใจที่จะนำสู่การพัฒนา พัฒนาตนเองก่อน สมาชิกกลุ่ม และมั่นคง มั่งคั่ง สู้ความยั่งยืน

1.7 มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

เป้าหมายสูงสุด คือ การพึ่งตนเอง พบว่า จากการมีแรงบันดาลใจและมีจุดประกายด้านสุขภาพที่ดี เพื่อนำวัสดุเหลือใช้และสิ่งปฏิกูลในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์และลดมลภาวะทางอากาศที่เกิดจากการเผาไหม้ และเมื่อก่อตั้งกลุ่มขึ้น ได้มีเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้น คือ ต้องสามารถช่วย และส่งเสริมให้สมาชิกมีรายได้ที่แน่นอน มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีเป้าหมายการอยู่รอด พบว่าการอยู่รอด ต้องเรียนรู้แบบพอเพียง เป้าหมาย เป็นการดำรงอยู่และปฏิบัติ ระดับครอบครัว ระดับชุมชน เป็นการพัฒนา ท้นต่อโลกต่อยุคโลกาวิวัฒน์ใช้ความรู้ และ การแสวงหาความรู้ การสร้างประโยชน์จากชุมชนและสู่ชุมชน มีเป้าหมายพอเพียง พบว่า “พอเพียง” คือการ อยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท มีเป้าหมายยั่งยืน พบว่า ยั่งยืน ทนทาน คงทน จากการสร้างคุณค่าศักยภาพตนเอง เป็นพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้จากการตัดสินใจร่วมกันก่อตั้งขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงและพัฒนาให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

โดยสรุปทั้ง 7 ประการ ขององค์ประกอบวิสาหกิจชุมชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชูชาติ พยอม, สุภชัย แก้วจันทร์ และทำนอง ชิดชอบ (2556, หน้า 8) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาปุ๋ยอินทรีย์สำหรับชุมชน พบว่า เป้าหมายของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนคือการส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ โดยชุมชนร่วมกันดำเนินงานในกลุ่ม เพื่อจัดการทุนของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพการสร้างสรรค์เพื่อพึ่งพาตนเอง ในด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด ตลอดจนการออมและการจัดสวัสดิการชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชนในกลุ่มโดยอาศัยหลักเกณฑ์ประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้นำดำเนินการเอง 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน 3) ชุมชนมีการริเริ่มสร้างสรรค์ 4) มีลักษณะการดำเนินงานเป็นบูรณาการ 5) ชุมชนมีเป้าหมายในการพึ่งตนเอง 6) มีการเรียนรู้เป็นหัวใจของกระบวนการ

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้การพึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

2.1 ด้านการเรียนรู้

ด้านการเรียนรู้ สรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ก่อตั้งขึ้นมีจุดประสงค์ พบว่าสามารถมีการพึ่งพาตนเองได้ โดยนำวัสดุเหลือใช้และสิ่งปฏิกูลในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์และลดมลภาวะทางอากาศที่เกิดจากการเผาไหม้ การเรียนรู้กระบวนการการผลิต

เอง การแปรรูป การจำหน่ายสามารถยึดเป็นอาชีพได้อย่างยั่งยืน และมีรายได้ที่แน่นอนเป็นการปกป้องกันการละถึนฐานและการอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่ชาวบ้านเรียนรู้จากสภาพปัญหาของตนเอง จากนั้นร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของนรินทร์สังข์รักษาและธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ (2555, หน้า 210-221) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ถอดบทเรียนกระบวนการการเรียนรู้เชิงบูรณาการกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมอยู่เย็นเป็นสุขในจังหวัดราชบุรี พบว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาสู่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย การวางแผนการพัฒนาด้วยแผนชุมชนการกำหนดเป้าหมายของแผนการรวมกลุ่ม/การจัดตั้งกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนการเรียนรู้ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การลดรายจ่ายการเพิ่มรายได้และการประหยัดการพึ่งตนเองได้ และก่อให้เกิดความยั่งยืนรองลงมาคือการตระหนักในคุณค่าของการช่วยเหลือตนเองในการอยู่อย่างเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าและการใช้ความรู้ควบคู่คุณธรรม ประกอบด้วย 3 หัวง 2 เงื่อนไข ได้แก่ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผลในด้านวิธีคิดความมีเหตุผลในการไม่สิ้นเปลืองความมีเหตุผลในการดำเนินชีวิตความมีเหตุผลแบบค่อยเป็นค่อยไป 3) การมีภูมิคุ้มกันเงื่อนไขความรู้ได้รับจากแหล่งของการเรียนรู้ 2 แหล่ง คือ (1) การเรียนรู้จากภายในจากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (2) การเรียนรู้จากภายนอกที่หลากหลายตามประเภทการเรียนรู้ได้แก่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น การเรียนรู้ในวิถีธรรมชาติ 3 ระดับ การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพการเรียนรู้วิเคราะห์การเรียนรู้จากการวิจัยการเรียนรู้ ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและเงื่อนไขคุณธรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การออมการลดหนี้และการลดรายจ่ายมีศูนย์การเรียนรู้เป็นแหล่งให้ความรู้ในชุมชน การปฏิบัติที่ดีที่ถือเป็นผลสำเร็จในการประกอบกาวิสาหกิจชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนมีวิธีการคิดคือกระบวนการทัศน์การคิดใหม่การตั้งเป้าหมายมีการเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณการปฏิบัติตามแนวทางวิถีแห่งความพอเพียง “4 ม.” ได้แก่ 1) ไม่เสี่ยงมาก 2) ไม่คึนรนามาก 3) ไม่มีหนี้สิน และ 4) มีความสุข

2.2 ด้านการผลิต

ด้านการผลิตของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง สรุปได้ว่า กลุ่มมีการนำเอาวัตถุดิบในชุมชนซึ่งนับว่าเป็นทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เช่น มูลค่างควา มูลวัว เป็นต้น เพื่อนำวัตถุดิบที่หลายคนมองว่าไร้ค่า มาผสมผสานเป็นสูตรปุ๋ยชูปเปอร์นั่ม เป็นปุ๋ยอินทรีย์ที่มีประโยชน์ต่อพืชผักผลไม้และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนการผลิต 11 ขั้นตอน ดังนี้ 1) นำมูลวัว มูลค่างควา เค็กอ้อย เพอร์เฟล กากขมึ้น กากน้ำตาล โดโลไมท์ ซีโลไลท์ น้ำส้มควันไม้ น้ำหมักปลาเจลขมึ้น (แทน) หมายเหตุ:ปัจจุบันปัญหากากขมึ้นขาดเลยใช้เจลขมึ้นชั้นแทน ซึ่งมีประสิทธิภาพที่ดีกว่ากากขมึ้น 2) ผสมหมักวัตถุดิบ-มูลวัว-มูลค่างควา-เค็กอ้อย 3) นำมูลวัว ค่างควาอ้อย ที่หมักครบ

กำหนดไปบดละเอียด 4) นำวัตถุดิบที่บดละเอียดแล้วมาผสมเปียกกับแร่ธาตุธรรมชาติ 5) นำวัตถุดิบที่ผสมเปียกแล้วเข้าสู่ขบวนการปั้น เครื่องปั้นจะทำการฉีดน้ำหมักปลา น้ำสมุนไพร ในขณะที่เครื่องกำลังปั้นส่วนผสมอยู่เมื่อเครื่องปั้นเป็นเม็ดแล้ว เม็ดก็จะไหลไปทางกลางลงภาชนะที่เตรียมไว้ 6) นำเม็ดปุ๋ยที่ได้มาเข้าเครื่องอบแห้งเพื่อจัดความชื้นที่มีอยู่ในเม็ดปุ๋ย 7) นำปุ๋ยที่ได้เป็นเม็ดแล้วมาใส่ในเครื่องมือปั้นร่อนเพื่อคัดขนาดเม็ด 8) เมื่อผ่านขบวนการคัดเม็ดแล้วก็นำผลผลิตมาสู่ขบวนการบรรจุภัณฑ์ 9) จัดเก็บบรรจุภัณฑ์ไว้ในโรงเรือนมีการนำวัตถุดิบจากภายนอกมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ 10) มีกากอ้อยหรือชี้หม้ออ้อย ทางกลุ่มติดต่อซื้อมาจากโรงน้ำตาลวังม่วง พิมาย และนครบุรี 11) แร่ธรรมชาติจำพวก โคลโลไมล์ เพอร์ไลท์ ซีโลไลท์ และเพอร์เฟลสอคค้องกับงานวิจัยของ สุดารัตน์ แซ่มเงิน (2560, หน้า 120-123) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนไวน์ศรีชุมแสงตำบลท่าไม้รวก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านวัตถุดิบมีการวางแผนเตรียมวัตถุดิบไว้เพียงพอต่อการผลิตแต่ละครั้งใช้วัตถุดิบ ที่เหมาะสมและมีคุณภาพวัตถุดิบที่ใช้จากชุมชนเป็นหลักและปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า ผลิตภัณฑ์ช่วยสร้างชื่อเสียงให้แก่ชุมชน ผลิตภัณฑ์ได้รับการยอมรับภายในและนอกชุมชน และผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีจำหน่ายตลอดทั้งปี

2.3 ด้านการตลาด

ตลาดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง สามารถกำหนดราคา “ปุ๋ยอินทรีย์ ชูปเปอร์นัม” การจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ที่ ตลาดกับสมาชิก ครอบครัวในหมู่บ้านตลาดชุมชนบ้านหลักเขต จะมีลักษณะการใช้ชีวิตแบบพอเพียง มีการวิเคราะห์คู่แข่ง วิเคราะห์ลูกค้า สำรวจตัวเอง มีการบรรจุภัณฑ์ที่มีความเหมาะสม และราคาไม่แพง และที่สำคัญกลุ่มมีการวางแผนธุรกิจอย่างเป็นระบบ เน้นความอยู่รอด พอเพียงเลี้ยงตนเองได้ ไม่ใช่เน้นให้รายสอคค้องกับงานวิจัยของ สุดารัตน์ แซ่มเงิน (2560, หน้า 120-123) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนไวน์ศรีชุมแสง ตำบลท่าไม้รวก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ส่วนด้านการตลาดพบว่า ราคาเหมาะสม และมีเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน

2.4 ด้านคุณธรรมจริยธรรม

กลุ่มได้น้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาปฏิบัติ ได้แก่ หลักธรรมคำสอนอิทธิบาท 4 ประการ คือ ฉันทะ หมายถึงมีใจรักในสิ่งที่ตนเองทำ เช่น การลดสารเคมี วิริยะ หมายถึงความขยันหมั่นเพียร เช่น การศึกษาข้อมูล เอกสาร จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ฝึกฝน เช่น การเป็นผู้แก้ไขปัญหา ของกลุ่มให้ดำเนินอย่างมีคุณภาพ วิมังสา หมายถึง ความพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผล เช่น การสร้างและมีกลุ่มหนองยางแดงเป็นนวัตกรรม สู่แหล่งเรียนรู้ เวทีของชุมชน มีหลักธรรมาภิบาลในการปกครองเคารพในกฎกติการะเบียบข้อบังคับของกลุ่มและ ให้เกียรติซึ่งกันละกัน

2.5 ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีความมุ่งมั่นดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศอย่างยั่งยืนโดยครอบคลุมตลอดมีหลาย ๆ เรื่องเศรษฐกิจเช่นกลุ่มได้เห็นและสร้างคุณค่าให้สมดุลแต่ไม่เป็นรูปธรรมเด่นชัดหรือการสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นเพียงกลุ่มวิสาหกิจได้มีการจำหน่าย “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นึม” ให้กับสมาชิกในราคา 300 บาท ที่ไม่เป็นสมาชิกในราคา 350 บาท แต่ “ปุ๋ยอินทรีย์ซูปเปอร์นึม” เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 100 % เพราะวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตปุ๋ยมาจากธรรมชาติในชุมชนหนองยางแดงมีจุดประกายที่ร่วมสร้างสรรค์สังคมและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สนับสนุนและส่งเสริมให้มีความสุข

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ พัฒนาชุมชน เกษตรตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล หรือมีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนและวิสาหกิจชุมชนควรนำผลการวิจัยไปเป็นนโยบายหรือแบบอย่างให้ชุมชนอื่นได้นำไปประยุกต์ใช้หรือเป็นแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

หน่วยงานหรือชุมชนต่าง ๆ ที่จะนำผลการวิจัยไปปรับใช้กับวิสาหกิจชุมชนของตนเอง ควรพิจารณาถึงความเหมาะสมของสภาพบริบทชุมชนที่มีความแตกต่างกันในด้านสภาพทางกายภาพ สภาพแวดล้อม อากาศ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรทำวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองของชุมชน

3.2 ควรทำวิจัยเรื่องการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองของชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.3 ควรศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเองอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร. [ม.ป.ป.]. **คู่มือโครงการส่งเสริมเกษตรกรรมทางเลือก ประจำปี 2560**. กรุงเทพฯ: [ม.ป.พ.].
- กิติชัย รัตน์. [ม.ป.ป.]. **การสร้างกลุ่มและเครือข่ายในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม**. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, (เอกสารอัดสำเนา).
- เกสร บัวสุวรรณ. (2561). **การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ปลาต้ม ตำบลนาหมอศรี อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน.
- โกวิท พวงงาม. (2553). **การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: บริษัท บพิทการพิมพ์ จำกัด.
- เกรือทิพย์ บำรุงผล และคณะ. (2556). **สภาพปัจจุบันปัญหาและแนวทางการพัฒนาการประกอบการของนักศึกษา หลักสูตรการจัดการทั่วไป (เทียบโอน)**. รายงานการวิจัย กศ.ปช.รุ่นที่ 15 ศูนย์ปากช่อง คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- ฉัตรทิพย์ นากสุภา. (2529). **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม**. กรุงเทพฯ: เทพประทานพร.
- ชนวน รัตนวราหะ และสุพจน์ ชัยวิมล. (2550). **เอกสารประกอบการเรียน เกษตรกรรมยั่งยืน 1**. กรุงเทพฯ: สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน, เจริญวิทย์การพิมพ์.
- ชูชาติ พยอม, สุภชัย แก้วจันทร์ และทำนอง ชิดชอบ. (2556). **การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาปุ๋ยอินทรีย์สำหรับชุมชน**. คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. บทความวิจัยตีพิมพ์ในวารสารสักทอง วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2556.
- ทวีศักดิ์ ปั้นเขียนดี. (30 เมษายน 2562). **สัมภาษณ์**. สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- ธัญชนก ชัยสุข และคณะ. (2559). **การจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอาชีพไม้กวาดลายดอกแก้ว ตำบลคงสุวรรณ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา**. วารสารวิชาการสถานวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก สาขาวิชาบริหารธุรกิจ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิกคณะวิทยาการจัดการ, จาก www.ipacific.ac.th/ojs

- นรินทร์ สังข์รักษา และธีรศักดิ์ อุ่่นอารมณฺ์เลิศ. (2555). **ถอดบทเรียนกระบวนการการเรียนรู้เชิงบูรณาการกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมอยู่เย็นเป็นสุขในจังหวัดราชบุรี**. วารสารวิทยบริการ ปีที่ 23 ฉบับที่ 3
- นุรนัจ มาล์แเวโด. (2557). **ปัจจัยแห่งความสำเร็จวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาดไทย.
- บุญหลอด บุญแก้ว. (30 เมษายน 2562). **สัมภาษณ์**. สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- ไประมา วงศ์อุ่่นใจ. (23 มกราคม 2562). **สัมภาษณ์**. ประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- ไประมา วงศ์อุ่่นใจ, สุธีร์ วงศ์อุ่่นใจ, อนเนก หมายภาษา, พิมล มั่งคั่ง, ทวีศักดิ์ ปั้นเขียนดี, บุญหลอด บุญแก้ว และคนอื่นๆ. (15 พฤษภาคม 2562). **สนทนากลุ่ม**. ณ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา.
- ฝ่ายพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี . **สารสนเทศท้องถิ่นนครราชสีมา**. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2562. จาก http://nm.sut.ac.th/koratdata/?m=detail&data_id=3471
- พยับ ทิศนพันธ์. (30 เมษายน 2562). **สัมภาษณ์**. สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- พันธ์จิตต์ สีหนึ่งขง. (2556). **การส่งเสริมเกษตรยั่งยืน**. เอกสารคำสอน วิชา 02032413. ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิชัย พรหมอุบล. (30 เมษายน 2562). **สัมภาษณ์**. สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- พิมล มั่งคั่ง. (28 เมษายน 2562). **สัมภาษณ์**. เภรัญญิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2545). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาตามแนวทางชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน: กรอบนโยบายและตัวแบบการจัดการ**. กรุงเทพฯ: บทความวิชาการ วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์. ปีที่ 42 ฉบับที่ 3 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- มานพ ปั้นเขียนดี. (30 เมษายน 2562). **สัมภาษณ์**. สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2557). **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด(มหาชน).

มูลนิธิชัยพัฒนา. (2562). **เศรษฐกิจพอเพียง**. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2562, จาก http://www.chaipat.or.th/site_content/item/1309-2010-06-03-09-50-07.html.

วนิดา บุญโถม. (2558). การศึกษาสภาพการดำเนินธุรกิจปุ๋ยอินทรีย์ของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัด **กาฬสินธุ์**. คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์, บทความวิจัยตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2558.

วรรณภา ไกวัลตาภรณ์. [ม.ป.ป.]. **เศรษฐกิจพอเพียง**. เอกสารประกอบการสอน วิชา เศรษฐกิจพอเพียงรหัสวิชา 3000-1306, แผนกวิชาสามัญ วิทยาลัยอาชีวศึกษาลำปางสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

สมทรง บรรจงจิตินาน. (2560). **แนวทางการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านหัวคู ตำบลพระยาบันลือ อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สัจจา บรรจงศิริ และบุญญฤทธิ มุ่งจงกลาง. (2551). **การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง**. นนทบุรี: รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2534). **ภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพฯ: [ม.ป.พ.].

_____. (2550). **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเกษตรอำเภอลานสกา. (2560). **วิสาหกิจชุมชนท้องถิ่น**. อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักยุทธศาสตร์ด้านนโยบายสาธารณะ. (2557). **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: [ม.ป.พ.].

สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีมหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช กรมการปกครองและกรมส่งเสริมการเกษตร. (2558). **คู่มือการปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**. (เอกสารอัดสำเนา).

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2560). **การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติงานเป็นวิถีชีวิต**. กรุงเทพฯ: Protexts.com.

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2548). **แนวทางส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนสำหรับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ: หจก.บางกอกบลิ๊อค.
- สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. (2560). **แนวทางการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ**. กรุงเทพฯ: บริษัทสโตร์ครีเอทีฟเฮ้าส์ จำกัด.
- สุดารัตน์ แซ่มเงิน. (2560). **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในนครศรีธรรมราช ตำบลท่าไม้รวก อำเภอท่าสาย จังหวัดเพชรบุรี**. วิทยานิพนธ์ภาควิชาส่งเสริมเกษตรและนิเทศศาสตร์ คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. บทความวิจัยตีพิมพ์ในวารสารเกษตรพระจอมเกล้า ปีที่ 35 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2560.
- สุธิดา แจ่มประจักษ์. (2559). **การจัดการวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มขอสหกริป่าพุด ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี**. รายงานวิจัย วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาปีที่ 24 ฉบับที่ 45 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2559.
- สุธีร์ วงศ์อุ้นใจ. (23 มกราคม 2562). **สัมภาษณ์. ที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา**
- เสนห์ จามริก. (2541). **เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- เสรี พงศ์พิศ. (2556). **หลักสูตรแก่นี้แก่นั้น**. กรุงเทพฯ: เอกสารประกอบการเรียนสำหรับใช้ฟื้นฟูชีวิตนักเรียนรู้อของโรงเรียนแก่นี้แก่นั้น เครือข่ายมหาวิทยาลัยชีวิต ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สำนักการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน, เจริญวิทย์การพิมพ์.
- _____. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียงเกิดได้ถ้าใจปรารถนา**. ค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2562 เว็บไซต์การสื่อสารคือการพัฒนา, จาก <http://www.phongphit.com/2013/index.php/2012-12-06-11-51-50/item/154->.
- _____. (2556). **เอกสารประกอบการเรียนหลักสูตรแก่นี้แก่นั้นตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง** เจริญวิทย์การพิมพ์.
- _____. (2555). **แผนที่ชีวิต เข้มทิศชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลังปัญญา.
- _____. (2553). **ร้อยคำที่ควรรู้ฉบับปรับปรุงใหม่ เพิ่มอีกกว่า 100 คำ**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- _____. (2552). **คู่มือการทำวิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

_____. (2552). แนวคิดแนวปฏิบัติ ยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

อนุก หมายภาษา. (28 เมษายน 2562). สัมภาษณ์. รองประธานและเลขานุการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

อารีย์ลักษณ์ อุดมแก้ว. (2554). คิดเป็นกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ซัมซิงทูริค จำกัด.

อินธิรา ครองศิริ. (2558). การศึกษาตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน:กรณีศึกษาชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ของตำบลคลองพลูอำเภอเขาชัยสนจังหวัดจันทบุรี. วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/ppmjournl/article/download/29200/25099/>

อุดมพร อมรธรรม. (2559). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระเจ้าอยู่หัวฯ. กรุงเทพฯ: โสภณการพิมพ์

อุทัย ปริญาสุทธีรัตน์. (2560). วิสาหกิจชุมชนปฏิทรรศน์ในการแข่งขันทางธุรกิจ. วารสารภาควิชาสารัตถศึกษาฉบับภาษาไทย ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อุทัย คุลเกษม. (2531). วิจัยสังคมศาสตร์. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2552). วิสาหกิจชุมชน สร้างฐานการพัฒนา. สยามรัฐออนไลน์ ปรับฐานรากเปลี่ยนฐานคิด. ค้นเมื่อ 22 มกราคม 2552. ค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2562. จาก <https://siamrath.co.th/n/35722>.

ภาคผนวก ก.

แนวสัมภาษณ์การวิจัยเรื่อง

การจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้พึ่งตนเอง: กรณีศึกษากลุ่มหนองยางแดง
บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์ ..... เวลา.....น.

ผู้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 การจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้พึ่งตนเอง กลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนอง
สาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีองค์ประกอบ 7 ประการ ดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ และเป็นผู้ดำเนินการเอง

1.1 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเองและเป็นผู้ดำเนินการเอง อย่างไรบ้าง

1.2 หน่วยงานข้างนอก มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่น การมีส่วนร่วม การให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณ วิทยากร และการถือหุ้น เป็นอย่างไร

1.3 การจัดการวิสาหกิจชุมชน มีโครงสร้างการดำเนินงาน เป็นอย่างไร

2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน

2.1 วัตถุดิบที่นำมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ มีอะไรบ้าง

2.2 การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุดเป็นอย่างไร

2.3 มีการนำวัตถุดิบจากภายนอกมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ อะไรบ้าง

2.4 กระบวนการและขั้นตอนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เป็นอย่างไร

3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน

- 3.1 กลุ่มมีความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เป็นอย่างไร
- 3.2 กลุ่ม มีการดัดแปลงสภาพของตนเอง มาใช้เป็นอย่างไร
- 3.3 มีบุคคลภายนอก มาช่วยแนะนำการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ อบรมอย่างไรบ้าง
- 3.4 ปุ๋ยซุบเปอร์นี้ม ได้สูตรสำเร็จ มาจากไหน อบรมอย่างไรบ้าง
- 3.5 ปุ๋ยซุบเปอร์นี้ม นับได้ว่าเป็นนวัตกรรมของชุมชน เป็นอย่างไร

4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 4.1 กลุ่มมีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นอย่างไร
- 4.2 กลุ่มมีฐานภูมิปัญญาสากล เป็นอย่างไร
- 4.3 กลุ่มมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยปรับประยุกต์ให้ทันสมัยผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาสากลหรือจากที่อื่นเป็นอย่างไร

5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ

- 5.1 กลุ่มมีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เป็นอย่างไร
- 5.2 กลุ่มมีการดำเนินงานแบบบูรณาการ เพื่อประสานพลังกัน ก่อเกิดกัน เป็นเครือข่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เป็นอย่างไร

6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ

- 6.1 กลุ่ม มีกระบวนการเรียนรู้ เป็นอย่างไร
- 6.2 กลุ่ม มีการศึกษาดูงานการทำปุ๋ยอินทรีย์ เป็นอย่างไร
- 6.3 กลุ่ม มีการเรียนรู้การทำวิสาหกิจชุมชน เป็นอย่างไร

7. มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

- 7.1 กลุ่ม มีเป้าหมายสูงสุด คือ การพึ่งตนเอง เป็นอย่างไร
- 7.2 กลุ่ม มีเป้าหมายการอยู่รอด เป็นอย่างไร
- 7.3 กลุ่ม มีเป้าหมายพอเพียง เป็นอย่างไร
- 7.4 กลุ่ม มีเป้าหมายยั่งยืน เป็นอย่างไร

*****

ตอนที่ 3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง : กรณีศึกษากลุ่มหนอง
ยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการเรียนรู้ ดังนี้

- 1.1 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ก่อตั้งขึ้น มีจุดประสงค์อย่างไร
- 1.2 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ทำปุ๋ยอินทรีย์เพื่ออะไร เพื่อกลุ่ม/ชุมชนใช้เอง
- 1.3 การทำปุ๋ยอินทรีย์สำหรับจำหน่าย มีตลาดรองรับในและนอกชุมชน เป็นอย่างไร
- 1.4 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการวิเคราะห์ข้อมูลการทำแผนแม่บทชุมชน
เป็นอย่างไร
- 1.5 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการวิเคราะห์ความรู้ความสามารถของกลุ่ม
ก่อนดำเนินงาน/ขณะดำเนินงาน และหลังดำเนินงาน เป็นอย่างไร
- 1.6 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีอุปกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือ การผลิต การแปร
รูป มีการดำเนินการเป็นอย่างไร
- 1.7 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการวิเคราะห์ตัวเลขการลงทุนเท่าไร
การคำนวณต้นทุนการผลิต การลงทุนอุปกรณ์ เครื่องมือ วัตถุดิบ อาคาร สถานที่ น้ำ ไฟฟ้า มีการ
ดำเนินการเป็นอย่างไร
- 1.8 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการวิเคราะห์เอาทุนมาจากไหนในการ
ดำเนินงาน ทั้งทุนภายในและภายนอก มีการดำเนินการอย่างไร
- 1.9 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีระบบการบริหารจัดการอย่างไร
มีคณะกรรมการ ประธาน รองประธาน เภรัญญิก เลขานุการและอื่น ๆ หรือไม่ แบ่งหน้าที่กัน
อย่างไร ผู้รับผิดชอบหรือหัวหน้าด้านวัตถุดิบ ด้านการผลิต ด้านการเงิน ด้านการตลาด ด้านการขาย
และอื่น ๆ ดำเนินการเป็นอย่างไร

2. การเรียนรู้ การเรียนรู้เพื่อการทำวิสาหกิจชุมชน มี 3 ด้าน ดังนี้

- 2.1 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการปรับวิธีคิด เป้าหมายเพื่อให้อยู่รอดและ
พอเพียง ให้รู้จักประมาณตน รู้ศักยภาพของตนเองว่าทำได้แค่ไหน ทำเพื่ออะไร มีการดำเนินการ
เป็นอย่างไร
- 2.2 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการเรียนรู้ทักษะ เป็นการเรียนรู้เทคนิควิธีการ
ในการดำเนินการในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การบริหารจัดการ การตลาด มีการ
ดำเนินการเป็นอย่างไร

2.3 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการเรียนรู้การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการวัตถุดิบ การเงินการบัญชี การปันผล การบริหารบุคลากร การวางแผนในการขยายการผลิต การลดต้นทุนการผลิต การตลาด การประชาสัมพันธ์ และการจัดการเรื่องการขาย มีการดำเนินการเป็นอย่างไร

2.4 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการเรียนรู้หลายแบบดังนี้ 1) เรียนรู้จากผู้รู้จริง 2) เรียนรู้จากไปศึกษาดูงาน 3) เรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ 4) เรียนรู้จากการฝึกอบรม หลักสูตรระยะสั้นระยะยาว 5) เรียนรู้จากการปฏิบัติ จากการลงมือทดลองปฏิบัติมีการดำเนินการเป็นอย่างไร

3. ด้านการตลาดการตลาดของวิสาหกิจชุมชน มีอยู่ 3 ประเภท คือ

3.1 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ที่ตลาดพอเพียง หมายถึง ตลาดชุมชน ทำให้องค์ในกลุ่มและชุมชน มีการดำเนินการเป็นอย่างไร

3.2 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ที่ตลาดผูกพัน ซึ่งเป็นตลาดลูกค้าที่สั่งจองเอาไว้ โดยเป็นตลาดตกลงกันว่าจะซื้อเป็นจำนวนมากเท่าไร ซื้อมานแค่ไหน มีการดำเนินการเป็นอย่างไร

3.3 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ที่ตลาดแข่งขัน ซึ่งเป็นตลาดใหญ่ที่เปิดกว้าง โดยกลุ่มมั่นใจว่าผลิตภัณฑ์ของตนเอง ดีกว่าของคนอื่น ราคาดีกว่า คุณภาพดีกว่า กลุ่มมีการดำเนินการเป็นอย่างไร

4. ว่าด้วยเรื่องจริยธรรม ซึ่งหมายถึงคุณธรรมอันเป็นหลักปฏิบัติ ดังนี้

4.1 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงได้ปฏิบัติตามคุณธรรมของการทำงานเป็นกลุ่ม เรียกว่า ธรรมาสธรรม 4 ประการ คือ 1) สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทำงานโปร่งใส ตรวจสอบได้ 2) ทมะ คือ ความฝึกฝนปรับปรุงตนเช่นรู้จักข่มใจควบคุมอารมณ์ บังคับตนเองให้เข้ากับการทำงานและสิ่งแวดล้อมให้ได้ 3) ขันติ คือ ความอดทนอดกลั้น ทำงานต้องใจมั่นคงไม่หวั่นไหวต่อปัญหาและอุปสรรค 4) จาคะ คือ ความเสียสละเพื่อแบ่งปันน้ำใจกลุ่มมีการดำเนินงานเป็นอย่างไร

4.2 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงประธานมีภาวะเป็นผู้นำที่ดี เช่น มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งต่อหน้าและลับหลังสร้างแรงบันดาลใจให้แก่สมาชิกใช้ข้อมูลความรู้และปัญญาในการทำงานเพื่อชุมชน มีวิสัยทัศน์ มียุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน ฯลฯ ส่วนผู้ตามควรมีคุณสมบัติ เช่น เคารพกฎระเบียบของกลุ่ม มีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีจิตสาธารณะ เสียสละเพื่อส่วนรวมเพื่อกลุ่มและชุมชน กลุ่มมีการดำเนินงานเป็นอย่างไร

4.3 วิชาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมนำสู่ความสำเร็จ เรียกว่า อิทธิบาท 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ หมายถึง มีใจรักในสิ่งที่ตนเองทำ 2) วิริยะ หมายถึง ความขยันหมั่นเพียร 3) จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น 4) วิมังสา หมายถึง ความพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น กลุ่มมีการดำเนินงานเป็นอย่างไร

4.4 วิชาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ได้ปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) โดยไม่ไปทำลายดิน น้ำ ป่า สิ่งแวดล้อมเกิดความเสียหาย ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรม สมาชิกกลุ่มได้รับความเป็นธรรมใน ส่วนแบ่ง ผลตอบแทนการทำงาน กลุ่มมีการดำเนินงานเป็นอย่างไร

5. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5.1 กลุ่มหนองยางแดง มีหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นอย่างไร

5.2 กลุ่มหนองยางแดง ความสำเร็จด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นอย่างไร

5.3 กลุ่มหนองยางแดง มีปัจจัยที่ประสบความสำเร็จด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นอย่างไร

*****

ภาคผนวก ข.

แนวสนทนากลุ่ม การวิจัยเรื่อง

การจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้พึ่งตนเอง: กรณีศึกษากลุ่มหนองยางแดง
บ้านหลักเขต ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่ม

ผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม.....

วัน/เดือน/ปี ที่สนทนากลุ่ม ..... เวลา.....น.

ผู้ดำเนินรายการ.....

ตอนที่ 2 การจัดการวิสาหกิจชุมชนผู้พึ่งตนเองกลุ่มหนองยางแดง บ้านหลักเขต ตำบลหนอง
สาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีองค์ประกอบ 7 ประการ ดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ และเป็นผู้ดำเนินการเอง

1.1 ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเองและเป็นผู้ดำเนินการเอง มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

1.2 หน่วยงานข้างนอก มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน

2.1 วัตถุดิบที่นำมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

2.2 มีการนำวัตถุดิบจากภายนอกมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และกระบวนการและขั้นตอนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน

3.1 กลุ่มมีความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

3.2 กลุ่ม มีการตั้งศักยภาพของตนเอง มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

3.3 มีบุคคลภายนอก มาช่วยแนะนำการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.1 กลุ่มมีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

4.2 กลุ่มมีฐานภูมิปัญญาสากล มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

4.3 กลุ่มมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ

กลุ่มมีการดำเนินงานแบบบูรณาการ เพื่อประสานผนึกพลัง เกื้อกูลกันเป็นเครือข่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ

6.1 กลุ่ม มีการศึกษาดูงานการทำปุ๋ยอินทรีย์ มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

6.2 กลุ่ม มีการเรียนรู้การทำวิสาหกิจชุมชน มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

7. มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

7.1 กลุ่ม มีเป้าหมายสูงสุด คือ การพึ่งตนเอง มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

7.2 กลุ่ม มีเป้าหมายการอยู่รอด พอเพียง และยั่งยืน มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

ตอนที่ 3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งตนเอง กลุ่มหนองยางแดง ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการเรียนรู้ ดังนี้

1.1 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีกระบวนการเรียนรู้ มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

1.2 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการวิเคราะห์ความรู้ความสามารถของกลุ่มก่อนดำเนินงาน/ขณะดำเนินงาน และหลังดำเนินงาน มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

1.3 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีอุปกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือ การผลิต การแปรรูป มีการดำเนินการเป็นอย่างไร

1.4 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงมีการวิเคราะห์ตัวเลขการลงทุนเท่าไร การคำนวณต้นทุนการผลิต การลงทุนอุปกรณ์ เครื่องมือ วัสดุคิบ อาคาร สถานที่ น้ำ ไฟฟ้า มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

1.8 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการวิเคราะห์เอาทุนมาจากไหนในการดำเนินงาน ทั้งทุนภายในและภายนอก มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

1.9 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีระบบการบริหารจัดการอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

2. การเรียนรู้ การเรียนรู้เพื่อการทำวิสาหกิจชุมชน มี 3 ด้าน ดังนี้

2.1 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการปรับวิถีคิด เป้าหมายเพื่อให้อยู่รอดและพอเพียง มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

2.2 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการเรียนรู้ทักษะ เป็นการเรียนเทคนิควิธีการในการดำเนินการในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การบริหารจัดการ การตลาด มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

2.3 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการเรียนรู้การจัดการ มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

2.4 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการเรียนรู้หลายแบบดังนี้ มีปัจจัยใดบ้าง ที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

3. ว่าด้วยเรื่องตลาดการตลาดของวิสาหกิจชุมชน มีอยู่ 3 ประเภท คือ

3.1 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ที่ตลาดพอเพียง มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

3.2 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ที่ตลาดผูกพัน มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

3.3 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง มีการจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ที่ตลาดแข่งขัน มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

4. ว่าด้วยเรื่องจริยธรรม ซึ่งหมายถึงคุณธรรมอันเป็นหลักปฏิบัติ ดังนี้

4.1 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ได้ปฏิบัติตามคุณธรรมของการทำงานเป็นกลุ่ม เรียกว่า ฆราวาสธรรม 4 ประการ ประสบความสำเร็จเป็นอย่างไร

4.2 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง ประธานกลุ่ม กรรมการและสมาชิก มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นอย่างไร

4.3 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงมีการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมนำสู่ความสำเร็จ เรียกว่า อิทธิบาท 4 ความสำเร็จเป็นอย่างไร

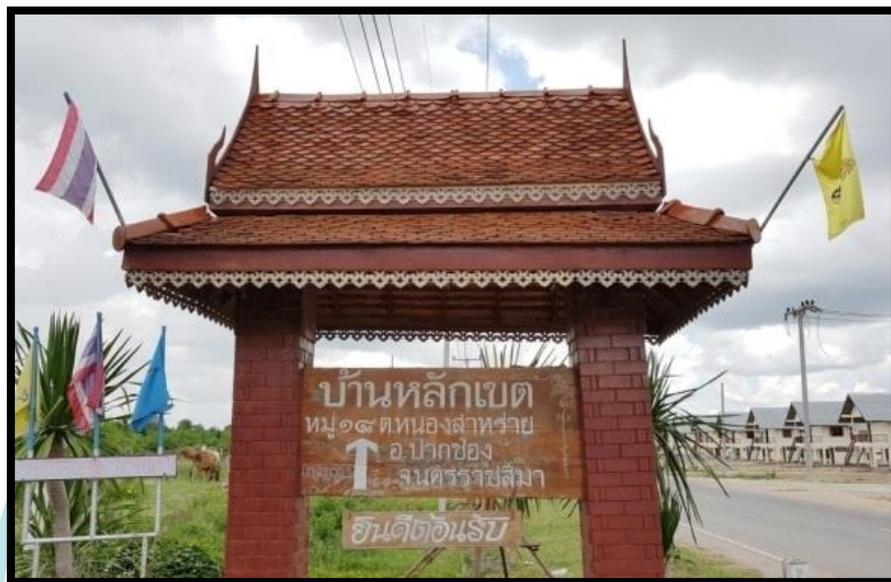
4.4 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงได้ปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

5. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กลุ่มหนองยางแดง มีหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม/ความสำเร็จด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และมีปัจจัยที่ประสบความสำเร็จด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

*****

ภาคผนวก ค.
ภาพประกอบการวิจัย

ภาพที่ 1 ป้ายทางเข้าหมู่บ้านหลักเขต

ภาพที่ 2 วัวในชุมชนบ้านหลักเขต

ภาพที่ 3 ป้ายวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดงและป้ายสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

นายสุพจน์ พัดน้อย อดีตผู้สนับสนุน
ผู้ใหญ่บ้าน และ อดีตที่ปรึกษากลุ่ม

นายสุธีร์ วงกลิ่นใจ ที่ปรึกษากลุ่ม
ปราชญ์/วิทยากรกลุ่ม “ การที่เราจะทำอะไร
ต้องมีความซื่อสัตย์ในตนเอง ”

ภาพที่ 4 ที่ปรึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนองยางแดง

ภาพที่ 5 แสดงผลิตภัณฑ์ปุ๋ยอินทรีย์ แก่คณะนักศึกษามาศึกษาดูงาน

ภาพที่ 6 การสร้างเครือข่าย โดยการแบ่ง ปุ๋ยอินทรีย์ให้คณะนักศึกษาไปใช้ทดลอง

ภาพที่ 7 กลุ่มหนองยางแดง ต้อนรับคณะที่มาจากศึกษาดูงาน

ภาพที่ 8 ปราชญ์สุธี วงศ์อุ้นใจ แบ่งปันความรู้การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชูบเปอร์นิ่ม

กลยุทธ์ทางการตลาด

สินค้า

1. ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด (50กิโลกรัม)

ลักษณะต้องปุ๋ยอินทรีย์

เห็นผลช้า

วิ
สา
ห
กิจ
ชุมชน

ลักษณะเด่นปุ๋ยอินทรีย์

ให้ปุ๋ยทางราก เป็นแหล่งธาตุอาหารหลักที่มีความเพียงพอต่อความต้องการของพืชในการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตเป็นแหล่งธาตุอาหารรองและจุลธาตุแก่พืช มีจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ต่อดิน และพืช การปลดปล่อยอาหารให้แก่พืชแบบช้าๆทำให้ลดการสูญเสียธาตุอาหาร

ภาพที่ 9 กลยุทธ์ทางการตลาด ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด 50 กิโลกรัม

กลยุทธ์ทางการตลาด

สินค้า

2. ฮอร์โมนปุ๋ยน้ำ

ลักษณะต้องปุ๋ยอินทรีย์

เห็นผลช้า

วิ
สา
ห
กิจ
ชุมชน

ลักษณะเด่นปุ๋ยอินทรีย์

เป็นฮอร์โมนที่ใช้สำหรับฉีดพ่นทางใบพืชสามารถดูดซึมนำไปใช้ได้ทันที จึงเห็นผลรวดเร็ว ช่วยกระตุ้นให้ได้ผลผลิตที่ดียิ่งขึ้นได้ผลผลิตอย่างคุ้มค่า รวมทั้งปลอดภัยต่อผู้ใช้และผู้บริโภคอีกด้วย เพราะ**ปราศจากเคมี 100%**

ภาพที่ 10 กลยุทธ์ทางการตลาด ฮอร์โมนปุ๋ยน้ำ

กลยุทธ์ทางการตลาด

สินค้า

3. ปุยอินทรีย์อัดเม็ด (1 กิโลกรัม)

ตัวอย่าง
ผลิตภัณฑ์
ที่
คณะ
ศึกษา
ออกแบบ

ลักษณะเด่นปุยอินทรีย์

ให้ปุยทางราก เป็นแหล่งธาตุอาหารหลักที่มีความเพียงพอต่อความต้องการของ พืช ในการเจริญเติบโตและให้ผลผลิต เป็นแหล่งธาตุอาหารรองและจุลธาตุแก่พืช มีจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ต่อดินและพืช การปลดปล่อยธาตุอาหารให้แก่พืชแบบช้าๆ ทำให้ลดการสูญเสียธาตุอาหาร

ลักษณะค้ดของปุยอินทรีย์

เห็นผลช้า

วิ
สา
น
กิจ
ชุมชน

ภาพที่ 11 กลยุทธ์ทางการตลาด ปุยอินทรีย์อัดเม็ด 1 กิโลกรัม

ภาพที่ 12 การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวทองสุข อ่อนศรี
วันเดือนปีเกิด	8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2504
ที่อยู่	204 บ้านคลองดินดำ ตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา 30130
เบอร์โทรศัพท์	083-7486763
อาชีพ	หมอนวดแผนไทยและมัคคุเทศก์การท่องเที่ยวเขาใหญ่
สถานที่ทำงาน	62/2 ถนนเทศบาล ซอย 29 อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีที่สำเร็จการศึกษา 2547

